דער פּריזית 10 ב.

אַלע װערק פֿון מענדעלע מוכר-ספֿרים

(ש. י. אבראמאָװיטש)

צעהנטער באַנד

נײַע פֿאַרבעסערטע אויסגאַבע

פֿאַרלאַג: געזעלשאַפֿט „צענטראַל“, װאַרשאַ, נאָװאָליפּקי 7

1928

אַלע װערק פֿון מענדעלע מוכר-ספֿרים

(ש. י. אבראמאָװיטש)

דער פּריזיװ

א דראַמע אין פֿינף אַקטען

פֿאַרלאַג „מענדעלע“ װאַרשאַ

1928

דער פּריזיוו

„דער פּריזיוו", אַ דראַמע אין פינף אַקטען, איז ערשינען צום ערש־טען מאָל אין פּעטערבורג 1884. צווישען דעם „פּריזיוו" און „מסעות בנימין השלישי" (וואָס איז אַרויסגעגעבען געוואָרען אין 1878) איז גע־ווען אַ הפסקה פון 6 יאָהר, ווען מענדעלע מוכר ספרים איז געווען ווי אָפּגעריסען פון דער אַרומיגער וועלט. אין דער ווידמונג, וואָס קומט אין אָנהויב פונ'ם „פּריזיוו", זאָגט מענדעלע: „די צרות אין דער לעצ־טער צייט האָבען מיר פערשטיינערט מיין האַרץ, אַזוי אַז די צונג האָט מיר זיך נישט געלעגט צו רעדען און די האַנד צו שרייבען אַ וואָרט"... אָט דער שווערער פעריאָד אין מענדעלעס לעבען איז נאָך ביז היינט צו טאָג נישט גענוג אויפגעקלערט. עס זענען געמאַכט געוואָרען ביז איהער פערשידענע השערות, ס'זענען אָנגעגעבען געוואָרען סבות, אָבער זיי זענען נאָך, משמעות, נישט אַלע. מענדעלע'ס נאָהענטסטער פריינד י. ל. בינשטאָק האָט, אין זיין ביאָגראַפיש־קריטישען אַרטיקעל צו מענדע־לעס 25 יאָהריגען יובילעאום אין יאָהר 1894, דערמאָנט וועגען אָט די שווע־רע אומשטענדען און ער שרייבט: „פון יאָהר 1877 ענטשטעהען אינ'ם לעבען פון ש. י. אַבראַמאָוויטש, צו וועמען דער שיקזאַל איז קיינמאָל נישט געווען איבעריק גנעדיג, עהווינע אומשטענדען, וואָס נעהמען ביי איהם אָב יעדען חשק צו ליטעראַרישע אַרבייט. צו רעדען אויספיהר־ליך וועגען יענע אומשטענדען האַלטען מיר פאַר איבעריג און אומפּאַ־סענד" [1])

---

[1]) „וואָסכאָד" 1884, XII. זע די אַרטיקלען פון ש. ל. ציטראָן און ש. גינזבורג אַלע ווערק פון ממו"ס באַנד XXI.

DRUKARNIA I LITOGRAFIA
„ZNICZ"
Warszawa, Ś-to Jerska 26.

ארומערדענדיג יענעם פעריאָד אין מענדעלעס לעבען און בעשפּר־לענדיג די בריעף פון מענדעלען צו י. ל. בינשטאָק'ן פון יענער צייט, שרייבט ש. גינזבורג: „באַטש עס זענען גאַנצע 40 יאָהר פאַריבער זייט בינשטאָק האָט געשריבען זיין אַרטיקעל (גינזבורג'ס אַרטיקעל איז גע־דרוקט געוועזן צוערשט אין „צוקונפט" אין יאָהר 1923), פון דעסטווע־גען איז נאָך אפילו איצט נישט געקומען די צייט צו רעדען אויספיהר־ליך וועגען די אַלע אומשטענדען, וואָס האָבען אין פערלויף פון יאָה־רען געדרוקט אבראַמאָוויטש'ן און שיער נישט געמאַכט פון איהם א תל. מיר וועלען נאָר אָנווייזען, אַז א תוך וואָס ער האָט אין יענער צייט פערלוירען זיין טאָכטער ראָשעל (א יונגע, זעהר בעגאַבטע קינסט־לערין), וואָס זיין איינציגער זוהן איז מחמת פּאָליטישע סיבות אַרעסטירט און דערנאָך אויף עטליכע יאָהר פערשיקט געוואָרען, זענען געווען נאָך אויבערליכע שווערע אומשטענדען, אויך פאַמיליע־אָנגעלעגענהייטען, וואָס האָבען איהם זעהר טיעף געריהרט צוגלייך אי אלס מענש, אי אלס יד—און ביי אַלע צרות, וואָס האָבען זיך גאָבאַנאַנד ווי פון דער „תוכחה" געשאָטען אויף אבראַמאָוויטש'ן—האָבען אויף לאַנג פולשטענדיג פאַראַלי־זירט זיין שאַפונגס־פעהיגקייט".

אין א בריעף, וואָס מענדעלע האָט אין יענער צייט, אין 1881 געשריבען צו בינשטאָק'ן, געפינען מיר צווישען אַנדערען אַזעלכע שורות: „איך שטרעק אויס די הענד, שריי און רוף צו אייך, מיינע טייערע פריינד, איך וויל אייך אויסווייזען מיין האַרץ, איך וויל אויסגיסען מיין שוהער, ביטער געמיט און אייך אַרויסזאָגען מיינע שרעקליכע ווייטאָ־גען, אַרויסווייזען מיינע בלוטיגע וואונדען, וואָס איך האָב ערשט נישט לאַנג בעקומען, איר זאָלט זיי מיר אָבגעצען מיט אייערע וואַרעמע טרע־רען, זיי אָבשווענקען מיט אייערע טיעף פונ'ם האַרץ אַרויסגייענדיגע ווערטער... מיר האָרעווען, אַרבייטען און בייטען אויס אונזער מיה, אונ־זער שווייס אויף פאַפּירלעך. מיר האָבען קינדער, פריינד, וואָס אין זיי הענגט אונזער לעבען, און מיר בייטען זיי לסוף אויך אויס אין פאַפּירלעך, זיי אַליין ווערען דערווייטערט, צוזייט, צושפּרייט, און אָנשטאָט זיי האָבען מיר זייערע פאַפּירלעך—שטומע בריעפלעך. נאַרי־שער מענש, זינדיגער מענש! דיין לעבען, דיין מיה, דיין גאַנצע אַר־בייט, דיין פרייד, דיין תענוג און קינדער, און פריינד—אַלסדינג איז

עסטע חלומות, זייפענבולבעס און פוילע פאַפּירלעך. ביי מיר איז איצט א צייט, וואָס מיינע קינדער, מיינע בעסטע פריינד זענען אויסגעוועק־סעלט פון מזומנים אין פאַפּירען. במזומנים האָב איך גאָרנישט, נאָר לויטער צרות, א האַרץ מיט מכות און יסורים!"

אין 1881 איז מענדעלע אַריבערגעפאָהרען קיין אדעס און אַדאַנק די ווירקונג פון זיינע פריינד, האָט מענדעלע זיך געשטאַרקט, גובר גע־ווען די אַלע מכות און יסורים און זיך גענומען ווידער צום שאַפען. וועגען דעם רעדט מענדעלע און זיין ווידמונג צו זיין פריינד, וועמען ער ברענגט א מתנה דאָס ווערק.

„דער פּריזיוו" איז אָנגעשריבען אינ'ם פעריאָד נאָך די פּאָגראָ־מען פון די 80־ער יאָהרען. אין די הערצער און מוחות פון דעם גרעס־טען רוב יודישע שרייבער און מהוער איז פאָרגעקומען א שטאַרקע איי־בערקערעניש. ס'קומט די גרויסע ענטטוישונג אין די השכלה־אידעאַלען און א נאַציאָנאַלע, נאַציאָנאַליסטישע שטימונג האָט אַלעמען בעהערשט. „מענדעלע האָט זיך אומגעקעהרט צו זיין אַלטער טעמע" - שרייבט ש. ניגער *). מענדעלע אַליין אין דער ווידמונג צום „פּריזיוו" זאָגט: „הגם דאָס יודישע לעבען אונזערס איז איצינד באַדעקט אַרום און אַרום מיט שוואַרצע, געדיכטע כמאַרעס, שטורעמווינטען בלאָזען פון אַלע זייטען, אומעטום וויסט, עלענד, טרויעריג א שרעק"... דאָך „האָט מיך עפּיס געצויגען אהין, אין יענעם ווינקעל פונ'ם יודישען לעבען, וואו עס גע־פינען זיך מיינע אַלטע בעקאַנטע פאַרשוינען, פון וועלכע איך פלעג אַמאָל דעם עולם דערצעהלען משונה ווילדע, וואונדערליכע מעשיות. עס האָט זיך מיר שטאַרק געגלוסט ווידער צו מיינע לייט."

„אין „פּריזיוו"—זאָגט ש. ניגער—איז דער ריין־קינסטלערישער הו־מאָריסטישער טאָן פון „מסעות בנימין השלישי" נישט שוואַכער, נאָר שטאַרקער געוואָרען... א פּובליציסטישע טענדענץ, און א שטאַרקע טענ־דענץ, איז פאַראַן אויך אין „פּריזיוו", אָבער עס פיהלט זיך א שטרע־בונג צונויפצופאָרען זי מיט דער קינסטלערישער וואָרהאַפטיגקייט... די עצם אינטריגע פון דער דראַמע איז, ווי אָפט ביי מענדעלען, צופעליג

*) ש. ניגער—וועגען יודישע שרייבער ב. ג, ז. 62

געקינצלט. דערפאַר אָבער די פאָלקסטימליכע פארשוינען, ווי אַ שמיי־ נער פייבוש נאַטסוואַנדער דער לאַנד־שדכן, מענדעל דער משרת, דוואסיע די קיך־מויד, שמואליק דער אויסגעדינטער ניקאָלאַיעווסקער סאָלדאַט א. א.,- אַלע זיי שפּראָצען מיט זאַפט און לעבען.

די פּאַרשוינען.

שמחה מאַריאַשעס, אַ בעל טאַקסע.
שפרינצע. זיין ווייב.
רייזעלע. זייער טאָכטער.
זלמן קריסטאַל.
זעלדע. זיין ווייב
אלכסנדר. זייער זוהן, אַ בן יחיד. רייזעלעס חתן.
ר׳ יוחנצע. דעם רב׳ס
חאסקיל. זיין זוהן.
איטקע. האסקילעס ווייב.
פייבוש. נאַטסוואַנדער. אַ לאַנד שדכן.

מענדיל. אַ משרת ביי } שמחה
דוואסיע. אַ קיך=מויד } מאַריאַשעס
שמואליק, אַנ׳אַלטער, אויסגעדינטער ניקאָלאַיעווסקער סאָלדאַט.
הערשעלע. אַ יונגער סאָלדאַט.
גיסיע. הערשעלעס ווייב, שמואליקס אייניקעל.
ר׳ אליה. גלאַט אַ יוד.
איציק דער קרעמער.
ליפע דער חלפן.
די מוהמע אחן א נאז. אַ גבאי׳טע.
דאס קליינע כלי=זמר׳יל

גידים. פיינע יודען, בעלי=טובות, ווייסע=חברה, פורים=שפילער. אַגעולם מאַנסבילען, ווייבער און סאָלדאַטען.

מיין טייערער משה!

די צרות און דער לעצטער צייט האָבען פערשטיינערט מיין האַרץ. אַזוי אַז די צונג האָט מיר זיך נישט געלעגט צו רעדען און די האַנד צו שרייבען אַ וואָרט. דאָס איז אַזאַ שווייגען, וואָס מאַכט זיך מיט אַ מענשען ווען שטאַרקע יסורים טרעטען־צו מיט אַ מאָל און קאָסט איהם געזונט און לעבען אַ סך מעהר ווי קרעכצען און וויינען מיט בלוטיגע טרעהרען; וואָס אויב אַזעלכעס געדויערט אָהן עפּיס אַ הילף פון דער זייט, איז מען אין אַ גרויסער סכנה צו ווערען אויס מענש. דו, טייערער פריינד, האָסט געפיהלט מיין ביטער געמיטה, האָסט פערשטאַנען, דז איך צאַנק און געה אויס ווי אַ ליכט, און זיך גענומען אַרויסצושלאָגען מיר די מרה־שחורה פונ׳ם קאָפּ. דו האָסט איבער מיר גערעדט און גערעדט און פון דיינע רעד איז מיר אַראָב דער שטיין פון האַרץ. עס האָט אין מיר זיך געעפענט אַ פרישער קוואַל הייסע געפיהלען און מיך עפּיס אַ ברען געטאָן אויסצו־ גיסען זיי אין ווערטער פריי פאַר דער גאַנצער וועלט. דאָס איז יענער ברען, וואָס וועקט אין וועסנע אויף דאָס בעטריבטע, פערוואָגעלטע זימערפייגעלע, ערגיץ אין דער פרעמד, צוריקצוקעהרען זיך ווידער אַ היים צו זיין נעסט און צו זיין פריהערדיג שטייגער לעבען... און הגם דאָס יודישע לעבען אונזערס איז אַ ציגנר בעדעקט אַרום־און אַרום מיט שוואַרצע, געדיכטע חמאַרעס, שטורמווינטען בלאָזען פון אַלע זייטען, אומעטום וויסט, עלענד, טרויעריג אַ שרעק — איז מיר באַלד ביי מיין אויפחאַפּען זיך נאָך אַזאַ לאַנגען שטיל־שווייגען, אויפ׳ן האַרצען דאָך געוועזן עפּיס גוט. עס האָט מיך עפּיס געצויגען אַהין, אין יענעם ווינקעל פונ׳ם יודישען לעבען, וואו עס געפינען זיך מיינע אַלטע בעקאַנטע פאַרשוינען, פון וועלכע איך פלעג אַמאָל דעם עולם דערצעהלען משונה ווילדע.

וואונדערליכע מעשיות. עס האט מיר שטארק זיך געגלוסט ווידער צו מיינע לייט; קינות, יאמער און קלאג אויף דער יודישער שלעכטער לאגע—אין דער זייט, מיר איז געלעגען מיינס אין זין, שפילען א וויינענ־דיגס וועל איך, נישקשה, נישט פערזאמען שפעטער. מיט צרות האבען יודישע קינדער, ברוך השם, קיין דאגה נישט. צרות אלערליי האבען זיי געהאט מיט עטליכע טויזענט יאהר צוריק, צרות אזעלכע האבען זיי אצינד און ווען די אלע צרות וועלען האבען א עק, ווייסט נאר איין גאט אליין וואויל. און דערווייל איז מען דאך פארט נישט מעהר ווי א מענש, א בשר־ודם. עס גלוסט זיך פארט אמאל א קוק טאן אין דער זייט, א לאך טאן, א שפיל טאן און טאקי חאפען הינטערוויליכס א טענציל אויך.—מיינע אלטע פארשוינען האב איך געטראפען, ברוך השם, אלע פריש און שטארק מיט זייערע אלע אלטע קאפריזען און משונה׳דיגע נענע: זיי פרוכפערען און מעהרען זיך, מאכען זיך אמאל נאריש און רייסען זיך ביי די נעז איבער א שפילכען אזוי ווי פריהער. די וועלט, נישקשה, בלייבט א וועלט.... מיר האבען איינער דעם אנדערען באלד דערקענט און נאר אנגעקוואלען, וואס, ועלויבט איז גאט. מען זעהט זיך געזונטער־הייט. איך האב זיי אנגעקוקט מיט גרויס הנאה, גוט בעטראכט פון אויבען ביז אראב און גיב אצינד ארויס א בעשרייבונג פון א טייל נאר פון זיי אין דעם דאזיגען בוך.

דו, מיין ליבער משה, האסט געעפענט מיין פערשטיינערט הארץ, דורך דיר איז די דאזיגע ווערק מיינע נולד געווארען און דיר ברייננ איך עס דעריבער במתנה. אויב אנדערע וועלען דיר זאגען דערפאר א יישר־כח, דאס ווייס איך נישט. איך פון מיין זייט אבער דאנק דיר דא פאר אונזער גאנצען עולם דערפאר, וואס דו האסט מיך דערמינטערט, געטרייסט און געשטארקט מיט דיינע קלוגע און גוטע רעד.

דיין געטרייער פריינד נאך פון די יונגע יאהרען

דער מחבר.

אדעססא, 5 יוני, 1884.

ערשטער אקט.

ביי שמחה מאריאשעס אין הויז.

ערשטע סצענע.

גייטארינס מעסטען שטיקלעך וועביל, שפרינצע און פייבוש.

גייטארינס. צו צוויי און פופציג ארשין און נאך מיט א עורף אויב איין שניט, אהן געסטקעס און איינזעצלעך פון באטיסט, וועט אויס־געהן צו פופצעהן העמדער. אבער העמדער, שררות׳שע! נאר אנטיק פון וועביל, דין ווי א רויך און פעסט ווי אייזען. (זיי רייסען) אין א גוטער, מולדיגער שעה! אייער רייזעלע זאל טראגען און צורייסען געזונטערהייט.

שפרינצע, אמן, אמן, רבונו של עולם! — פארגעסט זשע נאר נישט קיין צוויקלעך, מאכט עס, איך בעט אייך, גוט, וויפיעל האב איך גאט געבעטען, מיין רייזעלען חתונה־קליידער דערלעבען צוזעהען. מיר פאר איהר קאפ! וואס ווייסט זיהר, וואס זי איז פאר א גאלד.

גייטארינס. זאל איהר לויכטען אזוי דאס מזל, ווי זי לויכט און שיינט. דער חתן, נישקשה, מעג אנקוועלען וואס צו איהם אין די הענד פאלט אריין אזא בריליאנטענע כלה מיט גילדערנע מעלות און מעשים טובים. קינדערלעך, אייניקלעך און אור־אור־אייניקלעך זאלט איהר מיט אייער מאן, שפרינצעניו, פון איהר דערלעבען גרויס נחת און

ביעל נומס. וואו איז זי ערגיץ, די כלה? לאָמיר איהר חאָטש צו־ווינשעווען.

פייבוש (אריינקוקענדיג) אַ, גאָט העלף, שפּרינצעלע! (ער קוקט זיך אַרום, לעגט אַריין די האַנד אונטערן קאָלנער און טהוט זיך אַ קראַץ) אַ פּנים טאַקי, אַז מען זוכט געפינט מען. עס האָט מיר עפּים געצויגען דאָס האַרץ. האַ, וואוהין געצויגען? צו שפּרינצעלען, שפּרינצעלען! בין איך געקומען און געפונען טע־טע־טע... אַקוראַט, כ'לעבען, ווי געוואונשען.

שפּרינצע. טאַקי אַט וואָס הייסט אַ שדכן, אַ גוטער פריינד. איהר האָט, נישקשה, אַ הוש הריח און טרעפט תמיד, ווען צו קומען.

פייבוש. אויב פייבוש האָט אַ חוש הריח! פון וואַנען וואָלטען איך גענומען די אַלע זיווגים, ווען נישט דער חוש הריח? אויף אָנ־שמעקען איז פייבוש ברוך השם אַ בריה, איינער אין דער וועלט. (ער באַרעט מיט דער נאָז) וואַרט, עפּיס שמעק איך אַצינד... עס שמעקט, ראַכט זיך, עפּיס אַזוי ווי לעקעך און בראָנפען.

שפּרינצע. גערעכט, כ'לעבען! אַצינד קומט טאַקי לעקעך און בראָנפען. (זי נעהט צו דער שאַפע).

פייבוש (צו די ניטאַרינס) ביי מיין יודישקייט! אַזאַ שפּרינצעלע איז נישטאָ, מען זאָל ווייט די וועלט אומזוכען. וואָס זאָגט איהר, ווי זי שטויסט זיך אָן. — (שפּרינצע שטעלט אויפ'ן טיש אַ טאַץ מיט לעקעך און אַ פלאַש בראָנפען מיט קעלישקעלעך).

ניטאַרינס. (צונויפגעזעצענדיג די שטיקלעך וועביל אין אַ פּעקיל) זייט געזונט, שפּרינצע!

שפּרינצע. נאַט איך חאָטש צו שטיקלעך לעקעך. אפשר וועט איהר איינטונקען אין אַביסעל בראָנפען? — ניין! נו געהט זשע געזונטערהייט. למען השם, צוויקלעך, עס זאָל, חלילה, איבער אַ צוויקעל אַ העמד נישט קאַליע ווערען (די ניטאַרינס געהען אַרויס).

פייבוש (דרעהט דעם שפּיץ בערדיל, קוקענדיג אויפ'ן פלאַש בראָנפען) טרי־טרי־רי, הים—הים.

שפּרינצע. מאַכט־זשע ברכה, ר' פייבוש, וואָס שטעהט איהר?

פייבוש. עט... ברכה, מהיכא תיתי, זאָל זיין ברכה (ער גיסט אָן אַ קעלישעק און נעהמט אין דער האַנד) לחיים, שפּרינצעלע!... עס זאָל זיין ווי מיר ווינשען. דער זיווג זאָל עולה יפה זיין און מיר זאָלען

הנאה האָבען... ביז דער חתונה איז נישט ווייט און דערנאָכדעם װעל איך בלי נדר געבען שבת פאַר דער מחותּנתּטע אוז געה מיט איך אַ קאָזאַק. (ער טרינקט).

שפּרינצע. אוי רבונו של עולם! אוי לעבעדיגער פאָטער, טאַטע רחום, צדיק!

פייבוש. אַי, פע, שפּרינצעלע, וואָס זייז דאָס פאַר אַיין אַיי! אַ חתן האָב איך אייך געגעבען טאַקי נאָר קפּריסין, מיט אַלע מעלות, און איהר.....

שפּרינצע. ניין, ר' פייבוש, חלילה, נישט דאָס, נישט דאָס...

פייבוש. ניין, איך וויל גאָר נישט הערען, לאָזט זיך דינען. אָבגילטען בין איך ווערטה זאָל מען מיך פאַר אַזאַ שידוך. נאַט אייך אַ דרייער פאַר יענע פלאַסקעדריגעס. עפּיס אַזאַ חתן ווי אלכסנדר וואַלגערט זיך אויפ'ן מיסט! איהר ווייסט, וויפיעל מען וואָלט היינט פאַר איהם געגעבען? אַזאַ געלערענטער, אַ בריה, טע־טע־טע...

שפּרינצע. דאָס פערשפּאָרט איהר מיר גאָר צוזאָגען. װער נאָך אַזוי ווי איהר ווייסט, ווי איך האָב מיך געלייגט אין דער לייגג, אין דער ברייט ביז מיין שמחה האָט געמוזט דעם שידוך אַיינוויליגען. אַ קאַטאָוועס בין איך פון מיינעם אויסגעשטאַנען! אי נאָך היינט חאַפּט ער זיך אַ מאָל אַרויס אַקעגען מיט אַ וואָרט.

פייבוש. אַוודאַי, כ'לעבען, מעג אַייער ר' שמחה אויף אייך, אויף מיר זיך בלאָזען! אַ פּנים, ער ווייסט, וואָס הייסט היינטיגע צייטען אַ בתולה. ווי איהר קוקט מיך אָן, שפּרינצעלע, בין איך שוין אין דעם ברויט, האַ, פאָרט וויפיעל מיינט איהר?... ווי די מעשה איז, עס האָט זיך ביי מיר געדרעהט, אַהער אַ דרעה, אַהין אַ דרעה, עס האָט זיך געדרעהט און היינט, זאָג איך אייך (ער קוקט אויפ'ן פלעשיל בראָנפען) ווי דאָס איז אַ שהכל, אַז ס'איז פע, חלשות! וואָס איז היינט אַ מיידיל? עס ווערט אַזש טרוקען אין האַלז ריידענדיג.

שפּרינצע. נעהמט אַ ביסעל בראָנפען, ר' פייבוש. לאָזט זיך נישט בעטען.

פייבוש (קווינקעלט זיך) טאַ, וואָס קען עס שאַדען. איך װעל איך צוליב טאָן (ער טרינקט) יאָ, פע, פע, בנאמנות! — קנישעס, אַ שטיי־גער, קענט איהר זעהר גוט מאַכען, וואָס טהוט איהר, שפּרינצעלע? איהר נעהמט קעז, טייג און קלעפּט אויס נאָר אַ וואוילען קניש. ביי

מיר אָבער קלעפּט זיך די צייטען נישט. ס'איז דאָ אַ בתולה, אַ בחור. דאַכט זיך אַ שידוך, און עס קומט פאָרט אויס אַ קאַטער. פאַר וואָס. וואָלט איהר וויסען. זאָגט זשע מיר, זאָלט איהר מיר געזונד זיין, וואָס, איז דער פּאַסטערנאַק נאָך דעם ערשטען דונער? פערדאַסט, מחילה. חלשות. אָט האָט איהר אייך דאָס שדכנות נאָכדעם אז ביי אונז האָט זיך אָנגעהויבען די בילדונג־שמילדונג. עס האָט אינגאַנצען פערלוירען דעם טעם. בתולות זענען אָהן עין הרע אָנגעזועצט, ווילען נעבעך. חתונה האָבען און חתנים זענען ווי אויסגעטריקענט געוואָרען. די זענען געבליבען כטיבונגעס, האַרטע רעטיך ווי דעמב, יענע ווילען, חתונה האָבען גאָר אויף אַ נייעם שנים, עפּיס מיט אויבער־הסברות, און אַזעלכע וואָס לאָזען זיך שוין יאַ ריידען שידוכים, קוקען נאָר אויף דער מטבע, הייסען זיך אָבגילטען. מפּו זאָל עס ווערען! מען מוז נעהמען אַביסעל בראַנפען, חאָטש עס ווילט זיך נישט. לאָמיר זיין געזונט, שפּרינצעלע! (ער טרינקט).

שפּרינצע. לאָז אייך וואויל בעקומען. עסט אייך פּונדעסט־וועגען נישט אָב דאָס האַרץ, ר' פּייבוש. נישקשה, די וועלט איז נאָך נישט חרוב געוואָרען. אַזוי לאַנג דער זינדיגער מענש לעבט, מוז מען חתונה האָבען. חתנים, נישקשה, וועלען זיך געפינען.

פּייבוש. האַפּט זיי דער וואַטעל־מאַכער! אוודאי מעג זיך אייער מאַן בלאָזען. פערצוקערן וואָלט מען דאָך היינט אַזאַ חתן ווי אלכסנדר. אַ געלערענטער און דערצו נאָך אַ בן יחיד. איהר פאַרשטעהט, וואָס הייסט היינט אַזוינס אַ בן יחיד! זינט דער פּריזיוו איז אַ מינדסטער ליגאַטניק אַ גרויסע מציאה, אַ קאַלעקע, אַ בעל־מום — יקרות־טייער. אַ פערכיל, מחילה, איז אַ מתנה פון זיין ליבען נאָמען, גאָלד און זיל־בער. ווען האָב איך צעהן אַזעלכע בעל הבתישע, טע־טע־טע־טע!... זינדיגט זשע נישט, שפּרינצעלע, און מאַכט, כ'לעבען, נישט קיין אוי.

שפּרינצע: איך זינדיג נישט, חלילה. איך אויקע נאָר אַ מאָלי ווי דערלעב איך שוין איבערקומען דעם היינטיגען פּריזיוו און ריי־זעלעס חתן זאָל שוין זיין פריי. ער איז טאַקי אמת אַ בן יחיד, נאָר גאָט ווייס, וואָס קען זיך נאָך מאַכען.

פּייבוש: איהר רעדט, האָט מיר קיין פאַריבעל נישט, ווי אַ ליטוואַק, וואָס גלויבט נישט ביז ער צעהלט נישט איבער. איהר האָלט, אַ פּנים, שפּרינצלע, משכון בבית — שלום בקעשענע. (הינטער דער טיר הערט זיך אַ קול: בעל הבית'טע, בעל הבית'טע!)

שפּרינצע. בלייבט נאָך, בלייבט, ר' פּייבוש, מיר וועלען נאָך שמועסען. איך געה נישט אויף לאַנג (זי געהט אַרויס)

צווייטע סצענע.

פּייבוש, דערנאָך דוואָסיע

פּייבוש. וואָס פעהלט מיר, דאַכט זיך, וואָס געהט מיר אָב? זיין מיר צולעגט דאָ אויפ'ן שטול, ווי ביים טאַטען אין וויינהויז, אין שכנות מיט לעקעך אין אַ פלעשיל בראַנפען, איינער אַליין!.... (ער מיסט אָן אַ כוס קוקענדיג אויפ'ן פלעשיל מיט אַ שמייכעלע) לחיים, פּייבוש! גאָטוניו זאָל געבען, דאָס רעדיל זאָל זיך דרעהען (ער טרינקט געשווינד אויס), עס האָט זיך עס אַ מאָל ביי מיר געדרעהט, געדרעהט. יודען האָבען זיך געחאַפּט ניכער, ניכער חתונה צו האָבען. ס'איז געווען פרנסה. און היינט... וואָס מיר היינט... (ער גיסט אָן אַ כוס, טהוט אַ זופּ און שפּייט אויס) פע! היינטיגע בתולות, בחורים, משמיינס־געזאָגט!.... עפּיס איז זיי גאָר נישט איינצובייסען. אַלץ אַליין, אַליין, אפילו שידוכים אויך אַליין צוויי־שען זיך, מיט דער מאָדע, מיט דער פּאָליטיקע. מיין קאָפּ זאָל אַזוי נישט קרענקען, ווען רייזעלע מיט איהר חתן זאָלען איינער אין דעם אַנדערען זיך נישט פערליאַפּען, אויב איך וואָלט עפּיס געפועלט. גלאַט זיי האָבען זיך אָנגעשמעקט און דרינען גאָר אונטערגעשטופּט. אַ גוטע וועלט, כ'לעבען, אַ שענע רייזעלע!... שענע בתולות, פיינע בחורים די היינטיגע, שפּאַרען שוין אָן אין בעל־הבתישע ערטער אין גאַנץ יודישליכע הייזער! געה לעב, האָב פרנסה פון אַזעלכע (ער דערגיסט דעם כוס מיט אַ שמייכעלע) הנני מוכן ומזומן לקיים כוס שלישי, עט, נישקשה, בטחון, בטחון!... לאָזען נאָר, גאָטוניו, דיינע יודעלעך אַביסעל קומען צו זייערע קרעפּטען און זיך פרוכפּערן און מעהרען, דענסטמאָל קנאַק איך מיט דער ביימש משאַקענדיג, אַרויסשטעקענדיג דער וועלט צעהן פינגער.

(ער פּרינקס מיט אַ מאָל אוים און פערקריטט זיך) ביטער! לעת עתה האָב איך אַ פּיין. עס דרעהט זיך, דרעהט זיך דער קאָפּ. אַ ביטערע, ביטערע צייט. (ער קוקט אַ ווילע שטיל, טאַרף אין פלעש׳ל) דרעה מיך אַהין, אַהער... צאַפּעל זיך.... דאָ אין דער משקה. צעהן פּיינען, חע־חע־חע! וועמען שמעקט פון דאַנען? איך מיר אַליין טאַקי אַרויס. קוקו! נאַ, אַ פּיין, אַ פּיי... (ער לאָזט אַראָבהייגען דעם קאָפּ אין שפּאַרט אָן מיטן, שטערען דעם טיש. פּנ׳ים קאָרידאָר הערט זיך אַ בייזערן. דוואָסיע לויפט אַריין נעשווינד. פערקאַטשעט די אַרבעל ביז די עלנבויגענס מיט אַ באַרשט אין דער האַנד).

דוואָסיע. נו אַ טאָג! אַ בייזע מהומה אויף מיינע שונאים׳ס קעפּ. עס שטעלט זיך היינט דער גוטער טאָג. די בע׳ל הבית׳טע קאָמאַנדעוועט, הוא הא, הא הוא! און דער בעל הבית פערקריכט זיך ווי סרעדאַ נאַ פּיאַטניצאַ, אין עפּים אויף דער לינקער זייט היינט אויפגעשטאַנען. און צו וועמען לאָזט זיך עס אויסגאַנצען אוים? צו דוואָסיעס קאָפּ! דוואָסיע — דאָס, דוואָסיע — יענץ, דוואָסיע — אַהין, דוואָסיע—אַהער. דוואָסיע, שונא ציון, צעריים דיך. דוואָסיע, שפּרינג אוים דער הויט!... אַט האָסט דו דיר...

פייבוש (ווי פּנים שלאָף צוזויגען מיט אַ נעניץ) אַ פּיין!

דוואָסיע (אַרומקוקענדיג זיך פערוואונדערט) טפו! וואָס האָט זיך מיר געחלומט די נאַכט און יענע נאַכט...

פייבוש (משיכעט זיך) בחורים, פיינע בחורים...

דוואָסיע. אַ לשון אַביסעל!

פייבוש (אויפשטעהענדיג) אַוי, שפּרינצעלע, ווי מחילה, אַזאַ ליטוואַק....

דוואָסיע (אין דער זייט) ווי, מחילה, אַ שכור!

פייבוש (אויסקנאַקענדיג זיך די ביינער מיט אַ שמייכעלע) הע, פע! אַ גוטען!... אויף דער חתונה, אם ירצה השם, געהען מיר, בלי נדר, ביי אַ קאָזאַק. (ער געהט אַרויס).

דוואָסיע (פערקרימענדיג זיך) אַט צוויאַג איך מיך!...

דריטע סצענע.

דוואָסיע, דערנאָך מענד

דוואָסיע (שטעהט און בעטראַכט איטליכס ווינקעלע, טאַקלענדיג מיט דעם קאָפּ) וואָס דאָ טהוט זיך אַביסעל!... אומעטום ברעקלעך, שטיקלעך גאָר ווי אין אַ הקדש, — טפו! אַז רייזעלען גלוסט זיך חתונה האָבען, איז ווער שולדיג? דוואָסיע! געה קעהר, ראַם. דו נאַר בינסט אַ מענש און יענער, כ׳לעבען, האָט גאָר קיין נשמה נישט. אוי, דערבאַרמדיגער גאָט, לאָמיך היינטיגעס יאָהר אויך עפּים אויפגעריכט ווערען. שוין צייט, צייט, כ׳לעבען! (זי נעהמט זיך קעהרען, זינגענדיג דערביי פאַר זיך צוגעזינגען אונטער דער נאָז).

אויפ׳ן פריפּעטשיקעל ברענט אַ פייעריל\
און אויסען קוימענדיל געהט אַ רויך,\
אַז איך דערמאָן אין מיין בעשעהרטען זיך,\
פאַרליהר איך, אוי, דעם קאָפּ און דעם מוח.

אין דרויסען נעהט אַ רעגענדיל,\
אין שטיבעלע איז זיך פאַרנע,\
אויף דער גאַנצער וועלט איז אַ פרייד\
און מיר איז ביטער און מאַרנע.

(פּנים קאָרידאָר הערט זיך אַ געשריי: דוואָסיע! דוואָסיע!)

דוואָסיע (פאַר זיך). אָ, אויף די ציינהן! אויף די ציינהן! אַ קול אַביסעל ווי אין עשו (זי רופט זיך אָן) אַט געה איך, געה! (אין דער טיר שטעקט זיך אַריין אַ קאָפּ פון עפּים אַ יודענע. דוואָסיע שושקעט זיך מיט איהר און אין דער געשושקעריי דאַפט זיך ביי איהר אַרויס ווערטער הויך אויף אַ קול) אַזוי! אויף היינט אין אָוענט האָט איהר איהם ביי זיך בעשטעלט?... גוט, עלקע!... איך וועל מיך זעהן אויסרייסען. הא, וואָס? שבת׳דיג זאָל איך מיך אָנטאָן?... נו, נו!... אַ שענער!.... גוט, גוט, עלקע... איך וועל קומען... נעהם

געזונד... (זי נעהמט ארויף אויבענאן צו) אַ יונגער=מאַן נאָר אַ חאוילער. אַ קאָפּ נאָר אַ פאַנקוכען, אַ פּאָר באַקען ווי צווייַ פּעטע, פערברוינטע חרעמזלעך, אַ נייַדעריל ווי אַנ׳אָנגעפילט העלזיל. מחיה! ער איז נישט קיין בעל מלאָכה, נישט קיין משרת, גאָר גלאַט אַזוי זיך אַ פיינער יונגער=מאַן. (מיט אַ זיפץ) עס איז שוין גענוג אָך און וועה, אַז ר׳ כתריאל דעם מלמד׳ס אַ כאַכטער זאָל דינען, זיין אין דער פרעמד, נאָר איך זאָל נאָך נעהמען עפּיס אַזאַ פּאַשנע מענשען, ניין! אַזאַ בזיון איז שוין צו גרויס... (זי נעדמט זיך ווידער קעהרען און זינגט צו).

און מיר איז ביטער און מאַרנע.
נפּו, מיינע שונאים, מיינע שונאים!

און פלוצלים דאַכט זיך עפּיס אַ שאָרך,
ע=הע, ע הע, אין האַרצען טיאָך=טיאָך!

(זי וואַרפט קעהרענדיג אראָב מיט דער בארשט עפּיס א פּודעלע) אַ, אין דער ערד מיט דעם קאָפּ! גענוג שטעל זיך נאָך קלייבען. (זי הייבט אויף אַ פּאָר קרעלענע אויהרענגלעך מיט אַ קעלנעריל און נעהמט זיך זיי בעטראַכטען) נאָר אַנטיק, כ׳לעבען, פון אוירינגלעך. רייזעלעס כלה=מתנות: עס פאַרנעהמט די אויגען! איך בין אַ בעלן זיי אָנצומעסטען, וואָס פאַר אַ פנים וועל איך אין זיי האָבען (זי טהוט אָן די אוירינגלעך, קוקט אין שפּיגעלע און שמאַכט פאַר גרויס הנאה) אָך, שען! מיט׳ן וויסען קעלנעריל וועט נאָך שענער אויסקומען. (זי נעדמט זיך אומעסטען דאס קעלנעריל, קוקענדיג אין שפּיגעלע, מאַכט מיט דעם קעפּעלע און זינגט זיך אונטער):

ע=הע, ע=הע, אין האַרצען טיאָך=טיאָך.

מ ע נ ד י ל (קומט נאַניז שטיל אריין. נעהט צו אויף די שפּיץ פינגער הינטער דוואסיען, שוקעלט איהר נאָך מיט דעם קאָפּ און קושט מיט אַ העוויה׳לע די פינגער) אַ מחיה, צוקער=זיס!

ד וו אָ ס י ע (שטאַרק בעשעפּיגט מיט זיך, שמאַכט און ברומט אונטער)

צו מיר, צו מיר דו נשמה מיינע,
ליובע=לעב! רופט ער, ליובע, איך בעט!
איך געה און קים צו מיין זיס לעבּ
און טהו חאַפּ אַ קוש, אַ גלעט.

מ ע נ ד י ל (שטיל מיט אַ העוויה׳לע) עס קאָטערט זי, עס האָבען איהר זיך צושפּילט די געבליטען. דאָס ליע=בעפלעשעלע, אַ פנים, העלפט.

(ער נעהמט ארויס פונים בוזעם עפּיס אַ פלעשעלע, נעצט אַיין אַ פינגער און דערלאַנגט פלוצלים דוואסיען הינטען אויפ׳ן האלז אַ שמיר, מאַכענדיג דערבייַ)

און טהו און חאַפּ אַ שמיר, אַ גלעט.

ד וו אָ ס י ע (קעהרט נישט טויט, נייַט לעבעדיג זיך אום און וואַרפט בשעת מעשה ארויס פון מענדילס האַנד דאס פלעשעלע, וואס צוברעכט זיך אויפ׳ן דיל): אין דער ערד אַריין, ימח שמונק איינער! ס׳איז מיר ענטפאַלען דאָס געזונד. וואָס איז פאַר אַ מאָדנע קיצלען זיך? נאַט איך נייעס, ער קיצעלט!... איך וועל דאָך דיר דערלאַנגען אַ קיצעל, אַז דו וועסט דאָ די נכפּה בעקומען.

מ ע נ ד י ל. דוואָסעניו, איך חלש, איך שטאַרב! אַזוי שען ביסט דו הייַנט. ס׳איז דיר אין פנים נישט אַריינצוקוקען, ווי אין דער ליכטיגער זון. אוי, ליובע=לעב, הלש איך, אַ קוש, אַ קוש!

ד וו אָ ס י ע. נו, מענדעלע, ווער פאַרברענט! איך האָב נישט קיין צייט.

מ ע נ ד י ל. עפּיס אַזאַ מלאכה, וואָס מען ברויכט דערצו צייט?! דוואָסיעניו, האָב אַ רחמנות אויף אַ יודישע נשמה! איך וועל דיר געבען כלה=מתנות אַזעלכע אוירינגלעך, אַ סאַמעטען מאַנטעל, אַ גילדען קייטעלע און אַ בראָשקע. דו וועסט בייַ מיר זיין אַ פריצה, אַ שררה׳סטע, אַ גראַפינע, אַ פּרינצעסין, אַ רביצין!... (ער חאַפּט דוואָסיען אַרום, פלוצלים הערט זיך פונים קאָרידאָר אַ געשריי: דוואָסיע, דוואָסיע!)

ד וו אָ ס י ע. אַ, אויף די צייהן, אויף די צייהן!... אַז רייזעלען גלוסט זיך החתונה האָבען, זעצט מען פון דוואָסיען די נשמה אַרויס... הערסט דו, מענדעלי? געה דיר, געה צו אַלדי שוואַרצע יאָהר. לאָז אָפּ! (וואָרפענדיג פון זיך געשווינד די אוירינגלעך און דאָס קעלנעריל רייסט זי זיך אוים פון מענדילס הענט מיט אומפעט אזוי, אַז מענדיל פליהט צו אַ ביינקעל און קעהרט איהם זיך איבער אויף דער ערד).

פערטע סצענע.

מענדיל, שמחה און ר׳ יוחנצע דעם רבי׳ס

מענדיל (מאטערט זיך אויפשטעהן און זוכט דאס היטעל) אבי דער קאפ מיינער איז גאנץ, דאס היטעל וועט דער שווארץ יאהר נישט צונעהמען... א, נישקשה, דוואסעניו, מיר וועלען זעהן, וואס דו וועסט היינט אין אווענט ביי עלקע דער קארטענווארפערין זאגען, חא-חא-חא, א גוטע ממזר׳תע די עלקע. ווי זי מיהט זיך פאר מיר! נאט איך א פזמון פון ראש חדש קרעמניץ, עפיס א חתן וויל זי היינט אנקוקען! הא-חא-חא, דוואסעניו! התונה פגרסט דו דאך מאקי צו האבען, וועסט קומען צו פליהען אויסגעפוצט און לסוף וועט גאר מיינער ווי פונ׳ם הימעל אראבפאלען. סקאציל קומט, דוואסעניו! עלקע מיט איהרס, איך מיט מיינס און מיר וועלען דיך איינביסען... א שדכן איז אפילו חשובער, נאר וואס זאל מען טאן? אז תשעה באב איז נישטא קיין פלייש, מוז מען יוצא זיין מיט וואנצען. (ער הויבט אויף און בעטראכט דאס צעבראכענע פלעשעלע) עס זאל דאס איבערבלייבען האטש א קאפ! פינף און זיבציג קאפיקעס מיין בלוט האב איך בעצאהלט כטעמפעניון אט פאר דעם ליבע-פלעשעלע. ער האט געשווארען, אז ביים צווייטען, דריטען שמיר מוז יענע דיך ליב האבען און ציהען ביי די פאלעס... מיר דאכט זיך, עס האט אנגעהויבען מאקי אביסעל צו ווירקען, נאך היינטיגען שמיר איז דוואסיע געווארען ווייכער. ס׳איז שוין גאר נישט דער וואָרף וואס פריהער!...

שמחה (קומט אריין און בלייבט שטעהן פערוואונדערט) וואס טהוט זיך דא אזוינס, מענדיל?

מענדיל (אנידערשטעלענדיג און איילענדיג דאס אומגעפאלענע בייגעל) נישט אויסצוהאלטען פון דער קאץ, צוועקגעראנגעלט האב איך מיך דא אביסעל מיט דער שענער קאץ!...

שמחה. וואס, מיט יענער, וועלכע איך האב געטראפען ערשט ארויסשפרינגענדיג פון דאנען? אויב יענע איז א קאץ, ביסט דו, מענדיל, א קאטער! — אזוי, שיינעץ איינער, ביסט דו א מענש אין דער

טאקסע! זאג נאר, וואס הערט זיך מיט די אקסען, וואס מען האט היינט געקוילעט? ביסט דארט אין דער באיניע געוועזען?

מענדיל. א נס, כ׳לעבען, וואס איך בין בייצייטענס אהין אנגעקומען. עס האט געקענט ווערען א גוטע חתונה. דער שוחט האלט א לונג און לעבער, ר׳ יוחנצע בלאזט, שטופט א פינגער, קרימט זיך מיט א פערפרומט פנים׳ל, ווי ס׳איז איהם עפיס שטארק נישט רעכט, און שאקעלט מיט דעם קעפעלע. אז ער האט מיך דערזעהן, ווי איך שטעה און קוק איהם קרום אן, איז ער געבליבען ווי דערווארגען, געמאכט עטליכע מאל טא, טא — און דער שוחט האט א זאג געטאן: כשר... דער רוח זאל איהם וויסען, וואס ער קריכט אהינצו. נישט אנדערש, ער מיינט שוין ווייטער עפיס... קארג לעדוויצעס נעהמט ער איבער, א, נעהמען זאל איהם דער....

שמחה. שא, מענדיל! ס׳איז נישט דיין עסק.

מענדיל. אבער זיין עסק איז עס אויך נישט. וואס פאר א מחותן איז ער מיט דער טאקסע? קארג פאר איהם מאיר-בעל-הנס-פושקע, ארץ-ישראל-געלד, נאך און נאך און נאך.... דם צפרדע, כנים איהם, די אלע עשר מכות!

שמחה. תרבות! ווי עפענט זיך עס דיר אויף דאס מויל אויף אזא פרומען, עהרליכען יודען, וואס שטאמט פון בערען, פונ׳ם גנילא-פיאטקער רבי׳ם געזונד!

מענדיל. אוי, האט דער בער לאפעס! נוט אומזיסט קריכט ער און שטעקט אריין די מארדע. ער וויל מסתמא אבלעקען א ביינדי׳ל. הלוואי איך זאל ליגען זאגען, דער בער זאל נישט קומען און נעהמען אין דער טארבע.

(ר׳ יוחנצע קומט אריין, גיט א קוש די מזוזה און פערגלאצט די אויגען מיט א דיפצעליע).

שמחה (נערט ר׳ יוחנצען אקעגען) ברוך הבא, ר׳ יוחנצע! זעהר אנגעלעגט, כ׳לעבען.

מענדיל (אין דער זייט) אנלעגען זאל ער מיט דעם קאפ!

ר׳ יוחנצע. אין א מצוה-זאך, ר׳ שמחה... הגם ס׳איז אביסעל שווערליך, בין, לא עליכם, עפיס אוי... פאר קודשא בריך הוא איז עס פארט קיין תירוץ נישט. וואס טהוט מען מיט יודישע קינדער, נעבעך?... שטעלט זיך נאר דער טאג, איז אלץ מצוות, מצוות.

מענדיל. (פון דינרווייטען) נאך גאנץ פריה היינט כלתוך השור.

האָם ר׳ יוחנצע ניכטערהייט געקוקט דאָרט, מחילה, אין איין אָקס אַריין. גאָט זאָל זיי נאָר דערלענגערן די יאָהרען.—וואָס תילען זיי אויף שבת, אַ לעדוויצע צו אַ לעקער!

ר׳ יוחנצע. בע... ווייס איך וואָס... עט.

שמחה (אַקוק געבענדיג פּיוז אויף מענדעלן) נעה שוין דיר דיין וועג! האָסט, דאַכט זיך, נייטיגע אַרבייט.

מענדיל. ר׳ יוהנצען פרעגען, וואָס זייער גוטער פּוליש איז, איז דאַכט זיך אויך נייטיג. (ער גהט אַרויס)

כינבטע כצענע.

די פריהערדיגע אהן מענדלן!

שמחה (אַבדעם ווי אַקענען אַ רגע איז ששטיל) זוי, יוחנצע! אין אַ מצוה-זאַך, זאָגט איהר.—וואָס קוועטשט איהר זיך עפּיס, הא!

ר׳ יוחנצע. אוי, אוי, אַלץ, לא עליכם, מיט די מירידין... לאמיר עס אָבמאַכען בקיצור. אַ שוחט, ר׳ שמחהלע, אוי, נאָך אַ שוחט!

שמחה. ביי אונז איז שוין אָהן דעם דאָ גענוג שוחטים, וואָס קאָסטען אַ קאָסע; צו וואָס נאָך איינער! מען וועט דאָך אַרויפלעגען ווייטער אויפ׳ן פליש, דער עולם וועט שרייען און גערעכט זיין.

ר׳ יוחנצע. פאַר קודשא בריך הוא איז עס פאָרט קיין תירוץ נישט... ביי אַ שטיקעל סירכא קלאַפּט דאָס האַרץ, אפשר, חלילה, טרעפען די אַלע נישט. ווי כאַלד נאָר עפּיס אַ חשש איז שוין אַי, אַי... אַלסדינג כדאַי. מען וועט שרייען!—מילא, דעריבער לאָמיר נעהמען אויף אונזער קאָפּ אַזאַ עבירה? דערנאָך, אל תפתח פה לשטן, אַז קליינע קינדער וועלען שטאַרבען, ווער וועט שולדיג זיין — מיר! פאַר וואָס, וועט מען שרייען, האָט מען צוגעלאָזט חטאים!... געוואַלד, וואָס פאַר אַ מצוה פאַר יודען איז שהיטה!

שמחה. פאַר וואָס ביז אַצינד איז רעכט געווען און פּלוצים איז גולד געוואָרען נאָך אַ שוחט? אַ גאַנץ איבריגע זאַך, כ׳לעבען. עס הינט שלעכט זיין אי פאַר דעם עולם אי טאַקי פאַר מיר. איהר ווייסט אייך אייערס און איך מיינס.

ר׳ יוחנצע. אוי, לא עליכם... בקיצור, ס׳איז רעכט. היינט חוץ לזה, מוזט איהר וויסען, וויל ר׳ שמעלקי אויף ווייטער נאָך אַ גראָשען איהם פון דער אָקע פלייש.

שמחה. גאָט איז מיט אייך, ר׳ יוחנצע, וואָס רעדט איהר?! אַ פופצעהן יאָהר אַז ר׳ שמעלקי נעהמט אַ דרייער פון דער אָקע פאַר די הילצערנע קלייטלעך זיינע אויף פלייש צו פערקויפען. אַ שפּאַס, וויפיעל ער האָט שוין איבערגענומען, און פּלוצלים נאָך אַ הוספה!

ר׳ יוחנצע. און אונזער ר׳ טודרוסעל וויל אַנשטאָט אַ האַלבער טאַקי אַ גאַנצע קאָפּיקע פון דער אָקע.

שמחה. פאַר וואָס, פאַר די פינף הונדערט קערבלעך, וועלכע ער האָט אויסגעליהען, אַזוי הייסט עס, צורעכט מאַכען די באָד מיט דער מקוה! די באָד איז עד-היום טאַקי אַ חורבה און די מקוה שטינקט, מחילה, ווי פריהער, איין עיפוש... אַזוי פיעל יאָהר נעהמט ער, נעהמט און פּלוצלים נאָך אַ הוספה! עס גרוילט דאָך דאָס לייב הערענדיג. מיר קומט דאָך אויס טאַקי ציצולעגען דעם קאָפּ און צוואַרפען די טאַקסע. ר׳ יוחנצע, איך בעט אייך, מאַכט, עס זאָל בלייבען ווי פריהער. לאָז מען נישט שרייען.

ר׳ יוחנצע. און אגב טאַקי האָב איך אַליין צו אייך אַ שטיקעל בקשה. איהר זאָלט מיר ניט אָבזאָגען.

שמחה. אָך, אַלסדינג פון אייערטוועגען, אַלץ וואָס נאָר מעגליך.

ר׳ יוחנצע. אוי, אַ שווערער, ביטערער גלות!—מיין חאַצקעלע, אוי, בעדאַרף געהן צום היינטיגען פריזיוו. אַז אָך און וועה, צו וואָס מיר האָבען זיך דערלעבט, אַז אַ חאַצקעלע, אַ יידען קינד, פון אונז היילינער משפחה, דערצו נאָך אַ מטופל, נעבעך, מיט ווייב און קינדער מוז בעוונותינו הרבים זיך שטעלען! טאַקי נאָר משיח-צייט. מילא האָב איך געוואָלט אייך בעטען—אוי, לא עליכם.... מיינע שטעבעניש אויף די שונאי ישראל—בעטען איבערצורעדען מיט דעם דאָקטאָר און נאָך צועלבע. פאַרשטעהט איהר?

שמחה. אָ, שווערליך און דערצו אויך טאַקי עפּיס פריקרע.... איז חאַצקעלע אייער ער געזונט?

ר׳ יוחנצע. מכח געזונט איז, צווישען אונז גערעדט, בעאַהרענט. די לעצטע צייט איז ער נישקשהדיג פונ׳ם פנים אראָב, נישט צו דערקענען איהם... אָט מכח דעם בעדאַרף איך חייטער אייער טובה. זלמן, אייער מהותן, מאַכט אַ מורא, באָם ביים פריזיוו וועט נישט צוגעהן כשר, וועט ער אויסגעבען... פאַרשטעהט איהר מיך... זיין בן יחיד, דער התן אייערער, שטעהט אויך אויפ׳ן פריזיוו. איהר פאַרשטעהט?

שמחה. ווילט איהר, הייסט עס, איך זאָל רעדען מיט זלמנען. אָט דאָ האָט איהר מיר פאַרגעבען אַ שווערען לייענען! איהר ווייסט דאָך, ווי שטאַרק מחולק מיר ביידע זענען. איך געה מיר אויף מיין דרך און ער אויף זיין ווייטען דרך.

ר׳ יוחנצע. און דער התן אייערער, משטיינס-געזאָגט, איז פערקראָכען העט, העט אויף נאָך אַ ווייטערן דרך. אַי, אַי, ר׳ שמחה׳לי! ווי קומט צו אַיה אַזא שעכנו? (ער סכאַרעט מיט דער נאָז) אלכסנדר! עפיס, רחמנא-ליצלן, נאַר דייטשעריש. ווּעמען מען האָט דאָ צו פערהיטען!... אוי, ר׳ שמחהלי, זייט איהר דערפאַר ווערטה...

שמחה. פייניגט מיך נישט, ר׳ יוחנצע! לאָמיר דערפון, איך בעט אַייך, נישט רעדען.

ר׳ יוחנצע. (איפזהייבענדיג זיך) וואָס זשע, האַ, ענטפערט איהר מיר מכח יענעם?

שמחה. וואָס, מכח אַייער בקשה?

ר׳ יוחנצע. אי... איך מיין מכח די פריהערדיגע ענינים.

שמחה. ווי גאָט איז אַייך ליב, ר׳ יוחנצע, רייכט עס אָב? מאַכט, עס זאָל בלייבען ווי פריהער. מכח אַייער בקשה וועל איך מסתמא שוין זעהן...

ר׳ יוחנצע. מאַ. איך וועל מיך פרווּוען... (ער לאָזט זיך געהן צו דער טיר און קעהרט זיך פלוצלים אום) גוט, כ׳לעבען, איך האָב מיך דערמאָנט. עט. איך געניטיג מיך אַציגר, געניטיג איך מיך אין אַ גמילות חסד. אַזוי, עטליבע קערבלעך.

שמחה. וואָס זשע האָט איהר לכתחילה דאָס נישט געזאָגט! עפיס דאָס ערשטע מאָל איז מיר צו געבען אַ גמילות חסד. (ער שטעקט ר׳ יוחנצען אין דער האַנד אַרייַן) זעהט זשע, ר׳ יוחנצע, איך פערלאָז מיך שוין אויף אַייך.

ר׳ יוחנצע. נו—נו. האָט זשע אין זינען מכח... (ער קושט די מזוזה און געהט אַרויס).

שמחה. (שטאַרק אויפגעבראַכט) נישט אויסצוהאַלטען, תמיד איז נאָר גיב, גיב, גיב! יענעמס מקורבים, אָרמע קרובים גיב שטעלען אין דער טאַקסע, דעם גיב בעשטימטע קצבה, אָדער קלאָמפערשט גמילות חסדים. היינט לאַ-יחרץ-געלד עזות-פנימער, אַנחאַפּער, זאָגטערס, קאָבלעפּעל, שטאָדטפעטערס, פאַקטוירים, דרעהקעפלעך, העגטשקע-לשון-ריידער, פאַטשערקעסמאַבער, עצות-געבער, וועלכע מען בעדאַרף פערשטאָפּען די מיילער און מען מוז נאָך שווייגען. געה דערצעהל דעם עולם מעשיות און רייץ אַקעגען דיר אויף אַ וועלט מיט פיינע, לייטישע מענשען... גנבים, בלוטצאַפּערס, ווערט פערכאַפּט איגאַיינעם מיט דער טאַקסע!... (ספריגצע און ריזעלע קומען אריין).

זעקסטע סצענע

שמחה, שפרינצע, רייזעלע, דערנאָך אלכסנדר.

שפרינצע: איך זוך דיך שוין, שמחה. צייט איינהאַנדלען דעם קינד חתונה-קליידער. גיב געלד!

שמחה: נישט אויסצוהאַלטען. איין קול: גיב, גיב, גיב!

שפרינצע: הערט נאָר אַביסעל, ווי ער האָט זיך צושריגען! גזלנים זענען איהם איבערגעפאַלען.

שמחה: זאָלסט דו טאַקי וויסען, שפרינצע, גזלנים!... לאָז מיך, כ׳לעבען, צו רוה. איך בין, אָסור, נישט משוגע, און ווייס וואָס איך שריי.

שפרינצע: גענוג שוין דיינע שטעכווערטלעך. מען ווייסט, מען ווייסט, אַז דיר געפעלט נישט... ציה מיך נישט ביי דער צונג. נאָר וואָס וועט עס דיר אָבער העלפען... מיר פאַר דיין קאָפּ, רייזעלע,

דו ווינסט? שאַ, נישקשה! מענכט זיך, כ׳לעבן, שעמען, שמחה, אַזוי רעדט אַ טאַטע!

שמחה. אַי, אַי, שפּרינצע!

שפּרינצע. וואָס זאָל איך דאָ מיט איהם טענה׳ן. קום, רייזעלע, קום און לאָמיר לאָזען צורוה דעם טאַטען

רייזעלע (צופאַלענדיג צו שמחה׳ן) טאַטעניו, דו ביסט דאָך אַזאַ גוטער, ליבער טאַטעניו! קרענק מיך נישט, איך בעט דיך און זיי אויף מיר נישט אין כעס.

שמחה. נישט אויף דיר, רייזעלע, חלילה! ס׳איז דאָ אויף ווען אַנדערש אין כעס צו זיין.

שפּרינצע. דאָס, טאָכטער, איז איין אָנצוהערעניש מיר. מיך מיינט ער... הא, וואָס פאַרט האָב איך דיר, מיין מאַן, אַזוינס געטאָן?

שמחה. דו? גאָרנישט... ביסט אַ גאַנץ עהרליכע יודענע. הרייסט נאָר אַמאָל איידער דו ווייסט פאַר וואָס. אפשר האָב איך שיינט געהאַט אַ קרענקונג, עגמת-נפש און בין דעריבער אַביסעל אויפגעבראַכט.

שפּרינצע. בעט איך דיך הונדערט מאָל מחילה. דערצעהל זשע מיר, שמחהניו, וואָס איז אַזוינס? דערצעהל.

שמחה. איין אַנדערש מאָל, שפּרינצעלע. אַצינד מוז איך נייטיג אויף אַ ווײַלע אַוועקגעהן. — נאַ דיר דאָס שליסעלע און נעהם פונ׳ם קעסטעלע דאָרט אַליין אַרויס, וויפיעל דו בעדאַרפסט. (ער גערט).

שפּרינצע, נעבעך. ער האָט נאָך היינט אין מויל נישט געהאַט.

רייזעלע. (זעצט זיך און נעהמט אויסצייכנען נאָטיכלעך) און די מאַמעניו, האָכט איהם נאָך אַביסעל... ער איז דאָך צו דיר אַזוי גוט.

שפּרינצע. מיין ראָליע ביי איהם אויף אַלע מיינע ליבע גע-זאָגט געוואָרען. איך האָב די דעה. פונדעסטוועגען מוז מען אַמאָל — האַטש נאָר לפנים — זיך מאַן אַ בייזער. שטענדיג גוט טאָר מען! אפילו מיט דעם בעסטען מאַן נישט זיין... די מענער זענען פייער און מיט פייער בעדאַרף מען וויסען ווי אומצוגעהן.

רייזעלע (האַלט אַ אויסגעצייכנעט טיכעל שפּריטצען פאַר די אויגען) קוק אָן, מאַמעניו, P. K. מזל טוב מיר מיט דעם נאָמען! אונטער דעם

לעצטען אות וועל איך אַריינטרעטען אין אַ ניי לעבען, מיט אַ נייער פאַמיליע און אַ ניי מזל. איך בין איבערגליקליך.

שפּרינצע. גליקליך, טאָכטער, זאָלסט דו טאַקי אייביג זיין. דאָס מזל זאָל דיר לייכטען און שיינען ווי דער ליכטיגער מאָרגענשטערען.

רייזעלע. איך בין איבערגליקליך. און דאָך פיהל איך אין האַרצען מיך עפּיס... ווי זאָל איך דיר זאָגען... עפּיס אַביסעל ווי בע-לײדיגט. לעב אַזוי פיעל יאָהר מיט דיין נאָמען און פלוצלים פאַרענדער איהם. עס קומט אויס, עפּיס זענען מיר חפצים, מיר ביטען תמיד און טראָגען דעם נאָמען פונ׳ם בעל הבית, וועלכען מיר געהערען. פריקרע!... וואָס זאָגסט דו, מאַמע? די מענער זענען פייער. (אלכסנדר קוקט אריין).

שפּרינצע. שוויג שוין, שוויג, ווייס איך וואָס איהר פאַלט איין!

רייזעלע. (מיט אַ געלעכטער) דו הערכט, אלכסנדר, וואָס די מאַמע זאָגט, מען בעדאַרף וויסען ווי מיט פייער אומצוגעהן.

אלכסנדר. פייער איז אַ גנב, אָבער אַקעגען וואָס?...

רייזעלע. חאַ-חאַ-חאַ, דאָס ווייס איך שוין אַ קעגען וואָס. שאַ! וואָרום אָט טהו איך מיך אַ בייזער.

שפּרינצע. (טייטענדיג מיט דעם פינגער אויף דער נאָז) אַי, רייזעלע, ביסט דו אַ שפּעטערין! (צו אלכסנדר׳ן) ווייס איך, וואָס זי וויל דיר דאָרט אַביסעל פאַרדרעהען דעם קאָפּ. (זי געהט ארויס).

זיבעטע סצענע.

רייזעלע, אלכסנדר, דערנאָך דוואָסיע.

אלכסנדר. נייעס, רייזעלע! זעהר וויכטיגע נייעס.

רייזעלע, עפּיס גוטס, האַ? שאַ, נישט קיין וואָרט! דיין פנים זאָל מיר פריהער זאָגען. נעהענטער צו מיר מיט דעם פנים!

אלכסנדר. (שטעלענדיג זיך נעהענטער) ע״ע, רייזעלע, דו הויבסט

אַ בײַציטענס מיך צוזשטירען; עס פּאַסט, כ׳לעבען, נישט פאַר אַ רעביצין.

רײזעלע. וואָס איז דאָס פאַר אַ נײַער טיטעל?

אַלכסנדר. גאַנץ פּשוט. אַז דער מאַן איז אַ רב, איז דאָס װײַב אַ רביצין.

רײזעלע. און אַז דער מאַן הייסט שמעריל, הייסט דאָס װײַב שמעריליכע, עס פאַרשטעהט זיך, אַלץ דער מאַן. נו, זאָג שוין, וואָס איז אַזוינס די מעשה?

אַלכסנדר. מען וויל, בשעת די ווײַבאָרעס, מיך וועהלען דאָ פאַר רב. און ווייסט דו, וועמענס אויפטהו דאָס איז? ר׳ יוחנצעס! ער האָט עס היינט געלאָזט זאָגען דעם טאַטען מײַנעם. וואָס זאָגסט דו, דערצו, רייזעלע?

רײזעלע. און דו, וואָס זאָגסט דערצו?

אַלכסנדר. ס׳איז דאָ צוואָגען אַזוי און אַזוי. וויל מען, איז אַ רב עפּיס נישט אַזאַ חשיבות. זאָג נאָר, איך בעט דיך, דו קענסט פנחס האָרט, בעריל טאַראַראָם, פײַביל פּאַנפּע, חייקיל קאָכלעפּעל און איציק פאַלגע מיט דער גאַנצער כנופיא?

רײזעלע. אָ, זעהר גוט. זײ זענען שכּורים, אָרץ־פּיאַסקע, עזות־פּנימער, שקצים, אָנחאַפּערס, וואָס אין דער קאָרט. נאָר צו וואָס מישט דו זיי פּלוצלים דאָ אויף?

אַלכסנדר. אָט ווער עס וועהלט געוועהנליך בײַ אונז, יודען, און אונטער וועמען אַ רב איז אונטערגעוואָרפען!

רײזעלע. נו, אַלכסנדר, אויב אַזוי, רעד זשע גאָר נישט דערפון. ס׳איז דאָך גאָר אַ חרפּה.

אַלכסנדר, וויל מען אָבער צוריק שמועסען, קען אַ רב, אויב ער פערלאַנגט נאָר, זעהר פיעל ווירקען. בײַ אונז יודען זענען דאָ גוזמאות־זאַכען, וואָס מען בעדאַרף און וואָלט געקענט פאַרבעסערן. איך בעריהם מיך נישט, רייזעלע, אַז איך בין אַ געלערענטער מיט אַלע מעלות, נאָר איך האָב אַ יודיש האַרץ. איך בין יונג, מיט פרישע קרעפטען און וויל מיט דעם גאַנצען לעבען אַרבייטען און ברײַנגען עפּיס נוצען.

רײזעלע. אַצינד פערדינסט דו אַ הייסען קוש. (זי קישט אלכסנדר׳ן) דו וועסט אין מיר האָבען אַ רביצין, וואָס וועט, נישקשה, פערדינען צו־טראָגען דעם נאָמען...

אַלכסנדר. היינט ווייטער, רייזעלע, לאָמיר רעדען צווישען אונז ווי פּראָסטע בשר ודם, גאַנץ פּראַקטיש. ליב האָבען מיר זיך בײדע טאַקי זעהר שטאַרק, אָבער די בערעכענונג בעדאַרפען מיר דאָך האָבען אַזוי: ווי לעבט מען נאָך דער חתונה? קעסט עסען, ווי אַ יודיש פאָר־פאָלק, דאָס איז נישט גוט, נישט רעכט, נישט שען, אַ דערנידריגונג פאַר זיך און אַ אומגליק פאַר די קינדער אויף שפּעטער. לעבען־זשע פונ׳ם נדן, וואָס דײַן טאַטע גיט, עפּיס אויך נישט אַזוי גוט... (ער לעגט אַרויף די הענד אויף רײזעלעס אַקסלען) וואָס קוקסט דו, רייזעלע, מיך עפּיס אַזוי שאַרף אָן? דײַנע אויגען בליצען ווי פלאַם־פײַער.

רײזעלע. איך שעם מיך, נאָר עס העלפט נישט... מען מוז מודה זײַן, מיר, ווײַבער, זענען שוואַכער, ווייכער און נישט בערעכענט. בעהערשט אונז אײַנמאָל דאָס האַרץ, הערשט עס שוין אָהן אַ שיעור און מיר לאָזען זיך פיהרען העט, העט... איך קען דער פּראַקטיקע, דעם רײַנעם אמת קאַלט אין די אויגען אַרײַן נישט קוקען אַזוי ווי דו.

אַלכסנדר. אין דײַנע רעד איז דאָ אַ שאַרף שטעכווערטעל, וואָס שטעכט מיך ווי מיט שפּילקעס. איך פאַרשטעה, נישקשה, וואָס דו מיינסט. פאַרשטעה־זשע אויך, וואָס איך האָב מיט מײַנע פריהער־דיגע רעד געמיינט. איך האָב עס געזאָגט אַקעגען דעם, צו בעווײַזען דיר גאָר, אַז די ראַבינער־שטעלע, וועלכע ר׳ יוחנצע האָט פאָרגעלעגט, איז אַצינד פאַר אונז ווי געוואונשען... אַי, רייזעלע, רייזעלע, נאָך ווייסט דו נישט, וואָס פאַר אַ שטאַרקע שליטה דו האָסט איבער מיר! (ער נעהמט רײזעלען אַרום און בײדע שטעהען אַרומגענומען אַ הובשע צײַט שטיל.— דוואָסיע קומט פּלוצלים אַן מיט אַ טישטוך און טעלער אין די הענד).

דוואָסיע. די בעל הבית׳טע האָט מיר געהייסען גרייטען צום טיש.

רײזעלע. (אַרויסדראַפּענדיג זיך פון אלכסנדרס הענד) שוין טיטאָג, אַזוי פריה!

דוואָסיע. אַ זאָג אַביסעל, פריה! אײך פליהט די צײַט און מיר דאַכט זיך אַ שרעק ווי זי קריכט. ר׳ אליקום חיריק איז שוין גע־גאַנגען מנחה דאַוונען, טעמצעס קוה איז שוין געקומען פונ׳ם פעלד, די היהנער פּאַרען זיך שוין זעצען אויף דער סידעלע, ליפשע שרײַט שוין: הייסע באָבקעס, יודעלעך! אויפ׳ן פּריפּעטשיק איז שוין קיין פונק פײַער נישטאָ און בײַ לײַטען טראַכט מען שוין אַרום דער וועטשערע.

רײזעלע. שאַ, דוואָסיע, עפּיס האָט אין דיר זיך געעפענט

אַ קוואַל רעד, דו שיטסט ווי פון אַ זאַק. שאַ, לאָז זיין מיטאָג און לאָז מיך נעמאַך! (זי נעמט מיט אַלכּבודר'ן אַרוים).

אכטע סצענע.

דוואָסיע און מענדיל.

דוואָסיע. (אויסגעצויצטע, פאַרקעהמט יום-טוב'דיג, אין אַ קליידעל מיט אַלע מיני פאַרבען אויסאייגענע) און אַז ס'איז אַביסעל פריה, מה רעש!... ווען אַביסעל נישט דערקאָכט, עפּיס איך נישט אַזאַ אומגליק. איהר האָט צייהן, וועט איינבייסען, ניטקשה... זיי מעגען אַלסדינג. שטעהען זיך בּיידע אַרומגענומען, קאָשקען זיך, ליובען זיך, משמאַק, משמאַק! און דו, דוואָסיע, היניע, פּלאַין, גאַה, שׂונאָ-ציון, אוים. בּין איך אַ מענש, אַזוי שמייליג ווי איהר!... ווי דערלעב איך שוין פטר'ען דעם שענעם מיטאָג, פערשטאָפּען זיי די מיילער און בּייצייטענס אַרויסחאַפּען זיך אַהינצו... צו עלקין. אוי — זיסער גאָט, לאָמיך שוין אויך עפּיס אויפגעריכט ווערען! (זי קוקט זיך אָן אין שפּיגעל, מאַפּט זיך בּיי די האָר מיט אַ שטיכעלע) נישקשה, דוואָסיע איז נאָך קיין מעשׂה נישט און וועט אַנדערע אין די פאַטרעכעם פאַרשטעקען... איך וועל איהם געפעלען, נישקשה, היינט בּיי דער נאַכט... מזל טוב! וועלען מאָרגען פריה, נעבען דער יאַטקע, מיר עם זאָגען מיינע הברת'עס, דו בּיסט למזל אַ כּלה געוואָרען, און אַליין בּשעת מעשׂה האָבּען די נאַל. — אַ שענעם דאַנק וועל איך ענטפערן, מיט מזל זאָלט איהר לעבען! און דערבּיי טראַכטען: פּגרט, ווערט צוועצט פאַר קנאה. לאָז זיך יענער פּוקען, עפּיס גאָר מהיה-כּ'לעבּען. עם הייבּען מיר זיך אָוש די פּיסלעך פאַר פרייד. (זי זינגט אַ תּנ'סער, אָנגערמענדיג זיך בּיי'ם קליידיל און טאַנצענט אַקעגען שפּיגעל. וואַרפענדיג מיט קאָפּ אין אַלע זייטען).

אבינו מלך,
ס'האַרץ איז מיר פרעהליך,
פרעהליך וועלען מיר זיין,

טרינקען וועלען מיר וויין,
וויין וועלען מיר טרינקען,
קרעפּלעך וועלען מיר עסען,
(דאַ, וואָס נעהט דאַרט נאָך, נאָכ'ן עסען? יאַ, אַזוי:)
און נאָך עפּיס נישט פאַרגעסען.

מענדיל. קומט אַריין, בּלייבּט שטעהן נעבען דער טיר און פּליעסקעט-צו מיט אַ העווה'ילע) אַזאַ מזל! אַזאַ יאָהר! טאַנץ דוואָסעניו!... אם ירצה השם, אויף חתונות, אויף בּרית'ן, מיט מיר אינאיינעם בּיז הונדערט און צוואַנציג יאָהר!

דוואָסיע. בּעקום די נכפה, ימח שמוניק איינער! אָט איז ער שוין דאָ, דאָס אָנשיקעניש. בּראָש צאַטעוועט ער מיך, געהט מיר נאָך אויף שריט און טריט ווי אַ קוה אַ קעלביל.

מענדיל. גראַפינע, פּרינצעסין, רביצין, בּת מלכּה! אַ צאָפּ נאָר אַ פּורים-קוילטיש. אַ פּאָר בּאַקען נאָר אַ פערבּרוינטער עפּיל-קוגעל. נעשמאַק מחיה, עס גלוסט זיך אַ בּיס טאָן (ער טהוט זיך אַ לאָז) אָט וועל איך, דוואָסעניו, דיך... אוש נו!...

דוואָסיע. (שוין ווייכער) נו, גענוג, דו אָנשטעלער, חן-מאַכער! האָרך בּעסער, איך האָב צו דיר אַ בּקשה.

מענדיל. פון דיינעט-וועגען, דוואָסעניו, אין פייער, אין וואַסער!

דוואָסיע. אַ בּרודער מיינער איז געקומען צופאָהרען, איך בּעדאַרף היינט בּיי דער נאַכט צו איהם געהן. פאַרשטעהסט דו? און אפשר אויף לאַנג. בּעט איך דיך, מענדעלי, צובּלייבּען אין שטוב און אָכטאָן פאַר מיר אַלע מלאכות.

מענדיל. (טהוט זיך אַ האַפּ און קראַצט דעם קאָפּ) אַי-אַי-אַי! אָט האָסט דו דיר שענס, גראָד איז מיינע אַ שוועסטער אויך געקומען. דו היינט בּיי דער נאַכט צום בּרודער און איך צו דער שוועסטער! פאַרשטעהסט דו?

דוואָסיע. דיין שוועסטער וועט דער גוטער יאָהר נישט צונעהמען מאָרגען אויך. אַ בּרודער איז עפּיס אַנדערש. אָט איז ער דאָ, אַ מאַנספּאַרשוין, און מאָרגען... ווייס איך?

מענדיל. קלוג ווי דער טאָג!... אַזוי, דוואָסעניו, בּעט מיך, בּעט.

דוואָסיע. מענדעלי, סערדצע, ליובעניו, טאַטעניו, נשמה'ניו!

מענדיל. ליובּע, ליובּע מיך, דוואָסעניו. אָט אַזוי פון היינט

ביי דער נאַכט ביז הונדערט און צוואַנציג יאָהר! נעה, דוואָסיענױ, צום ברודער. זיי רוהיג, איך וועל שוין מאַן, פון מיר וועט קיין מניעה נישט זיין.

דוואָסיע. עס וועט דיר, מענדעלי, זיין אָבגעגעבען ברוים... אָט העלף מיר מאַקי גרייטען צום טיש. לאָמיר זיי שוין פערשטאָפען די מיילער און וויסען דערנאָך פון אַלעבען צוזאָגען. (זי זינגט אונטער „אבינו מלכּ״ און געהט טאַנצענדיג אַרויס פון דער שטוב)

מענדיל. האַ האַ האַ. „און וויכען דערנאָך, מאַכט זי, פון אַלעבען צוזאָגען״. אָמן, דוואָסיעניו, אָמן! היינט ביי דער נאַכט, מיר בײדע דאָרט ביי עלקען...

צווייטער אקט.

אַ גאַס. רעכטס די וואָאינסקע פריסוטסטוויאַ, רעדלעך מענשען. ווייבער חליפען, וויינען, מאַנסבילען שמועסען צווישען זיך, אַ טייל פערדרייסען די קעפּ אַרויף, שטעהען און קוקען, כּמעט אַלע מיט שטעקלעך און איטליכער האַלט דאָס שטעקיל אויף איין אַנדער מאַניר: ביי אייניגע הייננט עס אויפ׳ן אָרם, ביי׳ם אַנדערען אויפ׳ן אַקסעל; דער דרעהט עס פון פאָרענט אין דער לופט, יענער האַלט עס מיט בײדע הענד פון הינטען און שפּאַרט זיך דערויף אָן. לינקס שטעהט אַ קלייטעל מיט אַ איבערגעצויגען רעכיל איבער דעם גאַניקעל. נישט ווייט דערביי זיצט אַ חלפן נעבען אַ טישעל

ערשטע סצענע.

אַ יודענע (איף אַ וויינענדיג קול ווי ביי תחינות-לייענען): אוי, אַ לאַך אין האַרצען!... מיין בערעלע, אוי!... מיין בערעלע אוי-אוי-אוי!

שמואליק (אַ אַלטער אויסגעדינטער ני. אָלאַיעוו. קער סאָלדאַט, גאָר הויט און ביין, אַ ביסעל פערבּיס׳עט, קרימט זיך דער יודענע נאָך מיט אַ לעבּעלע פון אַ שניר): מיין בערעלע, בערעלע!... טפו, וויסינטרע, וויסנאָפרע לחיי עולמים! אויך מיר אַ פּריאָם, אַ הײנטיגסמאָדישער פריאָם! בערילע, שמערילע שפּאַצירען זיך אַהינצו מיט די פיסעלעך אַליין... אוי וואָלט

איהר געוואוסט אין יענע יאהרען „אליין!" רוקען זיך מיט די רגלים אליין... מיר, וויסניטרע, וויסנאפרע, זענען געגאנגען, הע-הע! מיט אַ גאַנצער חאָפטע אונטערפיהרער, געפּענטעט מיט בּראַסליעטען. אַ קאַפּעליע פון קייטען האָט צוגעצימבּעלט זום-זום-זום, עס האָט געקלונגען די וועלט, געהאַט אַ פּנים מראה-כהן. און פאַר דער חתונה איז געווען אַ לאַנגער, אַ ברייטער פאָרשפּיל מיט כבוד. חדשים לאַנג איז מען אָוועקגעזעסען ווי די גענז אין שטייג פערשפּאַרט. אָט וואָס האָט געהייסען אַ פריאָס בּגעלע-בּגרינע בּשמחה רבה ואמרו כלם!

חינקע. (ווייענדיג אויף אַ קוויטשיג קולכען מיט אַ ניגון) ווערה איז מיר, וויינד איז מיר, חאַסקיל מיינער, אַ טאַטע, נעבּעך, פון קליינע קינדער!

שמואליק (קוקט זי שארף אין שאקלענדיג מיט דעם קאָפּ) פּישששׁ, האָט זיך צו-יִ‌ם רט: אַ טאַטע, נעבּעך, פון קליינע קינדער!... און קליינע קינדער, נעבּעך, פון אַ טאַטען, וויסניטרע, וויסנאַפּרע, אָט וואָס אין מיינע צייטען! בּעהעלפערס אַזוינע מיט מעשענע קנעפּלעך האָבען זיי אויף די פּלייצעס געטראָגען. עוזר דלים הושיעה נאָ! מאַרש צאַן קדשים, מאַרש אהין, אזש וואו דער שוואַרצער פעפער וואַקסט דאָרט ערגיץ און געפּאַסעט חזירים, געשוואָלען פאַר הונגער, געחאַפּט אַ שמיצעל. קליינטשקע, גרעסערע אַבּיסעל—יעמוד עם כל הנערים!

הערשעלע (אַ יונגער סאָלדאַטיל. מיט נטען צו שמואליקען) אַלטע מעשיות, זיידע! גענוג, מען האָט שוין געהערט, זיידע, אַלטע מעשיות!—

שמואליק (נעהמט זיך איז די זייטען, אויסציהענדיג זיך גלייך ווי צעטרונקע און טהוט אַ פייף)

אַלטע מצבות פון פאַרצייטען!

סמירנאָ! ווייסט איהר וואָס זיי בּעטייטען?

זאָגט יזכּור און סמירנאָ!.... טפו, אַ סאָלדאַטיקעל, אַ היינטיגער-ניאַריש סאָלדאַטיקעל! אַ צוציקעל מיט קליינע ווענצעלעך. נעכטען ערשט אָנגעהויבען צו דינען און איבּערמאָרגען שוין פאַרטיג, זיך אויסגעדינט. אָב הרחמים! דוואַדצאַט פּיאַט ליעט סלוזשיל בּאָגו אי צאַריו! און געגעסען בּערעזאָווע קאַשע. פּיט, פּיט, פּיט!.... סמירנאָ, מיינע אַנצעס זענען גרעסער פון דיר אינגאַנצען. האָסט נישט אַזויפיעל האָר אין קאָפּ וויפיעל עס ליגט אין זיי חלב'דיגע ליכט מיט סאַזשע. (אָנ-נעהמענדיג זיך מיט בּיידע הענט בּיי די וואָנצעס) אויף אַ סמאַטרע, או-אוך! איז געווען אַ מורא אָנקוקען אונזערע וואָנטשועס, אָנגעשמירט און פערדרעהט אָגיל ואָשמח מיט לאַנגע און דינע שפּיצען. — סאָלאָ-

דעץ שמואל! האָט דער קאָמאַנדיר אַ זאָג געטאָן און בּשעת מעשה מיר דערלאַנגט, גלאַט אַזוי פון פרעהליכקייט וועגען, טראַך, טראַך אונטער דער מאָרדע. — ראַד סטאַראַטסיאַ, וואַשע בּראָדיע! האָב איך געענטפערט און אַראָפּגעשלונגען אַ צאָהן בּשמחה רבּה ואָמרו כלם!

הערשעלע. אַ היים, זיידע, זיך אַבּיסעל צולעגען! ווען נישט, נעה איך און שיק גיסיען, מיין גיסיען. גיסיע, נעבּעך, מוז שוין אַוודאַי איבּערטראַכטען, וואָס דו בּיסט אַזוי לאַנג נישטאָ. קום זאָג איך דיר, קום.

שמואליק. זאָגט יזכּור, אוב פּאַחאָד דעם אַלטען זיידען!... (ער צעמאַקעט מיט די ליפּען) צוציקעל, ער מוסטירט! — אַ היינטיגער מושטיר, פּשטיינס-געזאָגט, אַ שפּרינגען, אַ דראַפּען זיך אויף די גלייבע ווענט, האַלטען בּיקסלעך און שיסען, שיסען... היי סליש! קענסט דו אין פאַרחתמטע אַרום און אַרום תחתונים מיט אַ היטעל ווי אַ בּלינע אויפ'ן שפּיץ קאָפּ זיך אויסשטרעקען ווי אַ דרענגיל אַ לאַנגע צייט אויף איין אָרט? און אויף איין פוס קענסט דו אָוועקשטעהן אַ שעה, אָט אַזוי, אַזוי (ער הויבט אויף אַ פוס און ציהעט זיך אויס גלייך) ראַ-אַ-אַ-אַז (גיט זיך אַ פּאַטש הינטען און מאַכט אַראָבּלאָזענדיג דעם פוס) פּיט!... (ער פאַלט שיער אַנידער, הערשעלע האַפּט איהם אונטער'ן אָרם און פיהרט איהם אַוועק)

חינקע (ווייזט זיך אויף דער גאַס שוין אויף איין אַנדער אָרט, חליפּעט און ווישט מיט'ן פאַרטוך די אויגען) וואָס וועל איך, נעבּעך, טאָן, אַ לעבּעדיגע אַלמנה? רבּונו של עולם! ווי קענסט דו עס צו-זעהען אַזאַ וועהטאָג, אַזאַ בּושה? האָט מען עס אַ מאָל געהערט, געזעהען, אַז אַזאַ חאַסקעלע פון אַזאַ משפּחה זאָל זיך געהן שטעלען פאַר אַ סאָלדאַט!... אַליין איז ער, נעבּעך, דאַר ווי אַ חאָרט און זעהט אויס ווי אַ טויטער.

אַ ייד (נעבּען אַ רעדיל מענשען) חאַצקעלע האָט אַ קענען אַ האַלבּ יאָהר פריהער פאַר'ן פריזיוו אָנגעהויבען צו פאַסטען הפסקות און איז, נעבּעך, אַראָפּ פון'ם לייב... דאָך האָט ער זיינס נישט געשיינקט און חינקע האָט היינטיגס יאָהר, אם ירצה השם, ווייטער אַ קינד.

חינקע. אַזאַ וועהטאָג, אַזאַ בּושה.

ר' יוחנ"ע (צוקומענדיג צו הינקען) שאַ, טיפּשאָ איינע, שאַ! וואָס זאָל מען טאָן, אַז מען איז בּעוונותינו הרבּים אין גלות.

חינקע. אָבּער גוואַלד, רבּונו של עולם, ווי קענסט דו אַזוינס צוזעהן, אַזעלכס צולאָזען? ס'איז שוין טאַקע גאָר איין עק פון דער וועלט... שווער, וואו זענען די נגידים, איידיזי נגידים? עפּיס זייט

איהר דאָך מיט זיי אינאיינעם אַ טהוער, אַ גאַנצער מאַכער אין שטאָדט-זאַכען. זיי זאָלען וועלען, וואָלט גאָר אַנדערש געווען. מיינע צרות אויף זיי!

ר׳ יוחנצע: שאַ, זאָג איך דיר, טיפּשא, נישקשה! אַזוי גראָב מיאוס איז נאָך די וועלט נישט פערדאָרבען געוואָרען. ר׳ יוחנצע דעם רב׳ס זוהן וועט מען נאָך אַזוי גיך אין געוואַנד נישט אַריינשטעקען. יודען, נישקשה, בלייבען יודען... (אָנבייגענדיג זיך צו חינקען) מיינע נגידים, נישקשה, אַרבייטען אין דעם עסק, גלויב מיר, ס׳איז רעכט נישקשה!.. (ער טהוט זיך פלוצלינג אַ חאַפּ) שאַ, אָט איז, דאַכט זיך, דאָרט חאַסקעלע אַליין!

צווייטע סצענע.

חאַסקעל לויפט פון דער פּריסטוטהאַ אַרויס מיט אימפּעט. חינקע און ר׳ יוחנצע לאָזען זיך צו איהם נעשפּינד מענדום-פּענדום.

חאַסקעל (סאָפּעט, האַלטענדיג זיך ביים האַרצען, און קאָן נישט חאַפּען דעם אָטהעם): הו, אוי, אוי, אוי!..

חינקע (אויף אַ קוויטש): אַ דונער האָט מיך דערשלאָגען!.. דאָס איז דער גוטער אוי, דאָס גוטע אויעלע!

ר׳ יוחנצע (צמאָקעט מיט די ליפּען און מאַכט מיט די הענט עטאָרק פער־ראאונדערט): נו-נו-נו! היתכן הא?

חאַסקעל (בלינצעלט מיט די אייגעלעך, סאָפּעט ווי אַ גאַנז און לאָזט קיים אַרויס זיפּצען): אוף... אוף... אוף...

חינקע (ברעכט די הענט): אוף, ווצה איז מיר! בוף, ווינד איז מיר! דאָס גוטע זיפּצעלע... (צו ר׳ יוחנצע) אָט האָט איהר אייך פאַר אייער מיה, עלך אין מצוה-זאַכען, אין שטאָדט-זאַכען.

איינער פון עולם (אין דער זייט) מאָלט אייך, צו מצוה=זאַכען לעגט ר׳ יוחנצע קיינמאָל נישט צו. הערט בעסער, וואָס איך וועל אייך זאָגען: איז חאַצקעלע צוגענומען געוואָרען, איז איין עק מיט דעם נאַבאָר. (צו איינעם נעבען איהם) מזל טוב, ר׳ זלמן, איהר מעגט זיך שוין פרעהען, אייער בן יחיד איז פריי.

חאַסקעל. מאַ=מאַ=מאַ... מאַמע!

חינקע (אויף א קוויטש צו ר׳ יוחנצען) אוי=מאַמע, פאָטער, פערחאַפּט זאָלען זיי אייך ווערען אייערע פיינע לייט, רבונו של עולם, אין דער ערד מיט׳ן קאָפּ אַלע אייערע נגידים׳לעך, גלויבט זיי פון היינט אָן ווי דעם הונט.

ר׳ יוחנצע. שאַ טיפּשאָ; לאָז מען הערען אַ וואָרט. חאַסקעלע וויל עפּיס זאָגען.

חאַצקעל. מאַמע... אָבגעלאָזט!

ר׳ יוחנצע (פערגלאָצט די אויגען) געלויבט השם יתברך! — נו, חינקע, וואָס האָב איך געזאָגט? דו מיינסט, טיפּשא, ס׳איז הפקר אַ וועלט? גלאַט מען נעמט און גיט אָב!...

חינקע (פרעהליך) דאָ האָבען זיך מאַקי נאָר געמיהט זכות אָבות, זכות אָבות.

חאַסקיל (אַכאַך מיט׳ן גראָבען פינגער) דו מיינסט, מאַמע, מען האָט מיך פּשוטו=כמשמעו אָבגעלאָזט? גלאַט אַזוי זיך גענומען און מיך אָבגעלאָזט! ניין...

חינקע (פערוואָרפט מיט׳ן קאָפּ און ברעכט מיט די הענט) איך חלש, איך בין פאַרבײ!

ר׳ יוחנצע. אַ פירוש, חאַסקעלע, אַ פירוש!

חאַסקיל (מיט אַ גמרא-ניגון) ניין!... דו מיינסט, מען האָט גע־זאָגט גלאַט: געה דיר, מיינסט דו? ניין, דאָס איז דאָך נישט קיין רבותא. וואָס=זשע וואָלט מען מיך דאָ געלאָזט הערען? אַ פּאָר דאָר־טען האָט מען מאַקי געזאָגט: געהט אייך דאָס איז אָבער געווען על מנת להחזיר מאַקי תוך=כדי דבור האָט מען זיי צוריק גערופען. איינעם האָט מען אָהן שיהות מאַקי אָבגעגעבען. און דעם אַנדערען געהייסען געהן, מחילה, אין ספּיטאָל, ווי הייסט עס ביי זיי דאָרט אויף זייער שענעם לשון, עפּיס אויף ספּיטאַניע. מילא איז דאָך „געה דיר״ דאָרט עפּיס נישט אזא חשיבות, אז דערנאָך זאָל נישט זיין דערצו קיין פּתח=הרטה. אלא וואָס דען=זשע? ניין, מען בעדאַרף הערען דעם שפּיץ.

ר׳ יוחנצע (מיט חינקען אין איין קול) גיכער, גיכער, חאסקעלע, ציה נישט בײ דער נשמה:

חאסקיל. די גאנצע רבותא ליגט אין דעם שפיץ. ער האט געזאגט, יענער אדון, מיט די עפּאָלעטען דארט, האט געזאגט... לאמיך נישט זאגען קיין ליגען, ניין, נישט געזאגט, נישט געזאגט... א געשריי האט ער געטאן, הא? ! ניי ! ...... א שפּיי געטאן, ער האט פריהער א שפּיי געטאן.

ר׳ יוחנצע. למאי נפקא מינה אזוי צו אזוי? עפּיס א גבוית עדות! דא געהט דאך נישט אין דעם געשריי, אין דעם שפּיי.— אין תוך אריין, חאסקיל, אין תוך אריין.

חאסקיל. ניין, לאז זיך דינען, ס׳איז א גרויסע נפקא מינה, מען בעדארף עס האבען צור פּעטיל. דרינען ליגט דער גאנצער קוועטש, דאס גאנצע בעזאהרעניש. יא, מאקי אזוי, פריהער א שפּיי און דערנאך א געשריי. ער האט אויף יונית א היק געטאן: פּאשאָל וואָן, זשיד פּארחאטי! דער פּשט דערפון איז נישט גלאט, גנה דיר! עס זאל נאך א סברא זיין דיך ווידער צו רופען, אלא ווי דען זשע, פּאשאָל וואָן אויף לעולם ועד, גנה אויף דער דעה, אז אייביג זאל מען דיין פּרצוף פּנים מעהר נישט אנקוקען!.... „זשיד פּארחאטי!“ הייסט אזוי פיעל, אז אלע דארט זענען מודה, איך טויג לחלוטין נישט, און האלטען נאך פאר א טרפה׳ן גליק, וואס זיי זענען מיינער פּטור געווארען. וואס הייסט אבלאזען, מיט א קוועטש, מחיה נפשות! בײ זיי, להבדיל, מעגען אפשר אזעלכע דבורים נאר זיין עפּיס נישט אזעלכע שענע, נאר פון וועמען, משטיינס־געזאגט, מען האט זיך דא ציבעליידיגען?... אדרבה, גאנץ גוט, מחיה, ס׳איז דאך אויסגעקומען מיט׳ן קנאק.

ר׳ יוחנצע. אבי חאסקעלע דו בינסט אויף דעם עולם, אין א גוטער מולדיגער שעה; א פּנים, עס האט נאר געקענט זיין, חלילה, אנדערש?! עפּיס שפּילט מען זיך מיט צדדים, מיט מיינע זכות אבות!... און די טיפּשא דיינע האט שוין פערלוירען דעם בטחון, געמיינט: עס־שמעט, הפקר א וועלט...

חינקע (אויפהייבענדיג בײדע הענט אין דער הויך) א שבח צו דעם. וואס איך האב די הענט נים געוואשען! א געפונענער חאסקעלע. א געפונענער! גומל בעדארפסט דו, חאסקעלע, בענשען, וואס דו ביסט אויסגע... ארויס פון זייערע הענט...

חאסקיל. חינקע, דו האסט געמוזט שלוקערצען, מען האט דיך דארט דערמאנט. ביים באדקעווען מיך און בעקוקען פון אויבען ביז אראב האט איינער מיט א שמייכעלע מיך א פרעג געטאן, אויב איך האב א ווייב?—פע, עפּיס אזעלכע נארישקייטען! נאר מילא, —איך האב, זאג איך, א ווייב, ווי דער אמת איז, און קינדערלעך. די זאך, א פּנים, איז איטליכען דארט געפעלען, ווארום אלע האבען קוקענדיג אויף מיך עפּיס געלאכט און אויסגעלאזט צום סוף בהאי לישנא: הא־א, מאלאדעץ! גנה צום ווייב און גלייך דיר א ביסעל אויס די ביינער,—פע, עפּיס אזוי משונה גראב.... זייער באבעס עסק!—עס חלשט מיר בעסער דאס הארץ. קום אהיים. עסען! אויף וואס די וועלט שטעהט עסן. שוין צייט, דאכט זיך, מיר צו עסען... אי, װיל איך עסען! (ער וויל געהן און קען נישט פלאָנטען מיט די פיס)

חינקע (מיט א זיפץ) א רידהרען זיך א ביסעל! א קאטאוועס אזא צייט זיך פיינינגען... בלייב, חאסקיל, דא מיט דעם טאטען און איך וועל א שפּרינג טאן ברענגען א וועגעלע. (זי פערשווינדט גיך).

דריטע סצענע.

ר׳ יוחנצע און חאסקיל שטעהען נעבען עולם אין דער זייט, אלכסנדר געהט פון דער פּריסוטסטוויא ארויס פערפראכט. זלמן און זעלדע לויפען איהם אקעגען, שמואליק.

זעלדע (אין איין אטהעם) אבי דו ביסט שוין דא, אלכסנדר, אין א גוטער מולדיגער שעה. איך זאל דיך שוין זוכה זיין פיהרען אונטער דער חופה. האָ? דו שווייגסט.... וואס שווייגסט דו, אלכסנדר? דאס בעטייט עפּיס נישט קיין גוטס, בעטייט עס. וועה איז מיר, זאג גיכער, זאג ווארום....

זלמן, וואס איז צלע אין איין אטהעם? האב א ביסעל צייט, זעלדע.

זעלדע. ניין, ער שווייגט, דאָס איז נישט קיין גוטער סימן, אַלכסנדר, סערדצע, דו ביסט בלייך.

אלכסנדר. מאַמע, איך בעט דיך....

זעלדע. איך זעה שוין, זעה, פינסטער איז מיר!.... זלמן, מיר האָבען געפיהרט אונזער איינציגען זוהן צו דער עקדה! (זי לאָזט אַרויס אַ קלאַנג)

זלמן. איהם מקריב צו זיין אַנשטאָט אַ באַראַן (ער טייט אַקעגען מיט אַ פינגער) אַנשטאָט אַ האַסקעלען! איאַ, מיין זוהן, דו ביסט אַ קרבן?!

אלכסנדר. צו וואָס, מאַמע, אַזעלכע שרעקליכע ווערטער? שאַ, אַ רחמנות, נעבעך, אויף דער מאַמען!

זעלדע (ברעכט די הענט) אַ וועהטאָג איז דער מאַמען.... פינסטער איז דער כלה.... זי וועט עס היינט בעקומען די וויסטע, פינסטערע בשורה.

אלכסנדר. (האַפענדיג זיך ביי'ם האַרצען פערציטערט) אָה, בערוהיג דיך אַביסעל, מאַמע, שפּאַר זיך אויף מיר אָן און שטעה אַ ווײַלע ביז דו וועסט צו זיך קומען. (ער נעהמט זי אונטער אָרם. צווישען דעם עולם הערט זיך אַ גערויש. שמואליק ווייזט זיך ווידער, שטאַרק פערבוסעט, דאָס היטעל אויף דער זייט)

שמואליק. כמירנא, ויסגיטרע, וויסנאָפרע לחי עולמים, נאָך שחרית געהט מוסף און צווישען אַ כוס, אַ קידוש מיט טרעהרען לכבוד דעם היינטיגען יום הדין.

זעלדע (מיט אַ געוויין אַ־שפּאַרענדיג זיך אויף אלכסנדר'ן) אָה, ווי גליקליך מיר זענען ערשט נישט לאַנג אַלע געווען....

שמואליק (פייפט און זינגט מיט אַ אומעטיגן ניגון)

אויף אַ ביימעל, אין אַ נעסט,
זיצען טויבען צופרידען,
זיצען, פּיקען, עסען קעסט,
פיהרען דאָרטען אַ'ים פלידען,
טראַלאַלאַ, טרילילי,
ראַז, דוואַ, טרי!

זלמן (אָנווייזענדיג דעם עולם אויף ר' יוהצען און האַסקעלען) אָט זענען די וועלע פון דעם יודישען גלות!.... אָט פון וואַנען עס נעהמען זיך

אונזערע אַלע צרות, מכות, ליד און פּורעניות! איין עולם יודען האָרעוועט, דאַרבט, ווערט פערשוואַרצט און בעדאַרף אויסהאַלטען פוילע מיוחסים בטלנים, צבועאַקעס, וואַנצען, כנים, וואָס קריכען, בייסען, שטינקען און פרעסען. קאַרג וואָס אַזעלכע גיט מען אַוועק דער לעצטען ביסען, ברענגט מען נאָך זיי קרבנות — קינדער, בני יחידים!

שמאליק. פיטום הקטורת, שטאָפט קעלבער יודישע קינדער! פיטום הקטורת נפשות צו דער עבודה זרה, נפשות צו די ר' געצעלעך! ביי איטליכען געצעלע איז כנים אַ זעצעלע און איטליכער שמייליגער ר' גען האָט געשלאָגען כפרות מיט אַ קליין יתומ'ל, מיט איין אָרב, בידנע קינד. ונכביהם במדבר, דריי איימער טרעהרען פון איין אָרמער מאַמע, אַ וויכטער אַלמנה!....

זלמן (אַליין אַנוויזענדיג אויף די פריהערדיגע) קען מיט סאַמעטענע לאַפּקעלעך און שאַרפע שפּיצעכדיגע נעגעל! און אַזעלכע רעדען פון גאָט, פון יודישקייט, פון פרומקייט, עהרליכקייט און רחמנות...

איינער פונ'ם עולם! מען וויל רחמנות פון אַנדערע, אַז ביי אונז אַליין איז איינער אויפ'ן אַנדערען נישטאָ קיין רחמנות. מטופּלי'ם מיט קינדער טהוען אַלע מיטעל זיך איבערצודרעהען, ניט קוקענדיג דערויף אַז דערמיט קיילען זיי אַנדערע.

אַ יודענע. נעקיילעט זאָלען זיי ווערען אָהן אַ מעסער, ווי זיי האָבען מיך פאַר אַ יאָהרען נעקייל'עט! מיט פיל מיה און גרויסע צרות האָב איך אויסגעהאָדעוועט מיין קינד, מיין איין איינציג קינד, מיין טרייסט און מיין לעבען. פלוצלים גיט מען איהם אַ רים מיר אויס דעם האַרצען... איך יאָמער און קלאָג ביז אַ צינד. אוי, יודישע קינדער! אַזאַ וועהטיג, וואָס אַ בהמה אַפילו קען עס נישט אויסהאַלטען, רעוועט, שרייעט נאָך איהר קינד, אַז אַ שטיין קאָן צוגאָסען ווערען.

זעלדע (אויף א ביטער קול) איין אויג אין קאָפּ, און דאָס איינציגע האָט מען צוגענומען!

שמואליק (קרימט זיך נאָך) פלאַנכעט!... אַ קאַטאָוועס איין אויג אין קאָפּ! מיר האָבען שוין געזעהען אי ביידע אויגען—זיבען קינדער ביי אַ טאַמע צונעהמען. שבעה אני יודע, שבעה כוסות כבמחזה! (ער פייפט צו און זינגט)

דראַפּעט צווישען טאָג און נאַכט
שטיל אַ קעציל זיך אַרויף

צו די טייבלעך מיאוי געמאכט.
טשיק-טשיק, חאפ-לאפ, פרעסט זיי אויף.
טראלאלא, טרילילי,
ראז, דווא, טרי!

זלמן שענע נפשות, וואס ציטערן נאר פאר זייער הייטיל! אבי זייער נפשיל — מעג פון זייערט וועגען כל ישראל אפילו די כפרה ווערען. און אזעלכע הייסען נאך רחמנים בני רחמנים, אוהבי ישראל! און אויף אזעלכע עפענט זיך נאך שינאים אמויל צוזאגען, אז אלע זענען מיר איין קהל, יד אחת... אוי, אונזערע ר' יוחנצעס, אונזערע פיהרער, אונזערע תכלית-פערזארגער און דאס גאנצע יודישע רחמנות!

חאסקיל (טארעט ר' יוחנצע'ן) קום, טאטע! חינקע האט שוין געבראכט א וועגעלע. דו הערסט וואס ער רעדט?

ר' יוחנצע (מאכט מיט א פינגער אין רעדט צו זיך) וועד הארכט אזא מענשיל אזא אפיקורוס! יודען האבען שוין נענוג אזעלכע איבערגעהאט און זיי אלע געהערט ווי גארנישט (פיט אוועקגעהן מיט האסקילען צום עולם) פאלט פונדעסטוועגען ביי איך נישט אראב. יודען, נישקשה, בלייבען יודען...

שמואליק. חי וקים, שרייט חי וקים, יודישע קינדער!

זלמן (מיט א זיפץ) יא, יודען בלייבען טאקי יודען... ביי אזעלכע אין גלות. — (צו אלכסנדערן אין זעלדען) קומט! די זאך איז נאך נישט פערלוירען, נישקשה. אלסדינג וועל איך דערוויזען און חאסקילע וועט געהן א גאנג און שמעקען פולווער... שא, זעלדע, נישקשה, כ'לעבען! גלויב מיר, וועסט עס אין פריידען דערציהלען גיך און באלד ביי דיין זוהן צו דער חופה. קומט א היים!

זעלדע (אוועקגעהענדיג מיט אלעקסאנדרין) אוי, חרב-וויסט איז מיין האס.

שמואליק (שאקעלט מיט'ן קאפ, טהוט א פייף און זינגט טרויעריג)

נישטא אין נעסט קיין טייבלעך מעהר,
נישטא מעהר דארט קיין פריידען.
צולעבען איז די אלטע שווער
אליין אהן זייערע פליידען.

טראלאלא, טרילילי
ראז, דווא, טרי!

שרייט חי וקים. געשמאיע אייך פאר-פול, יודישע קינדער!....
(דרעהט זיך איבער אויף א פוס און נעהט, טאנצענדיג דערבי ראז דווא, טרי. דער עולם צוגעהט זיך אין פערשיעדענע זייטען)

פערטע סצענע.

איציק דער קרעטשער שטעהט ביי דער טיר פונ'ם קלייטעל.
ר' אליה זיצט אויפ'ן גאניקעל, אויף א בייטקעל מיט'ן פנים צו דער גאס, ליבע דער הלפן זיצט נעבען טיש'ל.

איציק (שאקעלט מיט'ן קאפ, טארך אנקוקענדיג ר' אליה'ן, און גיט א מאך מיט דער האנד) ער רעדט עפים אזוינס, אז מען קען אויסגעהן הערענדיג. גלאט מען נעהמט דעם תוגר און ווארפט איהם ארויס אויף אשפענדיל! און ענגלאנד, וואו איז ענגלאנד? איהר שפילט זיך עפים מיט ענגלאנד.

ר' אליה. און וואו איז קירה? דו שפילסט זיך, איציק, עפים מי'ט קירה!

איציק (טהוט ביז א שמייכעל) קירה מאך!

ר' אליה (ווערט אונטערגעטראגען) הערעסט דו, איציק, דיין וויקטאריע איז א יודענע מיט א יאמפערקע!

איציק (הויבט אויף דעם פוס און קלאפט מיט א פינגער אויפ'ן קנאפעל) וואס ביי דער יודענע מיט דער יאמפערקע ליגט אין קנאפעל, האט עס אייער קירה נישט אין קאפ. קירה מאכט געוועהנטליך נאר פוילע תנועות, דרעהט זיך, דרעהט זיך אין ראסעל.... און שטעהט המיד אויף איין ארט.

ר' אליה. תרבות! איך קען בעסער קירה ווי דו (נעהמענדיג זיך ביים בערדיל) איך בין, ברוך-השם, אין מיין לעבען, ווי דו קוקסט מיך אן, שוין צוויי מאל געווען אין בראד און איינמאל אוש אין לעמבערג

פאַרשטעהסט דו מיך? אין לעמבערג!... מען בעדאַרפט קענען יענס לעבען. טע-טע-טעט! ס'איז נאָר עפּיס אַנדערש. וואָס בעדאַרף מען מעהר, למשל, אַביסעל בראַנפען, ס'איז נאָר אַ אַנדער ביסעל בראַנפען. ביי אונז איז בראַנפען—בראַנפען. קירה'ס אַביסעל בראַנפען איז אַביסעל בראַנפען, טאַקי וואָס אַביסעל בראַנפען הייסט, מען פיהלט, אַז מען געהמט אַביסעל בראַנפען, עד היום ליגט מיר אין מעם קירה'ס אַביסעל בראַנפען.

איציק (סערקריסט זיך) פּישששש! און פּאָנש איז, כ'לעבען, נאָר שלעכט, פּאָנש מיט ענגלאַנדם אַביסעל ראָם. קירה, זאָג איך אייך בפירוש נאָך אַ מאָל, דרעהט זיך און שטעהט אַלץ טאַקי אויף איין אָרט ער חאַפּט נאָר ביי די מלכיות שריים ווי אַ מקבל.

ר' אליה. (שטאַרק איבערגעבראַכט) דער תוגר איז אַ קבצן!

ליפּע (דרעהט איהם דעם קאָפּ צום נאַניקעל) וואו איז, ר' אליה, די פערציג קאָפּיקעס, וואָס איהר האָט ביי מיר גענומען אַ גמילות חסד אויף שבת?

ר' אליה. הרגעט מיך פאַר אַ גראָשען. נישטאָ אַצינד, נישט פאַר אייך געדאַכט, ביי מיר קיין פּרוטה. אָה-חאָ-האָ! שלעכטע צייטען.—(צו איציקען) יאָ, איציק, זאָלסט דו טאַקי וויסען, דער תוגר איז אַ קבצן.

ליפּע. נעהמט נישט פאַר אומגוט, ר' אליה. מילא דער תוגר איז אַ קבצן. גאַנץ רעכט, איז ער זיך אַ קבצן, לאָז ער זיך זאָרגען אַליין פאַר זיך. אָבער איהר, ר' אליה, פאַר וואָס זאָלט איהר אַרום אייך עפּיס נישט טראַכטען? איהר זיצט דאָך, געבעך, אָהן פּרנסה און האָט נישט אַ טאָג מיט וואָס איבערצוקומען. איך בעט אייך, פאַר וואָס זאָל אייער שמחה מאַריאַשעס, אַ שטייגער, נישט לאָזען צו אַ יודען ווי איהר, דרעהען זיך אַרום איהם אין דער טאַקסע? למאַי פופציג אַנדערע, וואָס דרעהען זיך דאָרט אַרום. וויים איך וואָס זיי טהוען? זיי קוקען, דרעהען זיך, מאַכען באָם, לאָז אַזוי ר' אליה זיך, אויך דרעהען, קוקען, האַ!

ר' אליה (גיט אַ מאַך מיט דער האַנד) עט.... דברים בטלים. לאָז נאָר זיין מלחמה, וועל איך מיט גאָטס כח מיך אַוועקלאָזען אויף דער מלחמה! נישקשה.... (צו איציקען) דער שפּיץ איז, איך וועט מיך אין אַפילו מען היל קוואָרט משקה, צו עס וועט זיין ווי איך זאָג

איציק. במזומנים, ר' אליהו! איך לעג אויף אַיין אַקעגען, אַז עס וועט זיין ווי איך זאָג.

(פייבוש קומט צו צום קלייטעל, דאָס הטעל זיך אהם פערריסען אויפ'ן טפרין קאַס און דעם שמעקיל העננט אהם אויפ'ן אָרם).

פינפטע סצענע

די פריהערדינע און פייבוש קאַפּטאָנאַדער.

פייבוש. אַ גאָט העלף, יודען! פון וואָס שמועסען עס יודען?

ליפּע. גוט, כ'לעבען, וואָס איהר האָט זיך אונטערגעחאַפּט, ר' פייבוש, זיי האַמפּערען זיך דאָ שוין צוודאַי אַ קעגען אַ שעה, אַלץ וועגען דער מלחמה מיט דעם טערק, אויך וועגען די קאָמפּאַניעס פון די קיסריות, און קענען זיך בשום אופן נישט אויסגלייכען.

פייבוש, למאַי נפקא מיניה? מסתמא וועלען דאָך יודען נישט משוגע זיין, רעדען איבער איין ענין, און וועלכען עס זאָל נישט ליגען עפּיס אַ שטיקעל כוונה.

ליפּע. אַ, קרעפּלעך זאָלט איהר, ר' פייבוש, עסען. איהר נטהט טאַקי אויף אַ דהך. אָנגעהויבען האָט זיך עס פון שמחה מאַריאַשעס חתן, וואָס איז היינט צוגענומען געוואָרען אין דער דינסט. ר' אליה זאָגט, אַז ס'מוז ווערען אוים שידוך. ער זאָגט עס נאָך מיט אַ קוועטש פון דער פּאָליטיקע, מיט זיין קיימאָ לן, אַז מלחמה מיט דעם טערק מוז זיין און טאַקי בקריב, אין אַ גיכער צייט זיין. (צו ר' אליה'ן) פיהרט, זייט מוחל, אַליין אוים אייער געדראַנג, ביי אייך וועט עס אויסקומען שפּיצעבדינגער. זאָגט, ר' אליה, זאָגט!

ר' אליה. ממילא וועט דאָך שמחה'ס חתן אין דער מלחמה דאַרפען מחויב זיין צו געהן. וואָרום, אויך די אייגענע מעשה, ביסט דו אַ זעלנער, שמעק זשע פּולווער, און ווי באַלד פּולווער! איז שוין נאָר אַנדערע דינים... נמצע וועט שמחה לכל הדעות האָבען אַ מגו אויפ'ן

שידוך חרטה צו האָבען. אָט וואָס איך זאָג. צי, איציק זאָגט גאָר קאַפּויער? נו, בע... איציק ווייסט נישט, מאי דקאמרי רביצין!

איציק: און אליה אינאיינעם מיט קירה ווייסט נישט מאי דקאמרי אחשתרנים! (ער געהט אַ־יין אין קליטעל).

ליפּע: היינט פאַרשטעהט איהר שוין, ר' פייבוש? און פון דער מחלוקת איבער דער מלחמה איז נולד געוואָרען דער סיכסוך וועגען די צדדים פון די קסריות. ווער מיט וועמען וועט האַלטען. היינט ילמדנו ר' פייבוש אייער הסברא. עפּיס זייט איהר דאָך אַ לאַנד־שדכן.

פייבוש (רייבענדיג דאָס בערדיל מיט אַ קניטשיל): על פּי סברא איז טאַקי אַזוי... אַדרבה, הא? (ער טייט מיט אַ פינגער אויפ'ן שטערען) איז דאָך טאַקי עפּיס אַ פּלאַן. יאָ, אי וואָס?..

ליפּע: איך ווייס פין אַ זיכער אָרט, אַז מלחמה וועט געוויס זיין אין פריקאַז האָב איך אַ בעקאַנט שרייבעריל, האָט ער אַליין מיר עס געזאָגט, אַזוי ווי אַ יודישע צייטונג—טפו! ווי הייסט זי דאָרט?— שרייבט אויך אַזוי פון אַ זיכער אָרט... הערשעלע דער סאָלדאַט האָט מיר עס אויך געזאָגט. ניסיע, זיין ווייב, האָט צובייטענדיג היינט ביי מיר אַ קערביל עפּיס שטאַרק געזיפצט, מיין איך, ס'איז, אַפּנים, נישט גלאַט.

פייבוש (שטאַרק פערטראַכט): מילא איז שוין איין צד דאָ... און דער צווייטער? דער צווייטער?... (ער רוקט אַרויף שטאַ־ק דאָס היטעל, שטעקט אַריין טיעף הינטער דעם קאָלנער און טהוט זיך אַ געשמאַקען קראַץ) אַז מען אכט, געפינט מען!... ס'איז רעכט! מען בעדאַרף אַרום דעם טאָן און זיי צונויפפיהרען?

ליפּע (אַנקוקענדיג פייבוש'ן פערוואונדערט): וואָס?! וועמען, ר' פייבוש. צונויפפיהרען?

פייבוש: עט... מיר איז אַגב אַרויף אויף דעם מוח מיינס עפּיס אַ עסק'יל... נישטאָ קיין צייט. אַ גוטען! (ער פליהט געשווינד אוועק).

ליפּע: עפּיס איז מיר היינט מיין פייבוש שטאַרק צוטראָגען! איהר האָט בעמערקט?

איציק (שטעהענדיג אין דער טיר פונ'ם קליטעל און אויסשטרעקענדיג דעם קאָפּ צו דער גאַס): אוי־אוי האָב איך בעמערקט, ווי ער האָט פון ר' אליה'ס געדראַנג זיך פאַרקנייטשט, גלייך ווי ער וואָלט איינגענומען ריצענאייל. אַ גוט עפּיהרונגס־מיטעל, כ'לעבען! ער איז טאַקי באַלד אַנטלאָפען.

ר' אליה (אַ צמאַק־געבענדיג מיט די ליפּען): אַ חכם פון דער מה־נשתנה אַרויס, בע!... פרעגט איהם בחרם, וואָס ער בעבעט, אַבי געבעבעט!...

איציק (לויפט אַרויס צום עק גאַניקעל און רופט אויף אַ קול האַלטענדיג די הענד איבער די אויגען): מענדיל! (צו ליפּען) טהוט אים נאָר, זייט מוחל, דאָרט אַ רוף ר' ליפּע!

ליפּע: מענדיל, מענדיל! — בראָש איז ער טויב — אָ, מענ־דיל, מענדיל, מענדיל!

זעקסטע סצענע

די פריהערדיגע און מעגדיל.

מענדיל (צוקומענדיג צים קליטעל): גרויסע נסים, כ'לעבען, וואָס איך בין נישט מעוברת. מען קען מפּיל זיין פון אַזאַ געשריי!

איציק (מיט אַ פינגער אויף דער נאָז): צו מיר ווילסט דו שוין נישט שמעקען? אַז מען שיקט דיך עפּיס קומען. לויפסט דו ערגיץ אַנדערש, אָ דו כלבוניק! וואָהין ביסט דו עס ערשט גאָר אָהן אַ נשמה אַזוי געלאָפען?

מענדיל: טפו, איך האָב היינט דאָס גוטע לויפעניש! פון פריהמאָרגען אָן טראָגט עס מיך ווי אַ רוח אַ מלמד. לויף און מוז באַלד טאַקי ווייטער לויפען.

איציק: ניין, כלבוניק! אַבי איך האָב דיך שוין דערטאַפּט, וועסט דו ביי מיר אַזוי גיך נישט אַרויסדרעהען זיך. זאָג, וואָס בע־טייט אַזוינס דאָס לויפעניש? זאָג, מענדיל, זאָג מיט פיסקעס!

ליפּע: זאָג, מענדיל! איך בין דאָך שוין טאַקי ציקאַווע: זאָג זשע, זאָג!

ר' אליה: אַז צוויי יודען זאָגען: זאָג! איז נישט דער דרך ארץ זיך אָבצוזאָגען. מילא וואָס קען עס דיך אַרען צוזאָגען? זאָג שוין, זאָג, אַז דו וועסט זאָגען.

מענדיל (אנטשפּענדיג זיך בּיים קאָפּ מיט אַ העווידלע) אַי—אַי—אַי, האָט רחמנות, יודישע קינדער! פון אלע זייטען אַ זאָג—זאָג—זאָג! אַז עס רייסט מיר אויף דעם מוח. שאַ! איך וועל מיך אויסקויפען פון יודישע הענט און אַלסדינג, ווי איך בּין אַ יוד! אין איין אָטהעם אָבּזאָגען. —שלום עליכם!—עליכם שלום! — מה שמיכם? — מענדיל, נאָך אַ בּחור. ר' שמחה'ס אַ משרת. — לויף היינט פּריה כּלחוך השור אין דער בּאָינע. לויף פון דאָרט אַהיים און האָבּ אַ בּאַרג אַרבּייט. — ...נם חטאתי! פערגלוסט זיך פון אלע מלאכות מיר אין דער קיך, קוצוני-מוצוני מאַכען מיט דוואָסיען. —איך איהר: דוואָסעניו, ליובּעניו, און זי מיר: ווער פאַרבּרענט! — גיבּ איך זי אַ קליין ציהעלע און מיינע אין איין פּעם מיט אַ געפּילדער... בּלייבּט געבען מיר זיצען אויפ'ן טאַפּטשאַן. —לויפט פלוצלים אַריין די בּעל-הבּית'טע. — צולויפען מיר זיך ווי די פערכמטע מייז. — מיינער פּוץ אין שטוב אַריין, — וואַרף אין אייַלעניש, לויפעניש עפּיס אַראָבּ, טראָך, טראָך! —געשווינד אַ לויף אין אנדערען חדר. —לויפט אַריין די בּעל הבּית'טע, בּטל'ט חלומות.— חאַפּט זיך אונטער דער שניידער מיט רייזעלעס חתונה-קליידער. — אַ לויפעניש צו רייזעלען אין חדר. — מיינער אַ פליה צוריק אין שטוב אַריין. —טראָגט דער רוח אָן דאָס גוטע מוהמעניו האָלצע אין שלייער. — מאַכט אין איין אָטהעם: שפּרינצע... הא, נישטאָ... מענדיל, וואו די בּעל-הבּית'טע? —לויפט אָן די בּעל הבּית'טע און רייזעלע אין אַ חתונה-קלייד. נאָר אַ פּריצה. — פערניץ געזונט! ווינשעווען-צו האָלצע, נאָך מיט מעהר מזל. אָבּגעגעבּען דיין חתן! —רייזעלע פון אויף דער קאַנאַפּע קאַלט ווי אייז. — אַ געשריי, אַ לויפעניש! — דער בּעל הבּית לויפט, ווערטעלט זיך מיט דער בּעל-הבּית'טע. — לויפט די בּעל-הבּית'טע פאַרוויינט אַרוים. — לויפט דער בּעל-הבּית צוקוּבּט אַוועק. — אַגעשריי: לויף, מענדיל, אין דער אַפּטייק! — נעהמט מיינער די פיס אויף די פּלייצעס און לויפט. — שרייעט ר' איציק: מענדיל! — קוועטשעט ר' ליפּע: מענדיל מענדיל! — אַ געריידעריי, אַ געזאָגעריי! זאָג-זאָג-זאָג! — חאַפּ איך אָבּ אין איין אָטהעם ווי די עשׂרת בּני המן בּיז ויזתא. — האָט איהר שוין אָבּגעהערט די מגילה, ווייסט איטליכס פּיצעלע, האָטשע רחמנות, יודען, אויף אַ יודישער נשמה! לאָזט און לאָמיך לויפען חיימער!

איציק. אַ, צו אַלדי גוטע יאָהר, ממזר איינער! אַ שענע
תכשיט, נישקשׁת, אַ פאַרשלעפּטע קרענק פון זיין ליבען נאַטע

(ער נעהמט און גיט מענדלען אין דער האַנד) נאַ, משלחת, אַ שטיקעל מאַנדעל-זייף פאַר דיין דוואָסיען.

מענדיל. זי זאָל האָבען, מיט וואָס מיך צוזייפען. אוי זייפט זי מיך, יודישע קינדער! (ער געהט אַוועק, צום קלייטעל קומט צו אַ קונה, איציק געהט מיט איהם אַריין).

ר' אליה (צו זיך אליין) טע-טע-טעט... נו, וואָס וועט ווייטער זיין? (גענעצט אויף אַ קול) אַהו-הוּהָ! (נעהמט פון'ם בּוזעם אַרוים אַ צוקנייטשט פּאַפּיריל, טרעסעט אַרוים אַ קאַפּ צוריבּענעם טאַבּאַק און פּרווט מאַכען אַ פּאַפּיראָס) אַח-חאַ-חאַ! עס וועט דערפון גאָר נישט ווערען, מען בּעדאַרף געהן אַ בּעט טאָן בּיי יענעם אַ ציגאַר טיטון. (ער הייבּט זיך אויף פון'ם בּענקעל, גלעטבּט זיך אוים די בּיינער, און געהט אַריין אין קלייטעל).

זיבּעטע סצענע

שמחה מאַריאַשעס און פייבוש ווייזען זיך אויף דער גאַס, האַלטענדיג אין אַ שמועס.

פייבוש. איך זאָג עס אַקעגען דעם, ר' שמחה, נאַט אייך אַ דרייער פאַר מענשענס שכל! אַלין השם-יתבּרך... ס'איז דאָך בּעשיינפערליך אַ חידוש נפלא! אַדרבּה טאַקי, לאָמיר זיך נישט נאַרען. האָט מען דען אייך נישט אָנגעשלאָגען לייטישערע, אין אַלע אופנים גלייכערע שידוכים פאַר אייער בּתולה? עפּיס איז ר' שמחה גלאַט אַזוי זיך אַוועקצומאַכען, הא? — פאַר וואָס זשע, איז דאָך די קשיא. פייבושעס שידוך מיט אַ זלמן קריסטאַל אָנגענומען געוואָרען?

שמחה (נישט אנקוקענדיג פייבושין). ווייל ר' פייבוש, זאָל געזונט זיין, איז...

פייבוש. ניין-ניין-ניין, לאָזט זיך דינגען, שאַ!... נייטמעהר, דער הירוין איז גאָרנישט... קשיות איז גאָר נישטאָ, אָט דאָס גופא טאַקי, דאָס גופא האָט איהר דעם בּעסטען בּיעווייז, אַז פיהרען די וועלט

פיהרט דער רבונו של עולם. בעדאַרף גראַד פייבוש, ווי אויף קאַטאָ־וועס, זיך אַרויסחאַפּען: זלמן קריסטאַל. בעדאַרף גראַד אַייער בתולה דאָס הערען און בעקומען חשק. בעדאַרף זי גראַד זיין אַ ציטערדיגס ביי דער מוטער. בעדאַרף די מוטער, אַייער שפּרינצעלע, זאָל געזונט זיין, פאַר דער טאָכטער זיך אַרויסשטעלען און ר׳ שמחה, מאַריך ימים ושנים זאָלט איהר מיר זיין, בעדאַרף אַלסדינג, וואָס דאָס ווייב וויל, פאָלגען... אָט אַזוי האָט זיך עס געדרעהט, געדרעהט, געדרעהט ביז עס האָט זיך אויסגעדרעהט.

שמחה. נו. האָט דאָך שוין זיך אויסגעדרעהט! וואָס זשע...

פייבוש. ניין־ניין!... און אינגאַנצען—לאָזט זיך נאָר דינען!— ווער האָט אין דער זאַך דעם ערשטען דרעה געגעבען? טאַקי איהר, ר׳ שמחה! אַז דער מאַן לאָזט זיך פונ׳ם ווייב פיהרען ביי דער...

שמחה. איך בעט איך, לאָזט מיך צורוה און געהט...

פייבוש. לאָזט זיך דינען! מילא זאָג איך עס אַקעגען דעם, ווי גאָטעניו דרעהט זיין וועלטיל... וואָס זשע טהוט גאָטעניו, אַז זיינע דריידלעך האָבען שוין זיך אויסגעדרעהט? דרעהט גאָטעניו ווידער צוריק, אַזוי אַז, פאַרשטעהט איהר מיך?...

שמחה. נו נו! ער פּאַסט מיר צו מיינע צרות. לאָזט מיך געהן מיין וועג!...

פייבוש. (נעהמט שמחה׳ן ביים אַרבעל) נישקשה, ר׳ שמחה! מעהר קיין צרות זאָלט איהר נישט האָבען. (ער רוקט אַריין די האַנד הינטער׳ן קאָל־ער און דערלאַנגט זיך אַ קראַץ) אַז מען זוכט, געפינט מען. פייבוש געפינט... ס׳איז דאָ חתנים......

שמחה. געגנוג!.... (ער רייסט זיך אויס פון פייבושעס הענד און ווערט אַנטרונען)

פייבוש (שטאַרק פערטראַכט) שווערליך!.... נאָר עט.... נישט דאָס ערשטע מאָל. נישקשה, איך וועל שוין געפינען אַ רעדיל! (ער געהט).

אכטע סצענע.

צליה זיצט אויפ׳ן גאניקעל מיט פערלייגטע העגט און נעניצט, ליפע, דערנאָך פייבוש.

אליה (קוקענדיג אין דער וועלט אריין) אַכט, צוועלף, צוואַנציג־פערציג, פופציג, הונדערט!....

ליפע (אויסדרעהענדיג דעם קאָפּ צו ר׳ אליה׳ן) וואָס צעהלט איהר אזוינס, ר׳ אליה? די קאַסע?!

ר׳ אליה (טהוט אַ געניץ) אַהו־הוך! אַ שרעק, וויפיעל סאָראָקעס האָבען אויפ׳ן שפּיץ דאָך דאָרט זיך אויסגעזועצט! אַוודאי אַקעגען אַ ת״ק שטיק, דאָס מיינט אויף גוטער פּאָגאָדע.

ר׳ ליפע. וואָס שרייבט, ר׳ אליה, עפּיס דער לוח?

ר׳ אליה (אונטערהייבענדיג זיך אַ ביסעל אויפ׳ן ביינקעל) אַ, קונדעס איינער! זעהט נאָר דאָרט, אַ קונדעס חאַפּט דאָרט אַ ציג פאַר די הער־נער. זי וועט איהם נאָך דורס זיין. (נאָכדעם ווי ער שווייגט אַ רגע שטיל) אָט, אַזוי, האָפּ־האָפּ־האָפּ! זי האָט איהם גוט געטראָפען. אַ מצוה!—

ליפע. מען זאָגט, דער לוח טרעפט היינטיגס יאָהר זעהר גוט.

ר׳ אליה (גיט זיך אַ הייב אונטער, מאַכענדיג מיט דער האַנד) וואָן, וואָן, כּפּשאָל וואָן!

פייבוש (צוקומענדיג צום קלייטעל) וואָס איז, ר׳ אליה? אויף וועמען שרייעט איהר עס אַזוי?

ר׳ אליה. אַ הונד, ר׳ פייבוש! אַ הונד לויפט צו און דרעהט אַ יודיש קעלביל דאָרט ביים אויער, דרעהט ער.

פייבוש (פעררוקט דאָס היטעל און רייבט דעם שטערען שטאַרק פערטראַכט) יאָ, אַזוי טאַקי, אַזוי!... דער דרעה געהט דורך איהם...

ליפע. עפּיס רעדט איהר, ר׳ פייבוש, נישט צו דער זאַך! איהר זייט מיר היינט עפּיס גאָר צודרעהט.

פייבוש. אַך אַ שווערע פרנסה דאָס שדכנות, מיט הונדערט ספרוזשינקעלעך, שרייפעלעך, קליינע און גרויסע רעדלעך, עפּיס אַ גאַנצער „אשר יצר"—דראָב־אַרבייט, דריידלעך־דריידלעך, פּייפעלעך־פּייפעלעך.

ליפע. גלויבט מיר, אַלע יודישע פרנסות זענען איין „אשר יצר". לויטער דריידעלעך, פייפעלעך. ומפליא לעשות איז דער, וואָס קען גוט אָנפייפען...

פייבוש. דרינען האַלט איך טאַקי מיט אייך, ר׳ ליפע. לאָז בײַען פּאַלמעסען אַ יודען, וועט מען בײַ איהם אין אַלע רמ״ח אברים זיינע געפינען רעדעלעך, דריידלעך. אָדער זאָל מעגליך זיין, אַ שטייגער, אַ סוחר, אַ פּאָדראַטשיק וכדומה אין דעם קאָפּ אַריינצוקוקען, וואָלט אַזש אָנגעחאַפּט אַ שווינדעל זעהענדיג, ווי עס דרעהט זיך דאָרט פאַר דיר עפּיס בוידעם־פּאַליצע, קאַטשערע־לאָפּעטע, לאָקשענבּרעטיל, אינדיקזוימען, קאַטשקעפוטער, סתּה שער אַלע אינאיינעם... אפילו די נעגעל שניידט אַ יוד מיט אַ דריידעל, עפּיס לסירוגין, געשפּרונגען און געדרעהט.

ליפע. נישקשה, איהר מעגט אַריינשטעלען אין צעטעל צו די פריהערדיגע אויך למדנים, מחברים, דרשנים און חזנים. די גאַנצע קונץ בעשטעהט בײַ זיי אין דעם דרעה, אין די [illegible]ת און די תנועות...

פייבוש. אַז ס׳איז שוין יאָ אַזוי, שטעלט זשע אַריין אַי בעלי־תפלות אויך. אין האַנדריקעוו, אַז איך האָב דאָס ערשטע מאָל ימים נוראים געדאַוועט מוספים, איז דער עולם פון מיין דאַווענען נישט קאָנטענט געווען, ווייל איך האָב אויף אַ קול געזאָגט פשוט עברי. הערסטו, האָט מען געטענה׳ט, דאָס איז דאָך קיין שכל נישט! גלאַט גראָב זעצען ווערטער—בעדאַרף מען דערצו גאָר קיין גרויסער בעל־תפלה נישט זיין. אַ בעל־תפלה בעדאַרף מאַכען עפּיס מיט אַ צוק, אַ דרעה אויף די געמבּע אַהין און אַהער... נו, האָב איך דערפאַר דאָס צווייטע יאָהר שוין אַנידערגעלייגט אַ דאַווען מיט הוילע שטייגער, דרעהעלעך און תנועות, אַז מען איז אויס דער הויט געשפּרונגען און געלעקט די פינגער פאַר מתיקות. (צו ר׳ אליה׳ן) מילא דאָס אַלסדינג איז הבל־הבלים... אַ שטיקעל גמרא איז דאָ, וואָס דריגען וואָלט גוט געווען, דאַכט זיך, אַייערס אַ דרעהעלע. קומט, ר׳ אליה! וואָס זיצט איהר אַזוי אַלין אויף דעם אייגענעם אָרט און ווילט זיך נישט ריהרען?

ליפע. ר׳ אליה האָט אויף דעם אָרט שוין אַ חזקה. ער וועט עס נישט אָבלאָזען, סיידען עס זאָל, בעהיט גאָט, נישט זיין אַ ערדציטערניש.

ר׳ אליה. אָהה־האָ! די היינטיגע גילדענע פרנסה׳! צו וואָס אַרומדרעהען זיך אומזיסט און רייסען שיך? (ער טהוט אַ גענץ) אַהו—

הוך!.. וויים איך, ר׳ פייבוש, וואָס איהר ווילט פון מיר האָבען? גלאַט געה און רייס שיך. — נישט מעהר, וואָס זאָל מען טאָן מיט אייך, הא? (ער הייבט פּאַמעליך זיך אויף פונים בייַנקעל, קװאַקט אויס מיט אַ געניץ די ביינער און נעהט מיט פייבוש׳ן אין דער גאַס).

ניינטע סצענע.

פייבוש און ר׳ אליה.

פייבוש, (נאָכדעם ווי ער קוקט אָן ר׳אליהן אַ רגע שטיל) אַזוי, ר׳ אליה׳ אַזוי..... אַ מלחמה, דרינגט איהר, מוז זיין.

ר׳ אליה (מאַכט צו איין אויגעל האַלטענדיג דאָס קעפּיל אין דער זייט) בכן?

פייבוש. בכן וועט אם־ירצה־השם זיין וואָס צוטאָן.

ר׳ אליה. דאָס וויים איך אַליין. אַבי נאָר מלחמה, לאָז איך מיך, מיט גאָטס כח, באַלד אויף דער מלחמה אַוועק, נישקשה, בין אַזאַ בריה ווי אַנדערע, בין איך...

פייבוש (מיט אַ שמייכעליע) אויב איהר זייט אַ בריה! דרינען איז, חלילה, קיינער נישט מסופק. — נאָר אייך ליגט אַלץ אין זינען פּאָלי־טיקע און איך מיין גאָר כפשטות אַ שידוך. איהר קענט מיר אַ ביסעל צואַרבייטען און דערוויל, איידער איהר לאָזט זיך אויף דער מלחמה, דאָ חאַפּען אַ שען פּאַרדינסטיל. נישט לאַנג געטענה׳ט, אַ שידוך פאַר שמחה׳ס בתולה מיין איך.

ר׳ אליה. וואָס הייסט! דער פריהערדיגער שידוך איז דען שוין טאַקי אָבגעלאָזט געוואָרען?

פייבוש. גלייך ווי אָבגעלאָזט. מען בעדאַרף נאָר אונטעררוקען אַ נייעם, וועט דער אַלטער ממילא אויס ווערען.

ר׳ אליה. אַ שטיקעל חידוש, כ׳לעבען! איהר זייט דאָך געווען דער גאַנצער שדכן!...

פייבוש. נו, דעריבער זאָל איך שכ׳עקן ווי אַ גולם און וואַרטען ביז אַנדערע וועלען זיך פערחאַפּען און אונטעררוקען! און וואו שטעהט עס געשריבען, אַז מען שייט זיך בּיי איין בתולה דאָס צווייטע מאָל אַ שדכן זיין? אין צוואַת ר׳ יהודה החסיד האָב איך עס נישט בעגעגנט און קיין חרם דרבינו גרשון איז דערויף אויך נישטאָ.

ר׳ אליה. אין קלייטעל דאָרט האָט ערשט איינער געזאָגט: זלמן פילדערט, ער מוז די אַלע פסלנות דערווייזען. שפּרינצע איז אַרויף אויף שמחה׳ן מיט פייער, אַלע מיטעל זאָל ער אַיינווענדען און דעם חתן בּעפרייען. שמחה יאָגט זיך אַצינד אַרום, ר׳ יוחנצע האַפּט אַ ציטער און איז שטאַרק אין כעס. שמחה מיט דער טאַקסע ליגט בּיי איהם אין דער האַנד און ער קען איהם דערקוועטשען ווי אַ פליג. ס׳איז אַ רעש, אַ קאַבּעניש.

פייבוש. אַזוי?... אַ קאַבּעניש? אָוואַ! נאָר אויך די אייגענע מעשה, אָבּהענדיג בּעדאַרף מען נישט ווערען. עט... כ׳לעבּען! אַ היןאַהער, ווי דער שטייגער איז, און צום שפּיץ מוז אויסקומען, טאַקי פאָרט ר׳ יוחנצע!... מיך קוועטשט נאָר אַבּיסיל, אָט דאָס, זעהט איהר, וואָס שמחה איז עפּיס אויף מיר אָנגעבּלאָזען און בּין בּיי איהם, ווי איך פאַרשטעה, אַ שטיקעל פסול. דעריבער איז מיר אַיינגעפאַלען אַייך, ר׳ אליה, אַריינצודרעהען אין דעם ענין. פאַרשטעהט איהר?

ר׳ אליה. אָט דאָס איז אַייער שטיקעל גמרא! (מיט גדלות) איהר מוזט וויסען, אַז בּיי שמחה׳ן בּין איך אַ חשוב, ער לאָזט אַמאָל זיך צו מיר קענען. מיין שטאָט איז נעבּען איהם אין שוהל. אין די ניין טעג מאַך איך איהם געוועהנטליך אַ סיום. דערצו נאָך איז מיין פלוניתטע מיט איהם עפּיס אַ קנעפּיל. פאַרשטעהט איהר מיך?

פייבוש. דעריבער טאַקי נעהם איך דאָך אַייך פאַר אַ שותף. איהר זאָלט זיין כלה צד און איך חתנ׳ס צד.

ר׳ אליה קיין בּלינדען אתרוג קויף איך נישט. צו בּעטראַכטען האָב איך ליבּ דעם פּטום. ווער איז דער מחותן?

פייבוש. אָבּער ר׳ אליה, ווי מיר שטעהען דאָ תחת כפּת השמים, עס זאָל בּלייבּען בּסוד. איך בּעשווער אַייך בּיי אַייער חלק לעולם הבּא: אַנדערע קענען עס נאָך אויסחאַפּען. — ר׳ וגסיל יונטשעווער, בּאַ. קענט איהר?

— א׳ אליה. (מאַכט פערקרימענדיג זיך מיט דעם מחה מאַריאַשעם!!

פייבוש. אָבּער דער קרן, זיין בּחור׳ל מאַרקיל! אַ יאָ, קפּריסין! אַקאַרפּירער אתרוגיל, אַ פּיטומיל גאָר אַ חידוש. טאַקי וואָס מען רופט אַ צאַצקעלע, אַ זיידען קינד! נו?

ר׳ אליה. טאַ, איך וועל מיך פּריוועןי.

פייבוש. אַ הקדמה מוז איך אַייך זאָגען איידער איהר טרעט מיט מיר אין שותפות אַריין, אַז דער ענין פון שדכנות האָט ליבּ אַ דריידיל (כאַבּענדיג מיט דער האַנד אַרויף אין אַראָבּ) אָט אַזוי, אַהין, אַהער, אין אַלע זייטען. מען בּעדאַרף אַ מאָל אַריינכּהאָרען עפּיס הינטען אַרום. עס זאָל אויסזעהן, מען פאָהרט, דאַכט זיך, קיין יהופּעץ און פלוצלים זאָל גאָר אויסקומען בּויבּעריק. פאַרשטעהט איהר?

ר׳ אליה. אין פּאָליטיקע מעגט איהר, נישקשה, אויף מיר זיך שוין פערלאָזען. דרינגען האָבּ איך, בּרוך השם, אַ געפיהל.

פייבוש. נאָר, למען השם, נישט אַייער קירה׳ס פּאָליטיקע — זיך דרעהען, דרעהען און שטעהן אויף איין אָרט. אין דער שדכנישער פּאָליטיקע איז איין כלל: אַ דרעה און ווייטער. קשיות איז גאָר נישטאָ.

ר׳ אליה. עפּיס, רחמנה ליצלן, גאָר טערקיש!...

פייבוש. טערקיש צו שמערקיש, אַנדערש קען עס נישט זיין. אָט איז די גאַנצע פּאָליטיקע. לאָרען קען מען דאָ נאָר צום ונתנה תוקף און אין ערגסטען פאַל דיך רופען קנאַקניסעל....

ר׳ אליה (מיט אַ קוויטשעל) און נאָך אַלע זאַכען, הערט איהר, איז נייטיג אין דער גיך מלחמה. מיין געדראַנג אַקעגען דעם ענין איז דאָך זעהר וואויל. וואָרום, פאַרשטעהט איהר, ווי בּאַלד פּולווער, איז איין עק, שוין גאָר אַנדערע דינים.... (אויף דער גאַס ווייזט זיך הערשעלע דער בּאַלדאַט און זיין ווייבּ גיטע).

פייבוש. גוט, כ׳לעבּען, אָט איז הערשעלע! מען וועט איהם בּעדאַרפען טאַקי אַ פרעג טאָן. (פלוצלים קומט אָן צולויפען די מוהמע אָהן אַ נאָז מיט אַ נאַנצער האָפּטע).

צעהנטע סצענע.

די מוהמע אהן אנאז, דאס קליינע כלי־זמריל, ווייסע חברה און א האפטע ווייבלעך, מיידלעך און מאנספילען, צווישען זיי הערשעלע, גיסיע, פייבוש און ר׳ אליה.

די מוהמע (מיט א ייבע אויף איין ארבעל, אין פאנטעפעלעך. האלט א טעלעריל, פאנפעט און העצקעט זיך) אויף א מיידעל, יודישע קינדער! א יתומה, ארם, עלענט.... (צו פייבוש׳ן מיט׳ן טעלעריל) אויף הכנסת כלה, ר׳ פייבוש! — וויוואט!

פייבוש (באברעט זיך מיט דער קעשענע) נישטא, אווא! — טאמער זייט איהר רייך אין א פאר גראשען, ר׳ אליה?

ר׳ אליה. קיין צרות! — איך האב שוין געוואלט ביי אייך א בעט טאן.

דאס כלי־זמריל (ריפעט אויף עפיס א מין פידעלע, צווינגענדיג אייף א ביי־קולרען און לאזט אוים מיט א קוויטש).

א נדבה, יודען, זאלט איהר געבען,
א נדבה, יודען, אויף א בתולה!
א גרויסע זינד, בנאמנות, כ׳לעבען,
א מיידעל זיצען לאזען, חלילה!
ניין איילען פייבוש קלעקט אהן שאלות
אויף אלע רייכע מאכען חופות,
און צו פארשלייערן ארמע כלות
העצקען מוהמעניוס זיך אין ייפעס.
אשריכם ישראל, יודישע קינדער!
אזא מוהמע, אזא פייבוש גאטהווינדער!

די ווייסע חברה (קרימען זיך נאך, זינגען, שפרינגען און טאנצען)

ניין איילען פייבוש אויף א חופה,
צאן קדשים מע! א טאנץ, א טופע!
דריפע, ריפע, שקאץ, דריפע, ריפע,
העצקע, מוהמע, זיך מיט דעם ייפע!
(אין דעם עולם איז א געלעכטער)

די מוהמע (מיט׳ן טעלעריל צום עולם) דערקוויקט א ארם מיידעל, יודישע קינדער! א יתומה, נעבעך, וויל חתונה האבען. גאט זאל אייך דערקוויקען די יאהרען און איטליכענס וואונש דערפילען.

א ווייבעל. ניט מיר, מוהמע, א גראשען, נאט אייך א דרייער, אוי, לאז גאט מיר פעררוכטען מיין פינסטערע דאליע...

א דינסטמיידעל. נאט אייך א גראשען, לאמיך, זיסער גאט, אויפגעריכט ווערען...

גיסיע, איין דרייער פאר מיר און איין דרייער פאר הערשעלען! בעט גאט, מוהמעניו, פאר מיין מאן, ער זאל בשלום צוריק קומען פון דער מלחמה.

ר׳ אליה. איהר הערט?... נו, ר׳ פייבוש, וואו נעהמט מען אצינד אהער איציק׳ן!

פייבוש. אהער, הערשעלע! אויף א ווארט, נאר אויף איין ווארט.

הערשעלע. נישטא קיין צייט!

דאס כלי־זמריל (ריפעט און זינגט מיט א קוויטש ווי פריהער)

א חופה גיך א יודען שטעלען.
א יודען גיך און באלד בעגראבען,
צוויי מעלות טובות, נאר אנצוקוועלען,
וועלכע מיר נאר יודעלעך האבען.
גיכער, יוד, זיך פרוכפערן, מעהרען!
גיכער גט זיך, פעריל, ריקעל, פייגעל!
א, בעגראבען גיכער זאלסט דו ווערען,
ליג אין דר׳ערד און באק דארט בייגעל!
אשריכם ישראל! נישט צוצעהלען
אלע אייערע שענע צרות:
אי מוהמעס אי פייבוש ניין איילען,
אי יודען, וואס שרייבען צוועלף שורות!

(די מוהמע מיט דעם כלי־זמריל און דער גאנצער עולם צוגעהען זיך געשווינד, די ווייסע חברה פערשווינדען שפרינגענדיג מיט רעש און געשריי).

פייבוש (אויף א קול מיט איטפעט, נאכדעם ווי ער שטעהט א ווילע שטיל, צומישט) מכשפה׳טע!.... שייגעץ.... כפו זאלט איהר ווערען מיט אייער הכנסת כלה!.... (ער נעהט אוועק געשווינד און ר׳ אליה נאך איהם).

❁❁❁❁❁❁❁❁❁❁

דריטער אקט.

ביי שמחה מאריאשעס אין הויז.

ערשטע סצענע.

שפרינצע, רייזעלע און מענדיל.

(רייזעלע זיצט שטארק צוטראָגען, האַלטענדיג אין דער האַנד אַ בריעף, און וועלכען זי קוקט צו-ווילען אריין. אַ קעגען איהר זיצט שפרינצע, אַרבייטענדיג אַ זאָק און דערלאַנגט הינטערוויליכס אַ בליק אויף רייזעלען מיט אַ זיפץ).

שפרינצע. געגוג שוין, רייזעלע, געטראַכט, איך בעט דיך!

רייזעלע. אַלכסנדר זאָל שווייגען! — אָט איז זיין לעצטער בריעף און מעהר קיין וואָרט אַזאַ לאַנגע צייט! — ניין, ס'איז נישט אומזיסט!

שפרינצע. אָט וועסט דו זעהן, מענדיל ברייגגט באַלד אַ בריעף. — די פאָטשט דאָרט אין בולגאַריע געהט נישט אַקוראַט. — מלחמה-צייט!...

רייזעלע (אָנגעהמענדיג זיך ביים קאָפּ) עס קלינגט, שיסט, שיסט מיר אין די אויערען.... הונדערט האַרמאַטען שיסען דאָרט אַצונד און עס גיסען זיך טייכען בלוט.... בלוט פון מענשען, טייערע, ליעבע, טיעף אין האַרצען איינגעבאַקטע.... אוי, אַלכסנדר!....

שפרינצע. (טאַפּט רייזעלען ביים קאָפּ) מיר פאַר דיין קאָפּ, טאָכ-טער, אַזוי יונג און שוין אַ געבראָכען האַרץ. פאָלג מיך, רייזעלע, און נעהם נישט אַזוי צום האַרצען. מען מוז קענען איבערשלינגען צרות, ווערטיגען.

רייזעלע. אָבער אַזעלכע ווערטיגען, אַז דאָס האַרץ ציהט, ציהט און דו פיהלסט... מאַמע, איך בעט דיך, דו האָסט פערזוכט אַ מאָל אַזעלכע ווערטיגען?

שפרינצע. אַזעלכע?... ניין, די צייטען זענען נישט גלייך, אַנדערע צייטען, אַנדערע ווערטיגען; מיר האָבען געהאַט אונזערע ווערטיגען, אַזאַ ווערטיג ווי דייגער, ניין, האָבען מיר נישט געוואוסט און גאָר טאַקי נישט געקענט וויסען,

רייזעלע. לאַבען, כ'לעבען, מוז מען פאַר צרות! אין דיינע צייטען זענען געווען העלצער. נישט קיין מיידלעך.

שפרינצע. זאָלסט דו טאַקי וויסען, מיידלעך, יונגע מיידלעך זענען אין אונזערע צייטען כמעט גאָר נישט געווען, עס זענען געווען יונגע ווייבלעך, כלות און קינדער. איך, אַ שטייגער, בין נאָך גאָר אַ קינד שוין געווען אַ כלה פאַר דיין טאַטען. אונזערע עלטערן זענען זיך געפעלען און ביידע זיך משדך געווען, ביז דער חתונה האָב איך מיינעם אין די אויגען נישט אָנגעקוקט, און דערנאָך אַפילו פלעג איך איהם זעלטען נאָר זעהן, מיר האָבען זיך געשעמט איינער מיט'ן אַנדע-רען פאַר מענשען אַ וואָרט צו רעדען. — אָט אַזוי, רייזעלע, האָט מען חתונה געמאַכט קינדער. נאָך דער חתונה איז געגאַנגען אַ סדרה קינדער, צרות, פּורעניות, קאָפּדרעהעניש און וועמען איז אין זינען געלעגען זיך צוצוהערען צו אַזעלכע זאַכען, וואָס מען רופט עס היינט עפּיס ליעבעס... אַנדערע צייטען, אַנדערע ווערטיגען.

רייזעלע. מען איז געווען, נעבעך, דערנידעריגט, דערשלאָגען, אַליין נישט צופאַרשטעהן די מיאוסע לאַגע, די ווערטיגען האָבען זיך אָנגעהערט נאָר מיט דעם מאָגען, מיט די בעדערפעניש אין דעם בעלי-הבתישקייט, בידנע ווייבער! (זי געהט צו און גיט אַ קוק אין פענסטער) וואָס זאַמט זיך אַזוי מענדיל?... אוי, ווערטיגען — אַז ס'טהוט וועה דאָס האַרץ, די נשמה!...

שפרינצע. שאַ, רייזעלע! דאַכט זיך, מען געהט, אַ ודאי מענדיל, אָט וועסט דו זעהן, ווי ער ברענגט אַ בריעף.

רייזעלע. (צוהערענדיג זיך) האַ? יאָ, מענדיל! איך לויף אַקעגען

זי לויפט צו דער טיר און האַפּט זיך באַלד צוריק) און ווי אָבער, אַז נישטאָ?... לאָמיך וואַרטען, בעסער נישט פרעגען, לאָז מיר זיך אַלץ דאַכטען טאָמער... הער איך נישטאָ, אָ, איז אַיין עק!... (זי שטעלט זיך אויבענאָן און וויגעל, מענדיל קומט אריין אין שטוב).

מענדיל. נו האָט זיך עס דאָרט געטאָן! אַ צוויי שעה בין איך אַוועקגעשטאַנען אין דעם רעש און נישט אויסאַרענדיג זיך דעם סוף האָב איך געטאָן אַ שפּיי און אַוועקגעגאַנגען.

שפּרינצע. וואָס איז היינט אויף דער פּאָטשט אַזוינס מעהר ווי תמיד?

מענדיל. וואָס פּאָטשט! די קלויז מיין איך, אַ האַפּטע איז זיך אַהין צונויפגעלויפען, נישט געלאָזט אויסנעהמען. איין געשריי: טייער פלייש, מען בערייסט דעם עולם! דער בעל־הבית איז צוקאָכט. ווייזט אויף די נגידים. די נגידים שושקען זיך, און ווייזען אויף ר׳ יוחנצען, ר׳ יוחנצע וויל ניט מפסיק זיין, פּאַטשט אויפ׳ן שטענדער און מאַכט אי, אי! דם צפרדע כנים איהם, די אַלע עשר מכות!

שפּרינצע. פאַר וואָס גראָד איהם?

מענדיל. פון מיינטוועגען מעג ער דערפון אַראָבגעבען אי די נגידים, נאָר דער גרעסטער חלק מכות קומט פאַרט איהם, גלויבט מיר, ס׳איז אינגאַנצען זיין אָנשטעל, ער מיינט שוין, מסתמא, ווייטער עפּיס... ס׳איז דאָ אַ פּניה׳לע... אוי קען איך דעם שעגעם יורען, פול מיט פליי אין דער נאָז! ער איז אי אַהין אי אַהער, אין אַלע זייטען און פיהרט אַלע אין באָד אַריין. — אַצינד האָב איך שוין גאָר אַ ביי לויפעניש (ער וויל געהן).

שפּרינצע. און אַבריעף, מענדיל?

מענדיל. אַ בריעף? הערסטו, עיקר שכחתי, אַלץ דער שענער יוד, כפו זאָל ער ווערען, יאָ...

שפּרינצע און רייזעלע (ביידע אין איין קול) האַ?... אַ בריעף, בריעף!

מענדיל. יאָ, אַבריעף — איז נישטאָ. (ער געהט ארוים, רייזעלע ניט זיך אַ וואָרף אויף דער קאַנאַפּע און בלייבט זיצען שטיל, פארדעקט דעם פנים מיט ביידע הענט).

שפּרינצע (צוקומענדיג צו רייזעלען) רייזעלע, דו וויינסט!... אָך, האָב רחמנות אויף דיר, אויף דער מאַמע!

רייזעלע. מאַמע, נישט גוט! עס ליגט מיר אַ שטיין אויפ׳ן האַרצען...

שפּרינצע. איך גלויב דיר, טאָכטער! איך בין טאַקי אַ יודענע פון דער אַלטער וועלט, אָבער אין מיר ליגט נאָך אַ האַרץ פון אַ מוּ־טער, (זי וויינט) איך פיהל, מיין קינד, דיין שווער ביטער געמיט, דאָס העליש פייער דאָרט אין דיר ברענט און בראָט און צוקאָכט דאָס בלוט אויך מיר... נאָר וואָס קען מען אָבער טאָן? (זי נעהמט ארום רייזעלען ביים קאָפּ) מיר פאַר דיין קאָפּ! קום בעסער און לעג זיך אַביסעל צו ביי דיר אין חדר. (אַיינע דער אַנדערער מחזק אַ קיש און געהען ביידע אוועק).

צווייטע סצענע.

פייבוש און שפּרינצע.

פייבוש (אריינפליהענדיג אין שטוב) אַ גוטער פּורים! (ארומקוקענדיג) נישטאָ קיינער?.... גליבער! דערווייל בעטראַכט איך מיר דאָס גאַנצע דריידיל. — חאַסקילעס פלונית׳טע האָט מיט איהר שטאַרק מיך מחיה געווען. — וואָס מיר ר׳ אליה? וואָס מיר יוסיל פינטשעווער? אַ דולעניש נאַר! חאַסקיל איז גין־גאָלד.... אַלסדינג איז דאָ צום דימעל. טאַקסע, ר׳ יוחנצע, נגידים. שטאָדט־שקצים.... טאַ־טאַ־טאַ, אַ דריידעל מיט אַלע פּישטשעווקעס! — ר׳ יוחנצע האָט עס היינט געמאַכט די שפּיל ממזריש, ווי אַ גוטער פּורים־שפּילער! שמחה׳ן גענומען אויפ׳ן דראָנזשיק, האַלט די בייטש אָנצוטרייבען: וויאָ, שמחהלע, וויאָ! דער שידוך, אם ירצה השם, וועט פאָהרען.... (שפּרינצע קומט אָן).

שפּרינצע. אָ, אַ אָנגעלעגטער גאַסט! זיך פאָרט אויסגעריסען אַ מאָל צו קומען. זיצט־זשע, ר׳ פייבוש! עפּיס איז דאָך היינט שושן־פּורים, קומט דאָך אַביסעל בראָנפען מיט קישעלעך, פאָרט אַ געוועזענער שכן, אַ גוטער פריינד!...... (זי נעהמט צו דער שאַפע).

פייבוש (אריינשטעקענדיג די האַנד הינטערן קאָלנער) איך זוך היינט אַלץ ביי מיר און זוך: רבונו של עולם, וואָס בייסט מיך, פּיקט מיר אַזוי אין קאָפּ? (טהוט זיך אַ קראַץ) און טאַקי געפונען! מען בעדאַרף, זאָג איך, אַריינגעהן צו שפרינצעלען...

שפרינצע (אַנידערשטעלענדיג אויפ'ן טיש אַ פלעשל בראַנפען מיט קישע-לעך) גוט טאַקי האָט איהר געטאָן. — אַי האָב איך אַ האַרץ פול מיט ב-ת, יסורים!.... מאַכט ברכה, ר' פייבוש!

פייבוש (אָנגיסענדיג אַ קידוש-גלעזעלע) געה פרעג גאָטעניו קשיות, אַז ער דרעהט זיין וועלטיל! אָט דרעהט ער אַהער און פלוצלים גאָר אַ דרעה צוריק. — לחיים! אַבי געזונד, שפרינצעלע. און וואָס ווייטער איז בע.... מסתמה וועט זיין רעכט. (ער טרינקט) אָ, בראַנפען, גאָר אַ חידוש!

שפרינצע. לאָזט זיך נישט בעטען, טרינקט נאָך געזונטערהייט. — אמת טאַקי, גאָטעניו, ווי איהר זאָגט, טאָר מען קיין קשיות ניט פרעגען, נאָר אַ וועהטיג איז עס אַ גרויסער. פון אַזוי פיל קינדער קוים דער-לעבט מיין רייזעלען און געמיינט, פון איהר אָט, אָט נחת האָבען, פלוצלים.....

פייבוש (פאַלט איהר אריין אין די רעד אויסטרינקענדיג דאָס גלעזעלע) לאָזט זיך דינען, שפרינצעלע! מילא קומט דאָך ביי אייך אויס, אַז רבונו של עולם מאַכט זיך זיין דרעהעלע גלאַט אַזוי, עט.... נאָר-נישט! (אַ קראַץ הינטערן קאָלנער) ניין, אַז מע זוכט, געפינט מען! דער בים איז דעם זינדיגען מענשען אַ אָנצוהערעניש, ער זאָל זוכען גאָר אין דער אַנדערער זייט, וואָרום דער אמת איז, אין אַזעלכע ענינים מוז מען צוזאַמבענדיג די אויגען לאָזען פיהרען, מען פריווט, טאָמער געהט עס אַהער, געהט עס נישט אַהער, בעדאַרף מען זיך נישט מצער זיין און פריווען אַהין, פאַרשטעהט איהר מיך? אַ דרעה אַהין... ר' שמחה אייער פאַרשטעהט די זאַך אַוודאי בעסער און זינדיגט ניט מיט די רעד. וואָרום ר' שמחה איז אַ ווילדער חכם און האָט אין זיך דאָס פינטעלע יוד.

שפרינצע. ניין ר' פייבוש, דאָ איז גאָר נישט דאָס פינטעלע. שמחה מיינער קוקט פשוט אויף דער זאַך ווי אונזערע טאַטעס; מאַמעס אַמאָל, אַ שידוך איז נישט חתן-כלה'ס עסק, נאָר די עלטערנס. היינטיגע קינדער טענה'ן אָבער אַזוי: —

פייבוש. איך וויל גאָר נישט הערען יונגעלשע טענות. עט! שטות'עריייען. ווייס איך, וואָס קינדער דאַרט פלוידערען! (ער ניכט אַ

דאָס גלעזעלע) ר' שמחה קוקט דערויף טאַקי ווי אַ ווילדער חכם. (ער טרינקט)

שפרינצע. אַ וואונדער, כ'לעבען! ביים שידוך מיט אַלכסנדר'ן האָט איהר, ר' פייבוש, גערעדט גאָר אַנדערע ווערטער!

פייבוש. אַ, דערלעבען זאָלט איהר משיח'ן! איהר האָט דאָך מיך טאַקי, איך בעט אייך איבער ווי אַיין אייגענע מוטער, נישט פערשטאַנען. הערסטו, דרינען טאַקי ליגט דאָך דאָס גאַנצע שפּיצעל! דרעהט גאָ-טעניו אַהער — איז אַהער, דרעהט זיך אָבער דאָס רעדעל איבער, מוז עס בהשגחה פרטית, זיך דרעהען גאָר אַהין.... אַי וואָס, פון לכתחלה?.... דער תירוץ איז גאָרנישט... קשיות איז גאָר נישטאָ, צוקייעט עס נאָר גוט, שפרינצעלע, ס'איז זעהר אַ טיפער ענין. — אייער ר' שמחה, זאָג איך נאָך אַמאָל בפירוש, איז אַ ווילדער חכם. — איהר מעגט עס איהם פון מיינטוועגען אָפּזאָגען. פאַרקעהרט, אַדרבה — ר' שמחה זאָל וויסען, ווי איך האַלט פון איהם עולם ומלואה, וואָלט פייבוש ביי איהם געווען, פאַרשטעהט איהר? נאָר טע-טע-טע!.... עיקר הדבר, געדענקט זשע, איז דאָס פינטעלע, וואָס ער איז אַ יוד, טאַקי מיט'ן פינטעלע. — אַ גוטען!

שפרינצע. אַזוי גיך! עפּיס האָט איהר מיך דאָך גאָר מביש געווען נישט געטרונקען, נישט פאַרביסען!

פייבוש. נישקשה, עט.... באַלד אפשר קום איך נאָך ווידער. אַצינד איז זיך גלאַט אַזוי.... (ער געהט אַוועק)

דריטע סצענע.

שפרינצע, שמחה, דערנאָך דוואסיע.

שפרינצע (קלייבט צו פונ'ם טיש און שטעלט אריין אין שאַפע) פייבוש, פאַרשטעה איך, מיינט טאַקי, זיינע שבחים זאָלען צו שמחה'ס אויערען

קומען, און װעלען, פון שלום װעגען, טאַקי קומען. לאָז מיינער, כ׳לעבען, טאַקי אויף איהם זיך נישט אַזוי בלאָזען... (זי זעצט זיך נעבען דער קאָמאָדע און זעהט איבער דאָס װעש. נעהמט זיך דערנאָך אַריינציהען א פאָדים און טרעפט נישט אין לעכעל) אַ קעפּיל אַביסעל, גאָר אַ פינטעלע! — עפּיס פינטעלט מיר היינט, פייבוש, אַלץ פינטעלע, מיט דעם פינטעלע! — (צילעט) גענה טרעף אין פי..טעלע!... היינטיג-מאָדישע קעפּלעך, משטיינס-געזאָגט... נו, צו װאָס טויגען די אַלע פינטעלעך, יענעם נאָר צו פאַרבלענדען די אויגען! (לעגט אַװעק די נאָדעל) נאָר אַ שװינדעל, אַ קאָפּדרעהעניש, טפו... (שמחה קומט אַריין מיט׳ן טלית-און תפילין-זאַק אונטער׳ן אָרם) אַ שענער שושן-פורים, מען זאָל אַזוי שפּעט דאַװנען און ביז אַ צינד אין מויל נישט צוהאָבען!

שמחה (לעגט אַנידער דעם תפילין-זאַק און זעצט זיך אַקעגען שפּרינצען)
אוי, האָט מען מיט מיר היינט געדאַװענט!

שפּרינצע. איך װיים שוין, װיים! גוטס לאָזט זיך הערען. — נאָר אַ אָנשיקעניש, כ׳לעבען!

שמחה. אוי, אַ אָנשיקעניש! הלואי עס זאָל זיך גוט מיט אונז אויסלאָזען. אַלע אויף מיר: אַ הויטשינדער, אַ בעדריסער! נאָר אַ צװױעצעניש, װייסענדיג, אַז מיר קומט פונ׳ם טײַערען מקח גאָרנישט אַרויס. איינגאַנצען נאָר זיי, זיי, די פיינע בריות, און דאָ טהאָר מען נישט אַרויס מיט אַ װאָרט! — אַז זיי זענען די שטאָדט און פאַר אַ פּיפּס נאָר װערט פון דיר תל. — אוי דער ר׳ יוחנצע, ר׳ יוחנצע! ער זאָל זיך עס היינט אָברופען פאַר מיר איין װאָרט, גלייך װי אַ יודישער גראָשען אין איהם אָסור הזיר. ער האָט נאָך געמאַכט עפּיס אַזאַ מינעלע, װי ער האָט הנאה, װאָס דער עולם שרייט. װאָס ער מיינט דערמיט, װיים איך לעת עתה נאָך נישט. נאָר מסתמה װעט זיך עס אַרויסװייזען!

שפּרינצע. פאָרט װאָס איז בײַ אייך דאָרט געבליבען?

שמחה. געבליבען? די אַלטע קאָמעדיע, פורים-שפּיל — איין אַביפה!... די נגידים װעלען היינט אין אָװענד זיך דאָ צונויפקומען זיי מיינען אַ קערמישעל. זאָל זיין אַזוי! נאָר אָן דעם איז דאָך עפּיס אויך שושן-פורים!

שפּרינצע. אַי, ס׳איז אַ גאַנצע אַרבייט!

שמחה. מילא װאָס קען מען טאָן, אַז מען ליגט בײַ זיי אין די הענט, (ער שטעהט אויף) קיינער איז דאָ היינט נישט געװען?

שפּרינצע. האַ?... יאָ! פייבוש איז היינט אַריינגעקומען. — װאָס האָבט דו זיך אַזוי פערקרימט, שמחה?

שמחה. מילא, עט.... פייבוש-שמייבוש!..........

שפּרינצע. דו זאָלסט װיסען, שמחה, װי פייבוש האָט דיך ליב און לויבט דיך אין טאָג אַריין: ער זאָגט: דו ביסט אַ יוד מיט דעם פינטעלע, אַ װילדער חכם. — נאָר נעהם זיך פונדעסטװעגען נישט איבער, שמחה!

שמחה (שמייכלענדיג מיט אַ שײַנענדיג פּנים) בײַם װייב איז דער מאַן אין די אויגען קיינמאָל קיין חכם נישט. אונטער די אויגען איז איטליכער מאַן, דער גרעסטער שוטה אַפילו, בײַם װייב אַ שטאַרקער חכם. — נעהם זיך, שפּרינצעניו, פונדעסטװעגען אויך נישט איבער מיט דיין מאַן, װעלכען מען לויבט אַזוי... האַ, אַזוי? איז דאָ היינט, זאָגסט דו, פייבוש געװען.... אַז פייבוש האָט מיר שוין יאָ בײַ דיר דאָס מזל פערדינט, גיב זשע מיר, סערדצע, אַ רישעלע מיט אַביסעל בראָנפען:

דװאָסיע (אַריינלויפענדיג מיט איטכעס) אַ שאלה! בײַ דער הוהן איז אַ שפּילקע אין פּופּיק.

שפּרינצע. אָט האָסט דו דיר פון אַלע מלאכות!.... דװאָסיע, גרייט צו אַ װעטשערע. היינט װעלען דאָ זיין די נגידים.

דװאָסיע. מזל טוב דיר! נאַ דיר נאָך נגידים אויף דיין קאָפּ! אַי, אין דער ערד אַריין, כ׳לעבען!

שפּרינצע (צו שמחה׳ן) געה, מיין חכם, אַריין צו דיר, דו׳ס שטעהט שוין אַלסדינג אָנגעגרייט. (שמחה געהט אַװעק)

טערטע כּצענע.

שפּרינצע, דװאָסיע, ר׳ אליה און פייטעל

שפּרינצע (צינדעלט איבער די פינגער) פיש געלע מיט ראָזינקעס, מיין ייִדע, מיין איך, בעדאַרף מען נישט.

דװאָסיע. װאָס רעדן! נאָך אַ מאָל לאָקשען!

שפרינצע. א טאפ געבראטענס פון קאפ קיסליצע • א לעדוועצע.

דוואסיע. אפשר איין עסיגפליישיל מיט א גריינ׳שיל איינגעהאקטע קוילען פון זאדיק־פלייש אין זויערען.

שפרינצע. מלינצעס, סרח׳ס־קניידלעך, ווארעניקלעך מיט קאשע און גריווען,

דוואסיע. אזוי פיעל! אפשר מאקי שוין גאר אלע מאכלים: זראזע, א ראסעל־פלייש, לעבערלעך מיט ציבעלע, פעטשע, קוגעל, אנגעפילטע העלזלעך, הרעמזעל, פוילע ווארעניקעס — פוילען זאלען זיי! וואו וועלען זיי דאס אלסדינג לעגין?

שפרינצע. אונזערע נגידים האבען ליעב צו עסען, בפרט ביי יענעם, אז ס׳קאסט זיי קיין געלט ניטט... נו, פלאדען איז דא, טארט איז דא, פאנקיכען איז דא, סמרודעל איז דא, מלכות־ברייטלעך — דא, געגוג איבערגעבליבען פון פורים, פלוימענצימעס איז אויך דא. ניטט צו פארזינדיגען! פאר נויט קען מען נאך צומאכין א קאמפאט פי׳ן עפעל. לאזען זיי עסען! אויף יענעמס חשבי׳ן עסען זיי מיט צפעטיט.

דוואסיע. צוזעצטערהייט, רבונו של־עולם! א פרעסען אביסיל!... נאר הייטערקען, טפו! (זי לייפט ארויס).

שפרינצע. משקה — דאס איז שוין שמחה׳ס זאך. נו און וויטער גארנישט... (ר׳ אליה קומט אריין, דערלאנגט א שמיר די מזוזה מיט אלע פינגער און קושט זי דערנאך מיט א זיפצעלע).

ר׳ אליה. א, גאט העלף! (בעטראכט פון פארענט און פון הינטען די פאלעס פון דער קאפאטע) נו, גוט פארדריפעט!

שפרינצע (צוקוקענדיג זיך צו ר׳ אליה׳ן) נאך א נעכטיגער • א פורים׳דיגער שלומפער?

ר׳ אליה. אי! ערשט נולד געווארען היינט, געהענדיג אהער... און לסוף, איירען, אפנים, וויטער נישט געטראפען. אווא, א מעשה, א מעשה... האב שוין אזא מזל עפיס, האב איך. לויף און, מעשה שטן, געראכה מיר נישט צו חאפען איירען, טיפליך ארייגלאזען זיך מיט איהם מכח איין ענין. טרעף איך איהם א מאל שוין יא און נעהם מיך צום שמועס נאנץ ברייטליך, טראגט דער רוח אן דעם, יענעם און בלייב אלץ פון פארענט, בלייב איך. אווא א מעשה, א מעשה.

שפרינצע. מיינער איז א ביסעל פערנומען. נאר איך וועל

איהם זאגען. זיצט דערווייל, ר׳ אליה, אויב איהר האט צייט (זי נעהט).

ר׳ אליה (אליין זיצענדיג זיך אויף א בייגקעל) אויב איהר האט צייט? — א שאלה אביסעל! מיינע קאנטארען די גרויסע! (ער גענעצט) אהו־הוך!... יא, גערעכט פייבוש! פאר שפרינצען איז חיות מיט א ווארט... היינט בלי נדר מאך איך שוין קיין הקדמות, הויב גלייך אן דעם עסק: איהר ר׳ שמחה און ר׳ יוסיל פינטשעווער — יוסיל פינטשעווער. זאל זיין מיט מזל!... (ער הייבט זיך אויפ׳ן בייגקעל) איך זיץ ווי אויף שפילקעס. אח־חא־חא, די זאך זאל שוין האבען א סוף! נישטא ביי מיר קיין גראשען... (ער שטעהט אויף און הערט זיך צו) דאכט זיך, ווי עפיס טריט, הא? (ער געהט און שטעלט זיך הארט נעבען דער טיר צוהערענדיג זיך) געלויבט איז גאט! פארט אויף שמחה׳ן מיך אויסגעווארט.

פייבוש (ניט ביים עפענען פלוצלים די טיר א שטופ ר׳ אליה׳ן אויף עטליכע טריט וויטער) אווא, ר׳ אליה!

ר׳ אליה (פערגאפט) עפיס גאר אומגעריכט! ווי קומט איהר אהער?... איך האב, נישקשה, אין זינען מיין זאך

פייבוש. גיכער, ר׳ אליה! שוין א פאר שעה זוך איך אייך • גיכער צו יוסיל פינטשעווער! עפיס מאכט ער פוילע הנועות. מען בעדארף צו איהם האבען אייער פה קדוש.

ר׳ אליה. ווארט דאך שמחה׳ן, ווארט איך. אט קומט ער, הייב איך גלייך אן עסק.

פייבוש. מענה׳ט נישט און געהט. שמחה׳ן לאזט שוין איבער אויף מיר. — באם איהר טרעפט איהם נישט אין דעם היים, זאלט איהר זיך אנידערזעצען אויף אייער חזקה־ארט ביים קלייטעל און ווארטען... (ציפיהרענדיג ר׳ אליה׳ן צו דער טיר) אט אזוי, אזוי. — עפיס סווישטשעט ביי אייך א שוך און מיאוס געעפענט א מויל, דאס סווישטשעט ער אויף גייע. גאט וועט העלפען... געהט, זייט מוחל, געזונטערהייט.

ר׳ אליה (קראצט זיך אין קאפ) אווא, עס געהט א שלאקס־רעגען, נור אין ברירה. (ער נעהט ארויס).

פייבוש (מאכט מיט אלע צעהן פינגער א לאנגע נאז) פישעש, קירה, א גרויסער פלאקענשיסער!... אויס שותפות, ר׳ אליה

פינפטע סצענע.

שמחה, פייבוש, דערנאך מענדיל.

שמחה (ביים אריינקומען שטארק פערוואונדערט) ווייס איך וואס ז' זאגט דארט... ר' אליהו!

פייבוש. איהר מיינט פייבוש!... ר' שמחה. א היבשע צייט מאקי דא נישט געווען. וואס זשע מאכט איהר, ר' שמחה'ניו? איך האב שוין נאך אייך געבענקט, בנאמנות! עס גלוסט זיך אמאל הערען א קלוגווארט און ריידען מיט א גוטען, עהרליכען מענשען. אוי, איז היינט א וועלט! דורך שקר.

שמחה. זעהט איהר, דאס גראד זאגט איהר איין אמת.

פייבוש. וואס דען? — איך קען קיין עולות נישט ליידען. דאס היינטיגע שרייען אין קלויז איז דאך גאר געווען פע, הולשה-חלשות! אינגאנצען איז דאך עס איין אנגעשטעלטע זאך, איינער האט אונטער-געהירעט. איך חיים, נישקשה.

שמחה. (זעצענדיג זיך) זיצט, ר' פייבוש! זעהט איהר, דאס איז דאך מיר טאקי שטארק געלעגען צו וויסען.

פייבוש. (פארפייפט די פאלע און זעצט זיך פאמעליך נעבען שמחה'ן) מילא וואס מאכט עס אויס, אז יענער מאראראמט דארט, ר' שמחה, נישקשה, וועט בלייבען ר' שמחה. פארקעהרט. יענער דרעהט לרעה און גאטעניו דרעהט דווקא נאר לטובה... מיר האבען מכח דעם גע-נעשמיעסט ביי ר' יוחנצען, זאל לעבען. — איך בין געווען דארט מנחם אבל זיין, איהר וויסט דאך, ר' האסקילעס ווייב איז, לא עליכם, גע-שטארבען פון א קינפעט מיט א צווילינגעל. — וואס פאר א כלי שלמה דער ר' האסקילע איז, טאקי ר' יוחנצעס א זוהן און דעם אלטען רב'ס א איניקעל. א קאטאוועס אזא משפחה. לויטער בערען... וואס פאר א גזע, אזעלכע צווייגעלעך. דאס ווערצעלע מאכט זעהר פיעל אוים. הא?

שמחה (פערטראכט מיט א זיפץ) אוי מאכט ער מיר אוים, מאכט דאס ווערצעלע אויס, ווען ר' יוחנצע זאל וועלען—הע-הע.

פייבוש. בהן שלי, ר' יוחנצע איז אייך זעהר גוט און חיל... אייער טובה גאנץ שטארק. גאר, לאזט זיך דינען, ר' שמחה. אביסעל נעווענדעט זיך עס אבער אין אייך.... יא, האבען מיר מכח דעם געשמועסט. מכח דעם, פארשטעהט איהר, ווי גאטעניו דרעהט יין וועלטיל. עס דרעהט זיך אמאל אוים גאר להפך... אין דעם טיפען שמועס איז ארויף גראד דאס, א שטייגער, ווי גאטעניו קען מען קיין קשיות נישט פרעגען. דאכט זיך, איהר האט דאך געטאן א שידוך און לסוף... איז גאר אין הימעל אויסגערופען געווארען עפים אנדערש. בת שמחה לבן פלוני...

שמחה. פערקריכט נישט, ר' פייבוש, אין זייטיגע זאכען. ענדיגט בעסער מכח דעם שמועס דארט ביי ר' יוחנצען. וואס פארט זאגט ר' יוחנצע? עד מתי, געוואלד, וועט מען מיך אזוי קוועטשען? — אוי, ר' יוחנצע זאל וועלען!...

פייבוש. ער וויל, ווי איך בין א יוד... אט וואס מיר האבען געשמועסט. לאזט זיך נאר דינען, ר' שמחה, מיט עטליכע יאהר צוריק האט איהר געהאט א אויג אויף א חאכקעלען. וואס מאכט זיך אבער? קומט איינער און חאפט איהם פלוצלים אוים. ער האט חתונה, און אייער רייזעלע ווערט א כלה פאר א אנדערען. וואס זשע טהוט גאטעניו? נאר א קליין דרעהעלע, אזוי: דו, רייזעלעס חתן, זיי א כפרה פאר ר' חאסקעלען, און דו, ר' חאסקעלעס ווייב — א כפרה, נעבעך, פאר רייזעלען. דארום אויבען איז בעשיינפערליך אנגעחתמעט געווען: ר' האסקעלעס ווייב זאל אין דעם יאהר געלעגען ווערען מיט א צווילינגיל און שטארבען. נמצא, ווען עס זאל זיין, ווי אייך האט אין דער התחלה זיך געגלוסט, וואלט דאך רייזעלע געזיגען דאס צווילינגיל און גע-שטארבען!... אצינד זעהט מען טאקי קלאר ארוים דעם נס, די חידושים הבורא... גאנץ קלאר ווי דער טאג, ס'איז א זיווג משמים. פארשטעהט איהר, ר' שמחה?

שמחה. אצינד הויב איך שוין אן אביסעל צו פארשטעהן. אהא!... נאר וואס העלפט עס אבער, עפים איז דאך דא א חייב אויך, א טאבטער, וואס... (מענדיל קומט אריין) מענדיל! מאך אין שטוב א שפיקעל סדר צו דער היינטיגער אסיפה.

מענדיל. איהר הייסט מיר אין שטוב און די בעל הבית'טע—זיין קיך. זאל איך מיך צורייסען?

פייבוש. בלעבען, ר' שמחה, איך וועל דא בלייבען און

אביסעל צוהעלפען. דאנקט נאר נישט, דאנקט נישט, ר׳ שמחה, וואס מאכט עס אויס... עס, נישקשה... היימישע מענשען. הלואי אויף שמחות, ביי אייער טאכטער אויף דער חתונה.

שמחה (מאכענדיג מיט די אקסלען): הים-הום... טא... קום, מענדיל, נעהם זיך צו דיין זאך. (שמחה און מענדיל געהען ארויס).

זעקסטע סצענע.

פייבוש, מענדיל, דערנאך דוואסיע.

פייבוש (ארומקוקענדיג זיך): איך בין דא... דא, ברוך השם, מיט ביידע פיס!... היום הרת עולם, אויף היינט שטעהט די וועלט. מיין כויט זאל דא זיין, געה איך פון דאנען נישט אוועק ביז מיר ארבייטען עס נישט אב מיט'ן קנאק.—שמחה, נישקשה, איז גוט איינגעשפאנט און ר׳ יוחנצע, זאל לעבען, איז א גוטער שמייסער... הכלל, ס'איז רעכט. און קודם כל, מיין איך, וואלט אפשר נישט קרום געווען חא-פ׳ן בינתים א מנחה. (ער רייבט די פינגער אויף די פענסטער. די טיר עפענט זיך דערווייל פלוצלים אויף אין קארידאר אריין, פון וואנען עס זעהט זיך א לאנגער טיש).

מענדיל (שטעהענדיג אין דער טיר): זייט-זשע מוחל, ר׳ פייבוש! וואו זייט איהר ערגיץ?

פייבוש: תיכף, מענדיל, די רגע. האב נאר אביסעל צייט (ער פארשטעקט די פאלעס און פארקאשערט די ארבעל) נו, אצינד בין איך פארטיג. דו, מענדיל, געה אין קארידאר פון יענער זייט און איך וועל א נעהם טאן דא. געהט עס ווי א מזמור.

מענדיל (שטופענדיג דעם טיש מיט פח): א בייג א ביסעל אין דער זייט, ר׳ פייבוש! נו, גיט איהר דארט א דרעה?

פייבוש (שפרינגט אהין, אהער, קוועטשענדיג זיך, ווי ער ראסט אין דאס

געזונט) א שאלה אביסעל, אויב איך גיב א דרעה! אי דרעה איך... עס געהט אבער עפים נישט. פריוו נאר דו דארט געבען א דרעה!

מענדיל. און איהר האלט נאר ביי אייך דארט שטארק מיט ביידע הענט! (דער עק טיש הויבט זיך הויך אויף אין דער טיר און פאלט באלד טאקי אראב) פאר וואס זשע פאלט עס ביי אייך, ר׳ פייבוש, אראפ?

פייבוש (קוועטשענדיג זיך קלאפפערשט ווי ער טהוט) אוודאי פאלט ביי מיר אראב! ס'איז גאר הארב דאס אויפהייבען. פריוו נאר נאך א מאל, אבער מיט אלע כוחות. אדער ווייסט דו גאר וואס, געה דו אהער אין שלעפ, איך וועל געהן אהין אונטערשטופען. (פייבוש געהט ארויס און מענדיל קומט אריין).

מענדיל (שלעפענדיג מיט אלע קרעפטען) איין ביינ, האטש איין ביינעלע אין דער זייט! (פונים קארידאר הערט זיך א קוועטשעניש, ווי פייבוש באפעט אין גיט אונטער השק, פלוצלים רוקט זיך דער טיש אריין מיט איטפעט און וואפט מענדלען אום).

פייבוש (ארייןקומענדיג) אווא! איך בין אסור נישט שולדיג. דאס איז ז... ביי מיר האט זיך עס געריקט גאר מחיה, בעדארף זי זיך פיינמישען און דערלאנגען אזא שטופ.

דוואסיע (ווייזענדיג זיך אין טיר מיט א גלעכטער) האסטו געהערט, א שעה זאל מען זיך באפרען ארום א טיש! רעכט אויף דיר, רעכט, ברעק פון מיינטוועגען דעם קארק.

מענדיל, גלויבט איהר נישט, ר׳ פייבוש! ווייבער האבען ליב המיד זיך פארשטעלען. לאכען קלאפפערשט, ווען עס ווייגט ווי דאס זהארץ.—דוואסעניו, איך האב דערקענט דיין שטופ! שוין נישט דאס ערשטע מאל. געה חאטש הייב מיך אויף און טהו מיך א קוש!

דוואסיע. אט זו יאג איך מיך! אזא גרויסע מכה זאל דיר זיך זעצען ווי גרויס דו וועסט דערויף ווארטען.

פייבוש. נו מענדיל, טהו איהר היינטיגס מאל צוליב און שטעה אליין אויף. ביי'ם אנדערען וואלט טאן דיך וועט זי שוין מיט איהרע אייגענע כשרע הענט דיך אויפהייבען.

מענדיל (אויפשטעהענדיג) הלואי פון אייער מויל אין דוואסיעס אויערען אריין! זאג, דוואסעניו, אמן!—זעהט איהר, זי שווייגט, אז איהר ווילט זיך נאר א יחוס-שידוך. א בחוריל מיט א אויסגעווייקט פניציל.

דוואסיע. איך שטעה מיר דא און קוק, ווי ער מאכט זיך משוגע

און דערווײַל קען דאָרט דאָס טעפּל אויסלויפן! אויסלויפן זאָל דיר די נשמה, ימח־שמניק איינער! (די לויפט ארויס).

זיבעטע סצענע

פייבוש, מענדיל, שפרינצע א שמש און שמחה.

פייבוש (האַלטענדיג זיך אין די זייטען מיט פערקאַמשייטע ארבעל און פערשטעקטע פאָלעס) נו, האָבען מיר שוין, ברוך השם, דעם טיש איך ארײַנגעטראָגען, האָבען מיר.

מענדיל (באַבריענדיג זיך אהום דעם גרויסען טיש) נעהמט, ר׳ פייבוש, אָט דעם טישעלע פון מיטען שטוב און שטעלט עס אין ווינקעל דאָרט.

פייבוש (צולויפענדיג צום ווינקעל) האָסט א טעות, מענדיל, עס וועט נישט גיהן, פּריוו אדרבה, וועסט דו זעהן. — הערסטו וואָס איך וועל דיר זאָגען, דוואָסיג איז גאָר דאָס וואוילע מיידיל.

מענדיל (אונטערשטעלענדיג דאס טישעל אין ווינקעל) עס שטעהט, דאַכט זיך, גאַנץ גוט.

פייבוש. מאַקי באמת גאָר נישקשה׳דיג, ווי איך בין א יוד, — נו, האָבען מיר שוין דעם טישעל איך אַנידערגעשטעלט. — מען בעדאַרף זיך א נעהם מאָן צו דוואָסיען.

מענדיל (איבערדרעהענדיג דעם גרויסען טיש פון איין זייט) דאַכט זיך, די זייט שטעהט גלייך. — אדרבה, פּרוּווט זיך, ר׳ פייבוש.

פייבוש (אַ זיך געבענדיג דעם טיש נאר באַלכסון) אַצינד, מענדיל, אביסעל א רוק פון דײַן זײַט. — פון דוואַסיעם זײַט, זאָג איך דיר, וועט שוין, אם ירצה השם, זיך אָנהויבען צו רוקען.

מענדיל (איסגלייבענדיג אַן פייבושעס זייט) אַבי נישט קרום, חלילה. ווי דער טיש.

פייבוש (אַשאַפ געבענדיג אומערן דעם אנדערען עק טיש) קרום, חלילה.

קען נאָר ביי מיר נישט זיין, איך האָב שוין דערצו מײַנע מיטעל. (א קראַץ הינטערן קאָלנער) אַז מען זוכט, געפינט מען.

מענדיל. דאָס וואָס איהר, ר׳ פייבוש, געפינט, איז אייער סוד, בײַ אייך בלייב עס. איך אָבער געפין, אַז בײַ צייך, מחילה, איז אין דער הווער, מיר שפּאָרען שוין אָן נעבען דער טיר. (שפּרינצע קומט אריין).

שפּרינצע. אָ, ר׳ פייבוש, ווי איהר אַרבייט, נעבעך, און זיך צווי ;צריח!

פייבוש. עט... נישקשה, מילא?... הלוואי איך שמחות איינער צום אַנדערען!

שפּרינצע. אָמן, רבונו של עולם,—פאַרט א אַלטער גוטער פרײַנד... עפּיס רופט אייך רייזעלע.

פייבוש. תיכף, איך וועל נאָר גוט שטעלען דעם טיש, (דרעהט זיך ארום, אהער טאַפּענדיג זיך ביי די פּאָלעס בשעת מענדיל ארבייט דין זאך) נו, געפּטר׳ט, ברוך השם, נאָך אַ שווערע מלאכה. דער טיש שטעהט ביי מיר איינגעפּעסט. (ער געהט ארויס און באַלד דערויף קומט דעם רבי׳ס שמש אריין).

דער שמש. צו ר׳ שמחה׳לען! וואו איז ר׳ שמחה׳לע?

שפּרינצע. גיכער, מענדיל, געה שיק אַרײַן דעם בעל הבית! (מענדיל געהט).

דער שמש (קרימענדיג זיך) טע... יחוד מיט אַ נקבה (ער קריכט ארויף זיך איבערנאָן, קעהרט זיך אום צו שפּרינצען מיט דעם רוקען און מיט דעם פּנים צום פענסטער).

שמחה (ארײַנקומענדיג) וואָס וועט איהר, שמש, זאָגען עפּיס גוטס?

דער שמש (קעהרט זיך אום און נעהמט פונים בוזעם ארויס א פּעקעט) נאַט, ר׳ שמחה׳לע! דער רבי שיקט אייך אָט דאָס און גלאָזט שוין בעטען, מוחל צו זיין פון זיך שוין אַ ידיעה געבען ווען מען, בעדאַרף האָט גלאָזט זאָגען אַזוי דער רבי, (שמחה רוקט דעם קאָפּ און די האַנד אַרײַן א מטבע, ער בעטאַפּט זי מיט דער האַנד און געהט).

אכטע סצענע

שמחה, שפרינצע, דערנאך פייבוש מיט
ר׳ יוחנצען און די נגידים

שמחה (נעהמט, ועצענדיג זיך, ארויס פון פאקעט א בריעף, און וועלכען ער קוקט טאכעדיג מיט די אקסלען) דאס איז עפּיס גאר צו רייזעלען א בריעף.

שפרינצע (א האַס געבענדיג זיך) אַוודאי פון אלכסנדר׳ן! געלויבט איז גאָט, איך לויף אָנזאָגען רייזעלען! (זיך חאפּענדיג באַלד צוריק) זאָג נאָר ניכער, איז ער געזונד? — גיכער!

שמחה. שאַ, אָהן רעש! וואָס איז דאָ אויף דיר אזאַ פרייד? אַי, שפּרינצע, שפּרינצע, האָסט־דו מיר געקויפט מפטיר!...

שפרינצע. גענוג גערעדט. מען האָט שוין געהערט! אַצינד קומט איהם אוים צו דרשה׳נען בשעת איך חלש הערען א וואָרט. אָט לייען, לייען גיכער.

שמחה. אַי, שפּרינצע, דו זאָלסט וויסען מיינע ביטערע... נאָר לאָמיך בעסער שווייגען. (ער גיט א מאך מיט דער האַנד און לייענט איבערי־הופּענדיג): „אַצינד, מיין רייזעלע, איז האַלבע נאַכט... מיט געוועהר אין די הענט שלאָפט איצט די קאָמאַנדע אויסצורוהען אביסעל נאָך אַזוי פיעל טעג מיה... קוילען זענען געפלויגען... אין דונערען און בליצען פון פייער־שפייענדיגע האַרמאַטעס האָט דער מלאך־המות... שוועבענדיג אויף פליהענדיגע באָמבעס געקילעט... מאָרגען נעהמט די גרויסע מלחמה פאַר שיפקע! און נישט איינעם נאָר פון די דאָזיגע שלאָפענדיגע אַצינד וועט מאָרגען... רייזעלע! איך רעד איצט אין דעם דאָזיגען בריעף מיט דיר, און דער האָפנונג, אַז ווען די קויל טרעפט מיך, וועט ער דיר דערצעהלען ווי שטאַרק ליעב״. — מילא נו, עס געהער נישט צום ענין. — „אין די לעצטע מינוטען פון מיין לעבען האָב איך געדענקט נאָר פון דיר...״

שפרינצע (ווישט די אויגען) רייזעלע וועט, נעבעך, צוגעהן הייזערענדיג. אַבי גאָט האָט איהם ביז אַהער אויסגעהיט... נו, חייטער, שמחה! וואָס שרייבט ער ווייטער.

שמחה. ווייטער איז שוין זייערע זאַכענישען, נאַרישקייטען... צו דיר איז אויך דאָ א גערוס גאָר פריינדליך. פרעה זיך, מאַמע!

(ער נעהמט נאָך א בריעף פון פאַקעט און בשעת מעשה פאַלט פון דאָרט ארויס א פאָטאָגראַפיש בילד).

שפרינצע. האַ, רייזעלע׳ס בילד... שמחה, דו ביסט בלייך, וועה איז מיר! לייען נאָר הויך, וואָס לייענט ער עס עפּיס שטיל פאַר זיך!

שמחה. בערוהיג דיך, שפרינצע! האָב נאָר אַביסעל צייט!

שפרינצע. שמחה, לייען!... לייען, וואָרום אָט חלש איך אויפ׳ן אָרט.

שמחה. איך לייען. נאָר שאַ, למען־השם, שאַ! — דאָס שרייבט דער רישטשוקער רב פון בולגאַריע צו אונזער׳ן, אַזוי: „איך שבא, געקומען לקהילתנו א זעלנער מאַחינו בני ישראל, אַ יונגער מאַן און רחמנא ליצלן חרב געוואָרען, היהודים פון מיין קהילה רחמנים בני רחמנים האָבען איהם אַריינגענומען אין ביקור חולים, ושם איז ער געלעגען, לא עליכם אין אַ היציגער חולאַת אָהן לשון און מטושטש...״

שפרינצע (נישט מיט איהר קול) דאָס גוטע בריוועלע, וועה מיינע יאָהרען! — ווייטער, שמחה, לייען, ביז דעם סוף.

שמחה. אָבער איך בעט דיך, שפריצעניו, שאַ!... (ער לייענט אין שטאַמעלט) „ואַחר פטירתו האָט מען געפונען אצלו בריעף, פון וועלכע מען זעהט בחוש, אַז ער איז מבני קהילתכם, האָט דאָרט פאָטער און מוטער וגם אַ כלה, וואָס איהר בילד איז רצוף בזה, לכן כהו איך הכל, וואָס אויף מיר איז מוטל און שיק לכבודו אַלסדינג אַריין, בכדי כבודו זאָל מצדו אַ ידיעה געבען לקרוביו און וויסען איך להתנהג״...

שפרינצע (ברעכט די הענט) אַשלאַק האָט מיך געטראָפען. רייזעלע! — פערשפּילט אַזאַ טייערע נשמה! שמחה, אוי, נישט גוט!...

שמחה (האַפּט ארום שפרינצען) שפרינצע, אַ שפריצעניו, לאָז דיך נישט אָב! אין שטוב, ווילסטו זאָל ווערען אַ צונויפלויפעניש און רייזעלע זאָל זיך דערוויסען פלוצלים?

שפרינצע. אוי, איך וועל מיך אײַנהאַלטען, זיך ווערגען. שטיקען אין מיר!... (זי חליפּעט און געהט גיך ארויס).

שמחה (מיט א זיפץ) ברוך דיין אמת!... גאָטעניו דרעהסט זיין וועלטיל, ווי פייבוש זאָגט. (פערטראַכט) אוי, דרעהסט פייבוש זיין וועלטיל! און קלאָמפערשט אַלץ ווי גאָט זאָגט... (ער וויל געהן און בעגעגענט זיך נעבען דער טיר מיט ר׳ יוחנצען און פייבוש׳ן) אַ, ברוך הבא, ר׳ יוחנצע! דער ערשטער און דער בעסטער. — זיצט, זייט מוחל, איך וועל נאָר אויף אַ ווײַלע אַרויסגעהן. עפּיס קרימט זיך מיין ווײַב און איז, לא עליכם, אַביסעל לאַ־עליכם׳דיג. (ער געהט).

פייבוש: אַי, וואָס פאַר אַ פּאַנטאָפעל-מאַן דער שמחה איז. דאָס ווייב, אַ געלעכטער, כ'לעבען, האָט ביי איהם אַ דעה...

ר' יוחנצע: ביי אַלע עמי-הארצים איז דאָס ווייב אַ גאַנצע חשובה... שמחה, דער עם הארץ, זאָגט איהר, קוויינקעלט זיך נאָך, — וועד איז ער און וועד — איך? (ער מאַכט אַ קולאַק) אָט דאָ ליגט ער ביי מיר! וויל איך, וועט מאַרגען פון איהם תל. פאַרשטעהט איהר?

פייבוש: דאָס טאַקי, מיין איך, זאָלט איהר איהם היינט דאָ גוט אָנצוהערעניש געבען, אַז ער זאָל פיהלען און צאַפּלען צו טאָן. איף דער אסיפה בעדאַרפט איהר זיין אַהין—נישט אַהער, אַהער—נישט אַהין, עפּיס מיט אַ דריידיל, פאַרשטעהט איהר?.. (אונטערוואַרעמענדיג ר' יוחנצען) ר' חאַסקעלע אייערער וועט אין אַ שמאַלץ-גרוב זיך אַריינהאַפּען און אויסגלייכען די ביינער נאָך אַזוי פיעל דחקות, נעבעך, שפּרינצע איז אַ וואוילע בעל-הביתטע. אַ שטוב איז ביי איהר פון אַלעם גוטען און איהרע וואַרעניקעס שמ'ען די וועלט... ר' חאַסקעלע, נישקשה, וועט האָבען גוטע קעסט! (שמחה קומט אַריין און נעהמט זיך אָנצינדען ליכט אין זילבערנע לייכטער. פייבוש האָפט זיך העלפען און חאַרפּט אַראָב אַ לייכטער. באַלד דערויף קומען אַן די נגידים).

שמחה (לויפענדיג זיי אַקעגען): אַ, ברוך-הבא. ר' שמעלקע! ברוך-הבא, ר' טודריסיל! ר' העניך, ר' סענדעריל, ר' לייבעלע! ברוכים הבאים, ברוכים הבאים!

יינטע סצענע.

די נגידים, ר' יוחנצע און שמחה זיצען אַרום טיש
פייבוש דרעהט זיך אַרום ווי ער איז שטאַרק באַשעפטיגט,
וואַרפט זיך אין אַלע זייטען און טהוט להלוסין גאַרנישט

ר' סענדעריל: הבה נתחכמה, רבותי! וואָס טהוט מען מיט די עזות-פּנימער.

די נגידים (אַלע אין איין קול אין איפּליכער רעדס זיינס): מען קען

נישט אַראָבלאָזען! — מיר קומט אויף דער באָד!! — צוויי שוחטים גייע מוז מען צונעהמען! — פאַרקערט, מען מעג נאָך דעם מקח, נישקשה, אַרויפציהען! — וואָס מיר עולם? ווען מיר עולם!—נאַרישע זאַכען, כ'לעבען! — פּישש!—לאָזט זיך דינען! — וואָס טויג מיר דאָ המציאות! — צוויי קאָפּיקעס איז, כ'לעבען, ביושר! — פאָלגט מיך! — גיין, ניין — פאַרקעהרט, אדרבה, דריי.

שמחה: בעטראַכט, רבותי, מיין לאַגע. דערווייל לייד איך און איינגאַנצען לאָזט זיך עס אויס צו מיין קאָפּ.

די נגידים: איז אייך שלעכט, זאָגט זשע זיך אָב.

שמחה: חאָטש מאָרגענדיגען טאָג! בעפרייט מיר נאָר מיין זאָלאָג. (צו ר' יוחנצען) ר' יוחנצע, איהר פאַרשטעהט דאָך יאָ אַ עסק, בעטראַכט אדרבא די זאַך צרום און אָרום און זאָגט, איך בעט אייך

ר' יוחנצע (קנייטשט זיך): בע... אַ שווערע הלכה...

שמחה: מיר איז שלעכט פון אַלע זייטען. עס קומט דאָך מיר אויס בדלות צו ווערען. — איך לאָז אייך דאָ איבער, איהר זאָלט אייך גוט מיישב זיין (ער געהט אַרויס).

ר' שמעלקע: נישקשה, לאָז ער זיך טאַקי אָבזאָגען, וועלען זיין, פאַרשטעהט איהר מיך, פּאָפּעטשיטעלעס. ווי מיינט איהר, ר' יוחנ'צע?

ר' יוחנצע (נעהמענדיג זיך ביים בערדעל): בע... שמיעסט מען אין תוך אַריין, זייט איהר פּאָפּעטשיטעלעס זעהר, זעהר, גוטע. מהיכא תיתי... נאָר לאָמיר שמיעסען פאַרקעהרט, איז דאָך די קשיא גאָר פון אויבען אויף: זאָלט עס אַנדערש זיין אַזוי... ווי זשע ווערט מען פּטור שמחה'ן! א׳א וואָס דען וועט איהר ענטפערען: עולם, — לאָז דער עולם טאַקי שרייען גוואַלד, וועט ער שוין מוזען... פאַרשטעהט איהר מיך, בלייבט דאָך צוריק די קשיא: ווי איז דער דין, אַז ער ווערט אַ כופר בעיקר, דאָס הייסט, ער זאָגט דער שטאָדט, איהר פאַרשטעהט דאָך ווען איך מיין, גאָר גראָב: געשמייע אייך פאַר פּול, וואָס פאַר אַ מהותנים זייט איהר מיט דער טאַקסע? — איז דאָך טאַקי נישט קיין גוטער משא ומתן... נישטמעהר, מען בעדאַרף זיך גוט מיישב זיין, מיר וועלען זעהן (צווישען די נגידים ווערט אַ געזשושקער־י. פייבוש געהט צו פאַמעליך צו ר' יוחנצען, רוימט איהם איין אין אויער און געהען ביידע צו דער טיר).

פייבוש: שמחה רופט אייך אויף אַ וואָרט. זעהט זשע, ר' יוחנצע

אצינד איז די רעכטע צייט. ווייזט איהם דארט דאס ביטשעל און גיט איהם א קוועטש, וועט ער זיך אנכאפען מיט הענט און פיס. — לאז ר׳ חאסקיל זיך אריינכאפען אין א שמאלץ-גרוב. (ר׳ יוחנצע געהט ארויס).

ר׳ טודרוסיל (אפפיהרענדיג ר׳ שמעלקען פונ׳ם טיש אין דער זייט): באם עס וועט בלייבען פאפעטשיטעלעס, בעט איך אייך אין זינען צוהאבען, מיך אויך אין דעם צעטעל אריינצושטעלען. (זיי געהען צוריק צום טיש).

ר׳ סענדעריל (אפפיהרענדיג ר׳ לייבעלען אין דער זייט): פארגעסט נאר נישט, איך בעט אייך, אז איך בין שוין אמאל אויך געווען פאפעטשיטעל און בין דער שטאדט שטארק צוניץ געקומען. מיין גאנץ לעבען ארבייט איך אלץ לטובת הכלל, לטובת הכלל... (זיי געהען צוריק צום טיש, שמחה און ר׳ יוחנצע קומען אריין, פייבוש געהט צו זיי נאהענט צו).

שמחה: לאז עס נאר בלייבען בסוד, ר׳ יוחנצע ביז איך וועל פארטיג ווערען מיט מיין ווייב, אונזער תקיעת כף איז היייליג.

פייבוש: מזל טוב. ר׳ יוחנצע!... איהר האט ביידע, כ׳לעבען, געטראפען. אזעלכע צוויי לייטישע מחותנים! (ר׳ יוחנצע ווינקט צו שמחה׳ן. שמחה געהט ארויס און ער געהט און זעצט זיך ביים טיש).

ר׳ יוחנצע: מסתמא בין איך גערעכט! איך האב א טאט געטאן דארט שמחה׳ן און זעה ארויס, ווי באלד מען ציהט איבער דעם בויגען, איז ער מוכן ומזומן אייך ענטפערן קוממיות...

די נגדים (אין איין קול): אזוי... ער וויל געהן א קעגען א שטאדט.

ר׳ יוחנצע: שטאדט, זאגט ער, הייסט ביי מיר דער עולם, נישט עטליכע נגידים...

ר׳ סענדעריל (קנייטשט דעם שטערען): ווי באלד אזוי... נישט איבערציהען... מוז מען אצינד, פארשטעהט איהר? שוין זעהן עפיס א מיטעל, ווי דעם עולם לעת עתה איינצונעהמען. און א סגולה צום עולם קען נאר געבען איין ר׳ יוחנצע.

ר׳ יוחנצע (דרעהענדיג דאס בערדיל): מיין זיידע, זכותו יגן עלינו, פלעגט אלץ מאכען, געדענק איך, כהאי לישנא: בע... עולם—גולם.— צוקייעט מען די דאזיגע הייליגע ווערטער, פיהלט מען, ווי זיס זיי זענען. ר׳ ליב שרה׳ס גולם, א שטייגער, איז געגאנגען, געטאן זיינע שליחות. האט ער זשע דען געוואוסט, וואס ער טהוט? ניין, אין איהם

האט געארבייט דעם שם המפורש. קוים אוועקגענעהמענדיג דער שם המפורש, איז ער געבליבען ליגען ווי א שטיק ליים. — דער עולם, פארשטעהט איהר מיך, איז אין תוך אריין א ליימענער, אנגעמאלטער גולם. ער שרייעט, פילדערט און פרעגט איהם בחרם וואס... אין איהם ארבייט עפיס א שד, לצים אזוינע, נפשות, וואס דרודלען איהם אן. ס׳איז נאר א האקום-פאקום. מען בעדארף, פארשטעהט איהר, די עטליכע לצים אוועקנעהמען, ווערט שא. און צו יענע לצים איז דא א שפרוך, גוטע באפסקע מיטעל—ממתקים מיין איך.

די נגידים. א, דרינען מוז מען זיך שוין ווענדען טאקי צו שמחה׳ן. נעהמט, ר׳ יוחנצע, ביי איהם על חשבון, נישקשה...

פייבוש (צוגעהענדיג צו די נגידים) דער בעל הבית בעט דעם עולם אריינגעהן אין אנדערען חדר. מען בעדארף דא גרייטען צו יויש. (אלע געהען אין צווייטען חדר).

צעהנטע סצענע.

פייבוש, דוואסיע און מענדיל

דוואסיע (גרייט צום טיש) מיט איהם איז גוט די הענט זיך צו צופיהרען! וואו איז דער ימח-שמוניק ערגיץ מיט די טעלער?

פייבוש (דרעהענדיג זיך ארום דוואסיען) מיט איהם וואלסט דו דאך געוואוסט פון א לעבען צו זאגען. דאס טעלעריל פונ׳ם הימעל וואלט ער דיר אראבגענומען.

מענדיל (אנקומענדיג אויף די רעד. מיט טעלער) און צוגעטראגען דיר דוואסעניו, פון פייגעלמילך.

פייבוש (אנעמענדיג א כוס) בראנפען וויל איך אליין נעהמען און לעקעך צום פערבייסען וועסט דו, דוואסיע, שוין געבען (ער טרינקט); הער נאר א מעשה, מענדיל האט נאר אליין נישט געוואוסט, אז ער

האָט אַ פּעטער אין ארץ ישראל, — (צו דוואסיען) ער איז דאָך פּוגים צימעס, הוילע יחוס. בעסערס דערפון האָט דיין טאַטע, ר׳ כתריאל, זיך נישט געקענט גאָר ווינשען (מיט א דפין מלא תנופה) אַז דאָס איז געווען אַ יוד, אַזוינע יודען זענען היינט גאָר נישטאָ. אַי, האָט ער, עליו השלום, מיך ליב געהאַט (מאַכענדיג מיט דער האַנד ווי ער אַ פּאַטש דעם מיט).

מענדיל. עפּיס גאָר אַ נייער רוק, ר׳ פייבוש, פּאַפּערעק צו׳ן קיין ארץ ישראל...

פייבוש. וואָס דיר דאַכט זיך פּאַפּעריק, איז דווקא גלייך. אַז וועסט דו זעהן, מענדיל, ווי דוואָסיע גיט מיר היינט פערבייסען לעקעך.

דוואָסיע. היינט איז שווערליך. פערבייסט דערווייל מיט דער צונג. (שמחה מיט די נדים קימען אריין).

עלפטע סצענע.

אַלע זיצען אַרום טיש און זינגען. דוואָסיע טראָגט אַריין, מענדיל נעהמט צו בײַ איהר און דערלאַנגט צום טיש. פייבוש דרעהט זיך אַהין-אַהער, גלייך ווי ער פאַרווערט, טהוט אַין טרונק בראָנפען נאָכ׳ן אַנדערען און האַלט בײַם וועג געהענדיג פון אַ פּאַלומעשעס.

ר׳ יוחנצע (האַלטענדיג אַ כוס אין דער האַנד מיט פערגלאָצטע אויגען) לחיים! פשוט טאַקי... טיי-טע-טע-טי לחיים! (ער וויפּט נאָך אַ מאָל און פּריקט דערנאָך מיט אַ מאָל אויס דעם כוס)

די נגידים (זינגענדיג) לחיים, אוי-אוי-אוי, טאַטע-פּאַטער!

פייבוש (האַלטענדיג פון די פּיס, שלאָגט זיך אָן מיט מענדלען) גישקעלה, מענדיל, פאַל בײַ ווען נישט אַראָב, עס וועט געהן!...

מענדיל. עפּיס געהט עס היינט בײַ אײַך אַלין באַלכסון און פלאָנטעט זיך פאַר די פיס טאַקי ניין אײַלען, פייבוש.

פייבוש (צולויפענדיג מיט אימפּעט צום טיש איך א קול לעבעדיג, ווי א מאַרשאַלעק) דער בעל-שמחה בעט דעם עולם קיין פאַראיבעל נישט צו האָבען, אויף דער טאָכטערס חתונה, אם ירצה השם, וועט ער פאַרבעסערן! (פלוצלים לויפען אַריין העגדוס-פּענדוס פורים-שפּילער. אחשורוש אין אַ מאַנטעל פון אַן אַלטען פּרוכת, אויפ׳ן קאָפּ אַ מין הוטעל פון געל פּאַפּיר מיט פלינטערלעך. „ושתי המלכה״ מיט אַ סימן פון אַ בערדיל, אין אַ קורץ שמוציג קליידעל, פון וועלכען עס קוקען אַרויס גרויסע, גראָבע שטיוועל. אַרום דעם האַלז אַ שאַל, צוגעבונדען מיט די עקען הינטען אויף דער פּלייצע. אויפ׳ן קאָפּ אַ אָבגעבאַרטע שטרויען קאַפּעלישעל. — „מרדכי״. אין אַ קאַפּטאַן, אויפ׳ן קאָפּ אַ מין שטריימעל מיט אַ לאַנגער באָרד פון קליאַטשע. געהט רייטענדיג אויף אַ הילצערן פערדיל, בעהאַנגען מיט גלעקלעך. — „המן״. אין אַ סאָלדאַטסקען שינעל. אויפ׳ן קאָפּ אַ דרייעקעכדיגער קראַפּ פון צוקער-פּאַפּיר, — דער לעקער-לויפער אין שיך און זאָקען, די פּאָלעס פאַרבייגען. אויפ׳ן קאָפּ אַ הויך פּאַפּירען היטעל. אַ כלי-זמר׳ל סקריפּעט אויף אַ פידעלע און אײנער געהט מיט די טאַצן. — דוואָסיע און מענדיל שטעהען נעבען דער טיר און קיכען פאַר געלעכטער).

מרדכי (יאָגט זיך אַרום רייטענדיג, שאָקעלט מיט דעם פערדיל. די גלעקלעך קלינגען).

פליהון אויף די אַחשתרנים כמהו איך טהון,
אין אַ פורפעלוואָל׳ענע זיפּצע מהו איך זיין אָנגעטהון
כמהו איך, מהו איך, כמהו איך כהון
אַ שפּרונג, אַ שפּרונג אויבענאָן.

מענדיל (צו דוואסיען) אויף דער אויבערשטער באַנק אין באָד! דאָס איז בעריל דער שמייסער!

דוואָסיע (קייכענדיג פאַר געלעכטער) מיינע צרות אויף איהר, אויף ושתי המלכה! דאָס איז לייזער דער בעהעלפער!

דער לעקערלויפער (שטעלט זיך אין דער מיט שטיב און גיט א מאַך מיט דער האַנד אַרום זיך)

דאָס איז אַ ווייגגאָרטען!

אחשורוש (טהוט אַ מאַך מיט דער האַנד פון זיך)

אָ, דו לעקערלויפערליין!
לויפען זאָלסט דו צו ושתין,
נאַקוּט לאָז זי אויפשטעהן,
לאָזען די האַרען קוקיין,
ווי ענטבלעקט טהוט זי זיין שען.
טראַלעלי, טראַלעלי, טראַלעלי!
איינס און צוויי און דריי.

דער לעקערלויפער (צולויפענדיג צו ושתין).

איך טהו מיט מיינע גילדענע פיסעליך טהון
אין דיין שפאַצירגערטענדיל אריינטרייטון.
לאָז מיך, אָ ושתי! דערציילון.
דער מלך טהוט טהון בעפיילון:
נאַקוּט זאָלסטו זיך טהון צוגרייטון,
נאַקוּט און הויל פאַר איהם טרייטון.
טרייטון, טרייטון, טרייטון.

ושתי (אויף א קוויטשיג קוילכען)

נאַקוּט טהו איך מיך שעהמון,
מיין שיין קלאָר לייב בלויז צייגון,
א ליילוך טהו איך טהון נעהמון
און צומאַכון די אויגון

(האַרפס אראָב די מאַל, אויסטוהענדיג דאָס כאַפעליטעל. טאַפּט זי אָן עפּיס אויפין שטערען און גיט זיך א האַק מיט כעס).

וואָס טהוט שפּראָצען מיר אויפ'ן שטערן
עפּיס ווי א לאַנגער האָרון?
אָ, לעקערלויפער, ניקס בשום אופון!
זאָלסט מיט דיינע פיסעליך לויפון.
ווער איז ער? טהו איהם זאָגון,
אַז איך ושתי זאָל איהם טהון פרעגון!
א שטאַלמייסטער האָט ער געטהון
טהון זיין א מאָל ביי מיין טאַטון.

זאָל ער נישט טהון פאַרגעסון.
אַז איך בין א פרינצעסון.

דער לעקערלויפער

איך טהו טהון א טרייטון!
טרייטון, טרייטון, טרייטון!

המן און דער לעקערלויפער (קומען און שלעפּען ושתי'ן).

געהאַנגען זאָלסט דו, ושתי, ווערון,
פאַר וואָס דו טהוסט נישט הערון!

ושתי (וויינט אויף א קוויטש)

וועה אויף מיינע יאָהריין
נאָך אַזוי יונג און שען!

(אין דעם עולם איז א גרויס געלעכטער: א שענע ושתי לייזער דער בעהעלפער!)

המן.

דער יודע מאָנדרוש, טהו איך קוקען,
וויל פאַר מיר נישט זיך טהון בוקען. (צו אחשורוש'ן)
די שפּיץ-יודען טהוען אונז בייסון
און טהוען נישט הערען דיין הערונג.
בעפּייל: לאָז מען טהון זיי צערייסון
צערייסון אַזוי ווי א הערונג.

מרדכי (לויפט צו מיט אימפעט)

דו המן טהוסט אויסטראַכטען ליגון,
ליגון, מסירות אויף יודענס קינדער.
אין דער ערד וועסט דו טהון ליגון,
און אונז וועט גאָט טהון וואונדער.
פליהון אויף די אַחשתרנים טהו איך טהון,
טהו אין א פורפעלוואָלענע זיפּצע זיין אָנגעטהון.
טהו איך, טהו איך, טהו איך טהון
א שפּרונג, א שפּרונג אויבענאָן!

(אויסשטרעקענדיג די הענד צום עולם)

הײנט איז פורים און מאָרגען איז אויס,
גיט מיר אַ גראָשען און שטופּט מיך אַרױס!

(שמחה ניט די פורים-שפּילער געלד און צו גלעזעלעך װײן. זײ טרינקען און לױפען דערנאָך ארױס).

די נגידים (אױפהײבענדיג זיך פון טיש) אונז איז שוין אױך צײט.
הײסט עס, די אסיפה איז געענדיגט.

פּ ײ ב ו ש (מיט א געלעכטער פון א שכור) געענדיגט מיט א פורים-שפּיל, א קאָמעדיע!...

א דאַטשע אין אַ סאָסנאָװע װעלדיל. פאָרענט-צו שטעהט א הײס שטיבעל מיט געלע פּריזבעס און צװישען בױמער אקענען — בײנק פון גראָז, ארום און ארום שטױב ציהט זיך א פלײט פון איבערגעלעגטע לאַנגע דרענגלעך, װאָס ...ילט-איבער דעם װאַלד.

ערשטע סצענע.

װעק אין װאַלד ברענט א פײעריל. קינדער קלעטערען און יאָגען זיך ארום מיט פײלענבױגענס. עס הערט זיך א רעש, א געשרײ, א געשװישטשערײ. מענדיל און דװאָסיע הײזען זיך פונ'ם װאַלד און קריכען אריבער דעם פּלױט.

מ ע נ ד י ל. איך זאָל האָבען אַזױ פיעל הונדערטער, װיפיעל חתונות הײנט, אין ל"ג בעומר, װערען בײ אַלע יודישע קינדער אָב-געמאַכט, װאָלט איך רײכער געװען פון גינצבורגען.

ד װ אָ ס י ע. ער זאָל דאָס חאָטש זאָגען: אָהן עין הרע!... װאָס צעהלסט דו עס אַזױ יודישע חתונות? לאָזען יודישע קינדער זיך פאַרקנפּערן און מעהרען.

מ ע נ ד י ל. אויף יענעם איז זי אַ װאַרנ'טע! און בײ אונז איז דען נישט קײן יודישע נשמה?... טאָמער, דװאָסעניו, װאָלט א סברא

געווען, מיר זאָלען היינט, אויף ציקאָוועשטש, בשעת יריד פון תתותת, אַבשטעלען א חופה. האַ?

דוואָסיע. קוקט איהם נאָר אָן, ווי ער האָט נישט קיין ציים: נישקשה, ביסט נישט קליין צו וואַרטען.

מענדיל. צו וואָס וואַרטען און אויף וועמען וואַרטען? איך מיט דיר זענען מיר אי חתן־כלה, אי פון ביידע זייטען די מחותנים. אונזער נדן איז דאָ, אין די צעהן פינגער. און די דרשה קען איך, ברוך השם, גוט, ווי אַלע חתנים.

דוואָסיע. גענוג געדרשה׳נט. איך קען שוין דיינע דרשות, דו לץ איינער!

מענדיל. האָטש איין קליין דרשה׳לע נאָך. א צוויי, דריי קיש, דוואָסעניו! (ער נעהמט זי ארום און קושט).

דוואָסיע. ווי האָט מען עס נישט קיין בושה! אין מיטען העלען טאָג. דאָרט זיצען מענשען.

מענדיל. נישקשה, ס׳איז פאַר זיי נישט קיין סוד. וויסען אויך דעם פירוש דערפון. און איבריגענס זענען אַלע דאָרט ערשט זיך צוגאַנגינן. (ער שטעלט אונטער דוואָסיע׳ן זיין באַק) נאַ, גיב אָב צוריק!

דוואָסיע. אַ ניין! וועסט אַזעלכעס ביי מיר בשום אופן נישט פועל׳ן. (זי קוקט זיך ארום און דערלאַנגט איהם א קוש). נאַ דיר שוין, נאַ און לאָז מיך צורוה!

מענדיל. אַצינד, דוואָסעניו, מוזט דו זיבען מאָל! נישט אַני דערש ווי זיבען מאָל.

דוואָסיע. דאָס, זעהסט דו, אויף קיין אופן נישט... (זי קוקט זיך ווייטער א־ום און שפּרינגט אָב אין דער זייט). בראָש האָט ער זיך צוהיצט און האָט היינט עפּיס קיין אויגען נישט! גענוג זיך געשפּילט, רייזעלע געהט דאָרט! — איך וועל צו־געהן צו רייזעלען, כאָמער בעדאַרף צ׳ עפּיס האָבען. דאָס האַרץ פאַלט מיר אַרוים קוקענדיג ווי זי האָט זיך פאַרענדערט און וואָס פאַר אַ פּנים זי האָט, נעבעך, בעקומען נאָך דער וויכטיגער בשורה פון איהר התנ׳ס טויט. הלוואַי די דאַטשע זאָל איהר העלפען! עפּיס האָב איך זי ליעב, אַזוי ליעב... זי שטעהט מיר דאָ אין האַרצען. (זי ווישט מיט׳ן פאַרטוך די אויגען).

מענדיל. אַ רחמנות, נעבעך!... גיכער, דוואָסיע, געה גיכער צו איהר! (מענדיל און דוואָסיע צוגעהען זיך).

צווייטע סצענע.

רייזעלע אין א טיטצען קלייד און א ווייסע באַטיסטענע קאַפּטעלע. צחיי לאַנגע צעפּ הענגען איהר אראָב אויף די פּלייצעס. זי איז בלייך און געהט פאַמעליך, שטאַרק פערטראַכט. — דוואָסיע געהט איהר נאָך.

דוואָסיע (צוקומענדיג צו א באַנק צווישען בוימער): אָ, דאָ, רייזעלע, איז גוט זיך אויסצורוהען! עס קען צוקומען א שטיק געזונט, נו?

רייזעלע: טהו וואָס דו ווילסט, מיר איז אַלץ איינס.

דוואָסיע (נעהמט נישט ווייט פון דאַנען א קאָלדרע און א קישעלע און בעט אויס אויף דער ערד) גאָר אַנטיק! גרינע גראָז, קרייטעכצער, בוימער, וואַלדפייגעלעך... מחיה, לעבעדיג, פרעהליך!

רייזעלע (זעצענדיג זיך): וועמען, האַ? — דיר, דוואָסיע?

דוואָסיע: א הונט זאָל א לעק טאָן מיין האַרץ, וואָלט ער, דאַכט זיך, א מיתה־משונה איינגענומען אויפ׳ן אָרט, אַ, האָב איך א האַרץ! איך בין, נעבעך, עלענט, א וויסטע יתומה...

רייזעלע: גאָר פּלוצלים!..

דוואָסיע: ערשט היינט טאַקי האָב איך עס דערפיהלט. אָהן א טאַטע, אָהן א מאַמע, וועה איז מיר, געה אַליין ווער א כלה!.. אוי וועה...

רייזעלע (פערטראַכט): וואָס איז?!

דוואָסיע: גאָרנישט, גלאַט אַזוי... איהר דרעמעלט, לאָמיך אייך נישט שטערען. אַביסעל כרישע מילך וואָלט אַצינד זעהר גוט געווען. א דערקוויקעניש. נו, זאָל איך?

רייזעלע: טהו, דוואָסיע, וואָס דו ווילסט! (זי טהוט א מאַך מיט דער האַנד און נורעט זיך איין מיט׳ן קאָפּ אין קישען).

דוואָסיע (רוקט זיך אָב אויף עטליכע טריט ווייטער און שאָקעלט מיט דעם קאָפּ). אָט האָסטו דיר! שוין יאָ טאַטע און מאַמע, אַז ס׳איז אָבער נישטאָ קיין מזל!..

דריטע סצענע.

שמחה, שפרינצע און רייזעלע.

(שמחה און שפרינצע קומען-צו נאָהענט, וואו רייזעלע ליגט).

שמחה (אויסלאָזענדיג א שמועס): היינט פאַרשטעהסט דו שוין, שפרינצע? שריי חי וקים, מוז אַזוי זיין.

שפרינצע (ווינקענדיג צו שמחה'ן): שאַ! דאָס קינד ליגט דאָ און שלאָפט. לאָז זי, נעבעך, אַביסעל זיך אויסרוהען.

שמחה (שטילער און שטאַרק אויפגעבראַכט): אַ האַרצוועהטיג, בנאמנות, ווי דו ווילסט מיך נישט פאַרשטעהן! דו מוזט, זאָג איך דיר, שפרינצע, מיט איהר רעדען, היינט מיט איהר רעדען.

שפרינצע: אַ קאַטאָוועס אַביסעל אַזאַ מציאה! אַז נישט היינט, קען, חלילה, די וועלט אונטערגעהן!

שמחה: די וועלט ווי די וועלט, מיר קענען דערווייל טאַקי אונטערגעהן. (ארויסלעגענדיג אַ פינגער אויפ'ן האלז) איך בין פאַרבאָדען אָט ביז דאַנען. אויף חאַסקילען שטעהט אַצינד די וועלט!..

שפרינצע (געהט פאַמעליך צו נעהענטער צו רייזעלען, בייגט זיך איבער איהר אַ ביסעל אָן און טרעט באַלד צוריק): בידנע קינד! ליגט ווי אַ שטילע טויב, פאַרלעגט מיט'ן קעפּעלע און שלאָפט. — מעגליך, איהר חלומט זיך אַצינד אַ גוטער חלום און דענקט גאָר נישט, אַז די מאַמע, איהר אייגענע מאַמע, שטעהט נעבען איהר, ווי אַ קאַץ, מיט דער מחשבה אַריינצושטעקען אין איהר האַרץ די נעגעל און פאַרדרעהען איהר דעם קאָפּ... איהר איצטיג שלאָפען, ווי אַזוי זי ליגט זיך דאָ איינגענורעט, רייסט מיר אויס די נשמה. זי זאָל זיך אויפחאַפּען, וואָלט געווען עפּיס בעסער, גרינגער... (זי ווישט די אויגען).

שמחה: איך פאָהר אין שטאָדט, אַ רגע איז איצט טייער. — שפרינצע, רעד! (ער געהט געשווינד אַוועק).

שפרינצע (נאָכדעם ווי זי שטעהט אַ רגע שטיל): אַ שרעק! ווי רעדט מען מיט איהר פון אַזאַ זאַך!.. אוי, ליבער גאָט, האָסט מיך געבראַכט צו אַ שווערען נסיון. גיחיי וואָלט זי חאָטש גערעדט, געוויינט, וואָלט

גאָר אַזוי שווער נישט געווען זיך אויסצו'טענה'ן מיט איהר. זי אָבער שווייגט, טראָגט איהרע וועהטיגען טיף אין זיך. זי צאַנקט, נעהמט אויס ווי אַ ליכט, און איהרע אויגען ליגט עפּיס אַ געבעט. אויף איהר בלייך פּנים—גוטסקייט אָהן אַ ברעג, גלייך ווי איינער רעדט: נאַט, גיהוט מיט מיר וואָס איהר ווילט. און גיה דערנאָך טהו איהר עפּיס, אַז זי אַליין גיט זיך איבער אין דיינע הענט! מען בעדאַרף האָבען אַ האַרץ פון אַ גזלן. — ניין, אַ גזלן אַפילו לעגט זיך אויך די האַנד נישט צונעהמען אַ מעסער און קיילען, אַז זיין קרבן שטרעקט אַליין דעם האַלז אויס. (ווידער צונעהענדיג צו רייזעלען) בידנע קינד, שטילע טויב! קאָמאַרען בייסען זי, נעבעך. (זי פאַכט איבער איהר מיט אַ טיכעל).

רייזעלע (עפענט די אויגען, זעצט זיך אויף און קוקט אן די מוטער) וואָס איז, מאַמע.

שפרינצע. קאָמאַרען בייסען דיך און דו פיהלסט אַפילו נישט. אַלץ פערטראַכט, פערטראַכט. גענוג שוין, רייזעלע, אַלסדינג איז מיט איין עק, שטיק נישט דיינע צרות אין זיך. היין, רייזעלע, וויין אויס דיין האַרץ, די טרעהרען וועלען דערווייכען דיין וואונד און עס וועט דיר ווערען גרינגער.

רייזעלע. וואָס זאָל איך טאָן, מאַמע, אַז איך קען נישט וויינען.

שפרינצע. און אין מיינע צייטען פלעגען ווייבער קענען וויינען... דאָס איינציגע מיטעל פאַר ווייבער, נעבעך, אין שווערע ביטערע צייטען, איז שטילערהייט אין אַ ווינקעל זיך גוט אויסוויינען. נישט איין מאָל, רייזעלע, האָב איך עס געפּריווט אויף מיר. (זי חויעט).

רייזעלע (ארומנעהמענדיג שפּרינצען). מאַמעניו וויין נישט, איך בעט דיך.

שפרינצע. איך וויין, רייזעלע, פאַר דיר, פאַר אונז ביידע. מיינע אויגען וועלען מיר נישט טריקענען ביז דו וועסט צו זיך נישט קומען און אָנהויבען אויף דאָס ניי צולעבען.

רייזעלע. נעהם, מאַמע, טהו מיט מיר וואָס דו ווילסט.

שפרינצע. אַלץ וואָס דו ווילסט, דו ווילסט, ווען דו, רייזעלע, זאָלסט וועלען, וואָלט איך — אַ שרעק, כ'לעבעו, — וואָלט... איך דיר געזאָגט...

ר ײ ז ע ל ע, נו, מאַמע, זאָג.

ש פ ר י נ צ ע. די װעלט בלײַבט אַ װעלט. װאָס די ערד דעקט צו, װערט פאַרגעסען, נאָך דעם װינטער קומט תּמיד דער ליבער זומער מיט נײַע פרישע בלומען... פאַרשטעהסט דו מיך?

ר ײ ז ע ל ע. אָנשטאָט בלומען װאַקסט אַמאָל קראָפּעװע. — נו, מאַמע, זאָג.

ש פ ר י נ צ ע (צומישט). נו זאָג איך—נײן, גענוג פאַר הײנט. — זאָג איך... הערסטו, רײזעלע? װאָס מאַכען דיר הײנט עפּיס צו מיטאָג?

ר ײ ז ע ל ע (שטאַרק פערטראַכט) װאָס דו װילסט, מאַמע.

ש פ ר י נ צ ע (נעהענדיג מיט אַ זיפץ) גע רעד, טהו עפּיס, אַז זי צלץ: װאָס דו װילסט, דו װילסט,—בידנע קינד

פערטע סצענע.

ר ײ ז ע ל ע, ז ל מ ן און ז ע ל ד ע.

ז ל מ ן (װײזט זיך צװישען בײמער און װינקט מיט דער האַנד) אַהער, זעלדע! זי איז דאָ.

ז ע ל ד ע (צולױפענדיג געשװינד, נעהמט רײזעלען אַרום און קושט זי) סערדצע, קרױן! לאָמיך שטאַרק אָנקושען דיך דאָס לעצטע מאָל.

ר ײ ז ע ל ע. דאָס לעצטע מאָל!...... מיט װאָס האָב איך מיך אַזױ פאַרזינדיגט?

ז ע ל ד ע. (איף אַ װײנענדיג קול) אומשולדיגע, כשר'ע נשמה! פאַרזינדיגט האָט זיך די װיסטע מאַמע. פאַרלױרען האָב איך מיט אַמאָל אי איהם, אײן אױג אין קאָפּ, אי דיך, צװײ קינדער, בריליאַנטען, מיט אַמאָל!

ר ײ ז ע ל ע (קושענדיג זעלדען): רעדט נישט, איך בעט אײַך, אַזעלכע װערטער! אײביג װעל איך, װי אַ קינד, ליעב האָבען דיך. שטאַרק ליעב

האָבען פאַר מיר און פאַר איהם. (קוקענדיג זעלדען אין פּנים) ער האָט געהאַט אײנגעצען דײַן פּנים, צװײ טראָפּען װאַסער! (קושט זי װײטער) זאָג מעהר נישט, מאַמע: דאָס לעצטע מאָל!

ז ל מ ן. יאָ, רײזעלע, אין ברירה, כאַקי דאָס לעצטע מאָל! מיר פאָהרען אַװעק אױף אײביג. — גאָט איז מיט דיר, רײזעלע! װאָס ביסט דו געװאָרען אַזױ בלײַך?

ז ע ל ד ע. למאַי, זלמן, אַזױ פלוצלים אַרױסזאָגען! די מאַנסבילען אָבער האָבען אַלע אַזאַ נאַטור. (צו רײזעלען) נו, מײַן קינד, װאָס זאָל כ'ען טאָן?

ר ײ ז ע ל ע (בלײַבט זיצען אַרגע שטיל) אַך, אַזאַ ריס! אַ ריס פונ'ם האַרצען מיט אַלע װאָרצלען. קײן זכר אפילו זאָל נישט איבערבלײַבען.... האַ, פאַר װאָס אַזױ פלוצלים?

ז ל מ ן. אונז צװינגט די נױט. אַלסדינג האָבען מיר דאָ פאַרלױרען....

ז ע ל ד ע (װײנענדיג) ביטער איז מיר, גאָטס צאָרען איז אױף אונז אױסגעגאָסען געװאָרען! פול מיט גוטס, מיט נחת פון קינדער בין איך דאָ אַמאָל געזעסען און לעדיג און בלױז װער איך אַצינד פאַרװאָגעלט ערגיץ אין אַפרעמד לאַנד!

ר ײ ז ע ל ע (אַרױפפאַלענדיג זעלדען אױפ'ן האַלז) דײַנע לײדען זענען מײַנע לײדען. ביסט מיר אײַנגעבאַקען טיף אין האַרצען!

ז ע ל ד ע. גאָט זאָל געבען, דו, רײזעלע, זאָלסט געפינען מנוחה און רוה בײַ דײַן מאַן אין הױז! נײן, טאָכטער, מיר איז ביטער. איך בין אַלט, אָפּגעלעבט שױן מײַן װעלט. דו אָבער ביסט נאָך יונג, האָסט נאָך אַ האָפנונג גליקליך צו לעבען מיט אַ מאַן און זעהן פאַר זיך אַ װעלט... זײַ געזונד, מײַן קינד! (זעלדע און רײזעלע קושען זיך).

ז ל מ ן (געזעגענדיג זיך מיט רײזעלען) גאָט האָט געגעבען, גאָט האָט צוגענומען. לאָז זײַן נאָמען זײַן געלױבט! (ער נעהמט מיט זעלדען אַװעק).

ר ײ ז ע ל ע (נאָכקוקענדיג זײ) דאָס לעצטע שטערענדיל פאַרשװינדען... (אָנהאַלטענדיג זיך בײַם האַרצען), אַך אין האַרץ הײבען מיר זיך חװאַליעס... מאַמע, איך װײן! דער בלאָטער האָט אױסגעשפּרונגען און איך װײן, װײן, מאַמע, מיט אײטער און בלוטיגע טרעהרען!... (זי פערשװינדט צװישען די בײמער).

פינפטע סצענע.

פייבוש און חאַסקיל.

ביידע וויזען זיך אַרויסגעהענדיג פונ'ם וואַלד זאַן צוקומענדיג נאָהענט צום פלאַץ פאַר דער שטוב. חאַסקיל אָנגעטאָן שבתדיג, אין איין אַטלעסענער קאַפּאָטע אויף אונטערשלאַק. פון אויבען אַ בורנאַס פון לאַסטיג. די הענד פאַרלעגט אהינטען אונטערן בורנאַס, אַזוי אַז די פאָלעס פאַרנעהמען זיך. אויפ'ן קאָפּ אַ פליסען היטעל. די פאות שטעהען אויבען אָב פון די שלייפען, אונטען פערשפיצט אין אַ גרייזעל און הענגען אַראָב ווי צעפּלעך. צווישען די צעפּלעך קוקט אַרויס אַ קליין, שיטער בערדיל, פעררייסען מיט אַ שפּיצעל אַרויף. קוקט אַ מאָל אויף איין אויגעל, האַלטענדיג דאָס קעפּיל אין דער זייט, און אויף די ליפּען שוועבט אַ שמייכעלע, וואָס דריקט אויס חוצפּא.

פייבוש. אַט וועסט דו זי באַלד אָנקוקען. הא, וואָס קען דיך עס אַרען?.... הייסען וועט עס עט, גלאַט אַזוי, ביים וועג געהענדיג אויפ'ן שפּאַציר, ל"ג בעומר, אין וואַלד.

חאַסקיל (מיט אַ קריטשעל) נאָך אַ מאָל מאַקי פרעג איך: למאי נפקא מיניה? וואָס איז דאָ אָנצוקוקען? אַ נקבה ווי אַלע נקבות. עיקר הדבר איז דאָך יענץ — התחיבות.

פייבוש. גלויב מיר, ס'איז רעכט. מען בעדאַרף וויסען דאָס אָרט. דאָ מוז עס הייסען קלאָמפערשט אָנקומען. דש"י איז מיט זיין בעוואָהרעניש, חלילה, נישט משוגע. און ווייטער הא, וואָס קען עס דיך אַרען, אַז דו וועסט האַפּען אַ קוק? נישקשה, מען וועט דיך, חלילה, נישט אָבבייסען. (ער בעטראַכט האַסקילען) ע, דו שוויצט דאָך עפּים ווי אַ ביבער!... ניין, נישט קיין גוטער משא ומתן פאַר מיר. — וואָס טויג דיר דאָס פליסען היטעל?

חאַסקיל. אַ זאָג אַ ביסעל פון אַ יודען: וואָס טויג דאָס היטעל? עפּים גאָר משונה ווילד, כ'לעבען!...

פייבוש. עט... חיים איך, וואָס דו רעדסט. — למען השם, זאָג איך דיר, חאַסקיל, צו האַלטען זיך מיט דרך ארץ.

חאַסקיל (מיט אַ שמייכעלע) פישששש, דרך ארץ פאַר אַ מיידיל! אַט רעדט נישט קיין נאַרישקייטען.

פייבוש. דאָס, חאַסקיל, זאָג איך דיר מאַקי: למען השם, צו רעדען מיט ישוב הדעת, וואָרום זי איז אַ קלוג מיידעל!

חאַסקיל. אַ טריאַטער, כ'לעבען, אַ קלוג מיידעל! פון וואַנען האָט צו איהר די חכמה זיך גענומען? אין אַ חדר האָט זי דען געלערענט? וואָס אַ מינדסטער מאַנסביל האָט אין נאָגעל, האָבען עס ציהן קלוגע נקבות נאָך אין קאָפּ נישט.

פייבוש (ווייטער בעטראַכטענדיג חאַסקילען) נו, סחורה!... דו שוויצט נאָך מאַקי אַלץ, חאַסקיל?! נעהם וויש דיר אָב דאָס פּנים מיט אַ טיכעל. — צו וואָס האָט דיר נאָך געטויגט היינט אָזא בורנאַס?

חאַסקיל. עפּים אַ שנײדעריל, אַ פראַנצויזיל בין איך, הא, מיך צו וויזען צווישען מענשען אין איין קאַפּאָטע! — זעהר אַ פּאָליטישנער מענש, כ'לעבען, ר' פייבוש, (ווישענדיג דאָס פּנים מיט דער פּאָלע) הלכות פּאָליטיקע, דרך ארץ, פאַרשטעה איך בעסער. — רעדט בעסער מכּח התחייבות.

פייבוש. נישקשה, דו חאַפּסט זיך אין אַ שמאַלץ־גרוב אַריין. — מאַמער וואָלט איך געפּועל'ט, אויף אַ ווײלע האָטש אויסצוטאָן דיין בורנאַס. ער איז דאָך צו דיר נישט צוגעוואַקסען, קענסט דאָך אָבגעהן מיט שווייס.

חאַסקיל (ווישענדיג דאָס פּנים) בראָש ציטערט ער פאַר שוויים. וואָס איז דאָ אַזוינס? אַ יוד שוויצט... קעסט, ר' פייבוש! למען השם, וואָס מעהר קעסט.

פייבוש. שאַ, זי נעהט, זי נעהט! (ער בעטראַכט נאָך אַ מאָל חאַסקילען פונים קאָפּ ביז די פּיס) אַך, דײַן שוויצען, חאַסקיל, דיין שוויצען!...

זעקסטע סצענע

פייבוש, חאַסקיל און רייזעלע.

רייזעלע (אַקסעדיג אַהענט) נאָך דאָ פאָרט עפּיס אַ שטיקעל זכר... ר׳ פייבוש! אַ גאַסט, בילעבען. עפּיס ווי פונ׳ם הימעל אַראָבגעפאַלען!

פייבוש. ווערמער מאַקי ווי פון אַ חכמה, אַ יודישע מאַכטער! קיינער מהוט נישט קיין טריט ביז ס׳איז ניט פונ׳ם הימעל. עס פאַלט נישט דער שפּאָן ביז ס׳איז עפּיס נישט דראָן.

רייזעלע (מיט אַ זיפץ) אַ מאָל אָבער פאַלט דער שפּאָן יענעם צרות אָנצוטאָן. חלילה, נישט אייך, ר׳ פייבוש, מיין איך.

פייבוש. מ׳ען בעדאַרף אָבער אַלסדינג אָננעהמען פאַר ליב. אַז גאָטעניו דרעהט זיין וועלטיל! אוודאי איז נישט איטליכער געניג שטאַרק אויסצושטעהן דעם נסיון... איך האָב שוין דאָ געשמועסט מיט ר׳ חאַסקילען, האָב איך ערשט... וואו זייט איהר, ר׳ חאַסקילע?

(שטרעקט רעדענדיג אויס די האַנד אַהינטער און שלעפּט האַסקילען צו ביי די פאָלעס)

אָט איז, ר׳ חאַסקילע, די גוטע און פרומע, פון וועלכער מיר האָבען געשמועסט.

רייזעלע (לאָזט פאַרשעמט אַראָב די אויגען) ע, ר׳ פייבוש! איך האָב גאָר נישט געוואוסט, אַז איהר קענט מאַכען קאָמפּלימענטען.

פייבוש. קאָנפּליענטען ווייס איך נישט, קיין פלאַטקע־מאַכער בין איך נישט. ביי מיר איז אָהן קונצען, פּראָסט דער אמת, ווי גאָט האָט געבאָטען. יאָ, האָבען מיר ערשט געשמועסט, ווי שווער ס׳איז איין עהרליכער יוד צו זיין, גאָר אָהן קשיות פון זיין ליבען נאָמען אלסדינג מקבל באהבה זיין און געשטעלט למשל איינע אזעלכע, טיט אָאַס פאַר אַ שטאַרקייט זי האַלט, נעבעך, דעם נסיון אויס און נעהמט אָן פאַר גוט, וואָס גאָט ברוך הוא טהוט, און ווער? דווקא אַ נקבה. נאָך אַ יונגענד. (אַ טאַרע־געבענדיג האַסקילען) אַ יאָ, ר׳ חאַסקיל!... איהר זייט, אַנבעק, מיך, ר׳ חאַסקילע, פונ׳ם גאַנג און נעהט אָב מיט שוויים. נישקשה (טסטיל, אנבוינענדיג זיך צו רייזעלען) ער איז אַ ויידען קינד, בלי שלמה!

רייזעלע: איהר שטעהט דאָ דערווייל מיד און איך בעט אייך אפילו ניט זיצען! זעצט זיך, זייט מוחל, אָט דאָ אַקעגען אויף דער באַנק.

פייבוש (גיט אַ שלעפּ האַסקילען ביי דער פאָלע און זעצען זיך ביידע אַקעגען רייזעלען): געלויבט איז גאָט, ר׳ חאַסקיל, אָט זיצען מיר אונטער־געלעהנט אונטער אַ בוים! אַ יאָ, גוט? וואָס שווייגט איהר? (צו רייזעלען) איך האָב זיך פאַררעדט און פאַרגעסען דערווייל צו זאָגען. יאָ, דאָס איז ר׳ חאַסקיל ר׳ יוחנצע דעם רב׳ס!

רייזעלע (צומישט): אַ־אַ! איך וויים.

פייבוש (נאָכדעם אַז אַ היבשע ווילע איז שטיל): אַזוי, אַזוי געהט עס אויף גאָטס וועלטעלע!... (ער דרעהט אַ האָר פונ׳ם בערדיל און בריקעט אונטער דער נאָז) טי־טי־טי, בריבים־בים־בים... וואָס זאָגט איהר, ר׳ חאַסקיל, ווי דאָ איז גוט?

חאַסקיל (מיט אַ שמייכעלע): וואָס איז דאָ אַזוינס? אַ וועלדעל, פלעקער, בוימער, ריטלעך, בעזעמער!... עט. נאַרישקייטען, יונגעלשע זאַכען.

פייבוש (צו רייזעלען): ר׳ חאַסקיל, פאַרשטעהט איהר, געהט אַלץ און הויכע דרכים. איהם טראָגט דער קאָפּ אין אנדערע חלומות. אוודאי איז עס גאָר אַ הויכע מדרגה העט, העט... אַ קאָטאַ! ווי קומען אַזעלכע מענשלעך ווי איך ־דערצו... בריבים־בים־בים. — מען בעדאַרף צריינגעהן אַביסעל צו דער מאַמען. (צו חאַסקילען) און איהר מעגט דאָ בלייבען, נישקשה. (צו איהם אויף לשון הקודש) אתה בלא תהיה כאן שלימזלניק. (באַלד טאַקי אויף יודיש) די וועלט פונדעסטוועגען, ר׳ חאַס־קיל, איז אויך אַ וועלט.

רייזעלע (קנאַקט די פינגער): אָט וועל איך געהן, שיקען אייך די מאַמען אַהער, ר׳ פייבוש!

פייבוש: חלילה, זייט זיך נישט מטריח. איך געה צליין, נישקשה. (ער חערט פאַרשוואונדען).

זיבעטע סצענע

רייזעלע און חאַסקיל

רייזעלע נעהמט נישט חייט פֿון איהר דאָס רעטיל און העפּט, חאַסקיל נעהמט זיך בײ דער פּאה און גלעט דאָס בערדיל. בײדע שווייגען אַ היבּשע ווײלע, נישט צורעדען אַ וואָרט

חאַסקיל (מאַכט מיט די אַקסלען צוביינענדיג דאָס קעפּיל) נאַ, נאַ דיר פייבוש!

רייזעלע (דערלאַנגט, אָבבייסענדיג דעם פאַדים, אַ דורכנעהמענדיגען קוק אויף האַסקילען) וואָס פייבוש?

חאַסקיל (אין דער וועלט אַריין) אַ תם! ווייסט קלאָמפּערשט נישט, אַז פייבוש איז אַ שדכן.

רייזעלע. האָט נישט קיין פאַריבּעל, איהר זײט דען אַ בחור?

חאַסקיל (מיט אַ געלעכטער) אַ טריאַטער, כ׳לעבען. נאָט אײך אַ בחור מיט אַ בערדיל!... אַ אַלמן בין איך. — נאָר צו וואָס טויגען די אָנשטעלען, אַז מען ווייסט אַליין זעהר גוט.

רייזעלע (ניט בעראַכטענדיג חאַסקילען) עפּיס ווילט זיך מיט אײך רעדען, איהר זײט, דאַכט זיך, בײז.

חאַסקיל. (ווערט בײ זיך גאַנץ שטאַרק) ניין, עס רעדט זיך נאָך אַזוי, נו, לאָמיך שוין הערען וואָס ווײטער?

רייזעלע. איז אײער ווײב געווען אַ קלוגע, אויף אײך אַ מבין?

חאַסקיל (מיט אַ געלעכטעריל) קלוג ווי אַלע ווײבער, משטיינס געזאָגט. און צו וואָס טויג באמת אַ פלונית׳טע די איבריגע חכמה? ביסט אַ פלונית׳טע, זײ׳זשע אַ פלונית׳טע און גענוג. ווײטער גאָרנישט... איהרע מבינות האָב איך נישט בעדאַרפט. אַלץ איינס...

רייזעלע (אוועקשטעלענדיג דאָס רעטיל און אַנקוקענדיג חאַסקילען) מיט אײך איז דאָך עפּיס מחיה גאָר צו רעדען! זאָגט נאָר, איך בעט אײך, וואָס איז אַזוינס פלונית׳טע?

חאַסקיל (שמייכעלט פאַר גרויס הנאה און רייבט די הענט) וואָס איז אַזוינס פלונית׳טע? — גאָרנישט, פלונית׳טע איז פלונית׳טע, אַ יודענע, אָהן אַ נאָמען, גלאַט אַזוי זיך...

רייזעלע. און אײער ווײב, זאָגט נאָר, האָט איהר ליעב געהאַט?

חאַסקיל. עפּיס אַזוי מיאוס מגושם, ליעב, מחילה, אַ ווײב!... דאָס ערשטע מאָל הער איך אַזעלכעס, עפּיס אַ ראָסעלפּלייש איז עס, אַ לערוועצע...

רייזעלע. עפּיס גאָר אַנטיק, כ׳לעבען, ווי איהר רעדט! וויפיעל איז דרינגען אַז אײער ווײב איז טויט?

חאַסקיל. אָ, שוין אַ היבּשע צײט, אָקעגען אַ דרײ חדשים.

רייזעלע. ערשט אַ דרײ חדשים און איהר ווילט שוין חתונה האָבען!

חאַסקיל. טילא וואָס דען זשע מהוט אַ יוד, אַז די פלונית׳טע שטאַרבט? געשטאָרבען—נו געשטאָרבען. ברוך דיין אמת! האָב דיר דאָרטען אַ ליכטיגען גן עדן און חתונה מוז מען האָבען,—איבריגענס בין איך מרוצה, אויף אַ קורצער צײט די חתונה אָבצולעגען, אַבי למול אָבמאַכען די תנאים, פייבוש האָט מסתמא עס שוין געזאָגט.

רייזעלע. און קינדערלעך פון אײער ווײב איבערגעבליבען?

חאַסקיל. פון עטליכע שטיקלעך איז דאָ איין יונגעל, אַ שלאָפּס. מען קען זיין גאַנץ רוהיג, די נשמה הענגט איהם אויפ׳ן שפּיץ נאָז. ער בלייבט ביים טאַטען. צום שידוך געהער זיך עס כלל נישט אָן.

רייזעלע. זעהר פיין פון אײער זײט... (זי נעהמט ווידער דאָס רעטיל און העפּט אַראָבלאָזענדיג די אויגען).

חאַסקיל (נעהמט אַהין-אַהער מיט פּרײטקיים און שמאַכט) ווי זי האָט מיך דאָ פאַרהערט! בין איהר אָבער אַריין אין טעם, הע-הע (פאַרלעגענדיג די הענט אונטער דעם בוזאָם, קוקט ער פונדערווייטענס אויף רייזעלען מיט איין אויגעל און מעסט זי איבער פון אויבען ביז אראָב) סחורה! קיין מעשה נישט, נישקשה... מען בעדאַרף מיט איהר מאַכען גיכער אַ ען עק. (צוקוקענדיג צו רייזעלען רעדט ער עפּיס נישט מיט זיין קול), זאָג, נאַרעלע, דו ווילסט!

רייזעלע (הייבט אויף פערוואונדערט די אויגען) וואָס?!...

חאַסקיל (מיט אַ נאַרישער מינע) זאָג, נאַרעלע, שעם זיך נישט! ס׳איז דאָך אַ יודישע זאַך. חייסט דאָך שוין וואָס...

רייזעלע (שטעהט געשווינד אויף, אנהאַפּענדיג זיך ביים האַרצען) אהאַ. איך שטוים מיך שוין אָן... אַ שרעק!!

חאַסקיל. שרעק זיך נישט, נישקשה! דעם נדן וועט דער טאַטע דיינער סיליק'ן קודם המעשה. מענסט אויף מיר זיך שוין פערלאָזען. עד פּרוטה אַחרונה וועט ער ביי מיר סיליק'ן.

רייזעלע (אויסשטעלענדיג אויף חאַסקילען אַ פּאָר ברענענדיגע אויגען) אַוועק, דו חילדער!... (זי לאָזט זיך גיך געהן).

חאַסקיל (נאָכקוקענדיג רייזעלען מיט חוצפּא) פּישששש... מען פרעגט זי אום אַ דעה! נישקשה, וועסט בעסער ווערען!... (ער געהט אוועק).

אכטע סצענע.

שפּרינצע, רייזעלע און שמחה.

שפּרינצע (ווייזט זיך געהענדיג פון שטוב און ברעכט די הענד) שוין!... דער ערשטער שטיק איז שוין געשעהן. די מאַמע מוז געהן דערקוויקלען... רייזעלע און חאַסקיל! אַזאַ הפך ווי טאָג און נאַכט... אוי, די נויט, די ביטערע נויט!... ווי אָבער וועל איך איהר אין די אויגען קוקען?... רייזעלע, אָ, רייזעלע! (זי שפּאַרט זיך אָן צו אַ בוים און וויינט).

רייזעלע (צוקומענדיג פערטראַכט און דערשלאָגען) מאַמע!...

שפּרינצע (קלאַפּט זיך אין האַרצען) וועה איז דער מאַמע! — רעד, זיין, טאָכטער!

רייזעלע. איך האָב שוין געוויינט, מאַמע!

שפּרינצע. זיין, לאָמיך הערען! דיין שווייגען אַצינד שטעכט מיך... זיין, רעד, טאָכטער!

רייזעלע. אַלין איינס, מאַמע! וואָס איז אינגאַנצען מיין לעבען?

שפּרינצע. אַ שרעק! עפּיס הערט זיך מיר אַצינד דאָס אַלטע לידעל: „דער טאַטע האָט מיך געקיילעט, די מאַמע האָט מיך געגעסען". יאָ, טאָכטער, געגעסען, דאָס איז טאַקי פאַר דעם עסען.

שמחה (אַנקומענדיג שטאַרק אויפגעבראַכט) אַזוי?!... דו שוטסט מיט

הייסען פּריסיק שוטסט דו אָב—טרייבסט! נו זאָג איך דיר, רייזיל, דער שידוך מיט חאַסקילען מוז זיין און וועט זיין.

שפּרינצע (אָנגעהמענדיג שמחה'ן ביי דער האַנד) אָבער, שמחה, נישט מיט אַזאַ...

שמחה. עט, וואָס ווילסט דו מיר דאָ זאָגען... דאָס האָט די מאַמע דיינע, רייזיל, דיר כּוּן אַהער נאָכגעגעבען אַלע דיינע חפצות און איך נאַר האָב מיר געלאָזט אַרויספיהרען אויף ביטשען... יאָ, אַ גרויסע טובה האָט מיט איהר נאָכגעבען דיר די מאַמע דיינע געטאָן, אָ, ווייבער, ווייבער...

שפּרינצע (מאַכט מיט דער האַנד שמחה'ן כּמעט אונטער דער נאָז) שלעכט אין שטאָדט, עס געפעלען איהם נישט די ווייבער! ווי באַלד נאָר עפּיס, זענען די ווייבער... אָ, מענער, מענער! (צו רייזעלען) וואָס זאָלען מיר ווייבער, נעבעך, טאָן, אַז מיר זענען אין אַזאַ פינסטער מזל געבוירען געוואָרען; אַז מיר זענען פערקויפט, נישט פריי אָקאָפּ אויפצוהויבען... ע. דו זאָלסט זיין אַ יונגעל, וואָס וואָלט איך מיט דיר געהאַט צוזאָרגען, אַ מיידעל אָבער איז עפּיס גאָר אַנדערש. זי טהאָר צו פיעל זיך נישט איינשפּאַרען.

רייזעלע. מה רעש. איך וועל פערזיצען? עפּיס נישט אַזאַ סכּנה!

שפּרינצע. עפּיס גרינג אַזוי צו זאָגען איביג אַ מיידעל! ערגערס איז שוין, דאַכט זיך, גאָר נישטאָ ווי צו זיצען ביז דעם גרויצאָפּ. און בפרט נאָך ביי יודען. בעהיט זאָל מען ווערען!—אַ מאַנסביל, ער מעג, נישקשה, ער איז עפּיס גאָר וואָס אַנדערש...

שמחה (וואָרטשענדיג) די מאַמע איז דאָס די גוטע און דער טאַטע דער שלעכטער. זאָגט זיך דען נישט אויך דאָס אייגענע. נאָר אַביסעל צושמירט.

שפּרינצע. אַז דו ביסט געקומען אַזוי אָנגעלאָדען און זיך צופלאַקערט אויף דעם קינד, נעבעך! זעהסט דאָך, מען קען רעדען דאָס אייגענע טאַקי, נאָר ווי אַ מענש, מיט גוטען און ברחמנות.

שמחה (גלעט רייזעלען איבערן קאָפּ) כ'לעבען. רייזעלע, איך האָב דיך אַזוי ליעב ווי די מאַמע.

רייזעלע (אָנקוקענדיג דעם פאָטער פערטראַכט) וואָס?!

שמחה (אַ קלאַפּ-געבענדיג זיך אין האַרצען) איך האָב אַ האַרץ פול מיט מכּות!... און נאָר אָהן דעם, רייזעלע, ביסט דו דאָך שוין אַ דערוואַקסען מיידעל און ווען אַנדערש קען מען דיר אין אונזער

גראד אָנשלאָגען ; חאסקיל איז וועניגסטענס אַ מיוחס, שטאַמט פון אַ גרויסער משפחה.

ר ײ ז ע ל ע. אָט דאָס גאָר!... ניין, מאַמע, ניין!

ש מ ח ה (אויפגעבראכט) מיר זענען פאַרבײַ! דו ווילסט אונז קיילען באַבמער, לאָז זאָגען די מאַמע.

ש פ ר י נ צ ע. משונה גראָב, שמחה! רעד נישט אַזוי משונה. (צו רײזעלען מיט אַ קרעכץ) דער טאַטע מיינט, מיר קענען פון אַנדערע געקיילעט ווערען, חלילה, אָהן אַ מעסער...

ש מ ח ה. אונזער הויז, װאָס אין זאַלאַג, װעט מען צונעהמען, אַלסדינג, האַק און פאַק מיט די בעבעכעס. אַ חוץ די אַלע ביטערע צרות וועל איך נאָך פערלירען דעם גוטען נאָמען און זיין צו לײטיש געשפעט. מײן גאַנצע האָפנונג אַצינד איז נאָר אײן ר׳ יוחנצע, אָבער מיט דעם תנאַי, אַז דו װעסט זיך נישט פער׳עקשנ׳ען... אוי, רײזעלע, שלעכט, דער. חלף ליגט מיר אויפ׳ן האַלז!

ר ײ ז ע ל ע (ענדאַפענדיג זיך פון דארצען) מאַמע!...

ש מ ח ה. קוק, מײן קינד, אויף דער מאַמען. די מאַמע, נעבעך, װעט לײדען דחקות, הונגער און נישט האָבען אויף דער עלטער, װאָס דעם קאָפּ אַנידערצולעגען (ער ווישט די אויגען און קערט אַוועק דעם פּנים).

ר ײ ז ע ל ע (צו זיך אַליין, אַ מאָך-געבענדיג מיט דער האַנד) ער... איז דאָך מעהר נישטאָ... כהוט איך מיט מיר וואָס איהר ווילט!

ש פ ר י נ צ ע (ווײנענדיג) ניין, ניין, צווינג זיך נישט, טאָכטער!... די מאַמע וועט בעסער דינען, זיך פערקויפען...

ר ײ ז ע ל ע. ניין, מאַמע! אַלץ אײנס. אַזוי איז מיר שוין בעשערט... (זי פאַלט אויף דער באַנק).

ש פ ר י נ צ ע (ארומכאַפּענדיג רײזעלען) געפאַלען ווי אַ קרבן! װעה איז דעם מאַמען, וועה איז דער טאַטען!...

פינפטער אקט.

אַ נאַס. אויף די הײזער זענען אַרויסגעשטעלט פענדלעך און אַ מיל פון זי זענען אויך בעהאַנגען מיט קרענצלעך בלומען. רעדלעך מענשען שטעהען אויף די בראָסטאַרעך. לינקס קוקט אַרױס איציקס קלײטעל און דערבײַ ליפע דער חלפן געבען זײן טישעל

ערשטע סצענע.

אַ עולם, איציק דער קרעמער ר׳ אליה, ליפע
דער חלפן און פּייבוש.

אַ י ו ד ע נ ע (מיט אַ געשרײ שטופּענדיג זיך צווישען דעם עולם) לאָזט, ידישע קינדער, לאָזט! חײמיל מײנער קומט... צוריק פון דער מלחמה... מיט דעם פּאָלק קומט ער, מײן חײמיל!

אַ י ו ד. אַי-אַי, זי האָט מיר אָנגעטרעטען אויף דעם פוס! איהר טריף מזל, וואָס זי איז פערשוואונדען.

ק ו ל ו ת צ ו ו י ש ע ן ע ו ל ם. אהין, ווײטער, צו דער ראָגאַטקע ניבער! (דער עולם דערווײטערט זיך).

א י צ י ק (שטעהט אויפ׳ן טאַניקעל פונים קלײטעל) קיר״ה, זאָגט איהר, נעהמט די הערצאָגאָחינע! אָט דאָס איז דאָך טאַקע אײער קיר״הם פולע תנועות, טהוט נאַרנישט און האַפּט נאָר בײַ די מלכיות שירײם!...

ר׳ אליה (דרצט אויף זיין חוקה׳ארט) און דיין וויקטאָריעס חאַפּ די אינזועל ציפּערן הייסט, נעבעך, נאָר ניט געחאַפּט שיריים! נישקשה, זי איז אַ גוטע נאַשערין! האָט ליב שטילערהייט אַ חאַפּצוטאָן פונ׳ם טעפּיל.

ליפּע. אומזיסט, כ׳לעבען, אַייער האַמפּערן זיך, ער געהאַפּט, זי געחאַפּט, וואָס מאַכט עס אויס? אַ לאַנגע אַלטע אייביגע מעשה. אָט זעהט בעסער, ווי דאָרט שיט זיך אַ עולם אַקעגען דעם חיל, וואָס קומט באַלד אַריי

פייבוש (צוקוקענדיג צום קלייטעל) אַ, גאָט העלף! פון וואָס שמועסן עס יודען? מסתמא פון פּאָליטיקע. (צו ר׳ אליהין) זעהט איהר, אין פּאָליטיקע, דאָ זייט איהר, ר׳ אליה, אַ למדן מופלג, איין בריה אין אַ שרכן דווקא נישט קיין גוטער.—יוסיל פינטשעווערס שידוך האָט פון מיינע הענט גאָר דורך אַייך זיך אַרויסגעגליטשט.

ר׳ אליה (אויפשפּרינגענדיג פונ׳ם בייגקעל) הערט=זשע, יודען, כהן שלי, איך בין דרינען אַזויפיל שולדיג... ווי זאָל איך זאָגען? אַזוי ווי... נישטמעהר וואָס... גאָרנישט.

פייבוש (מיט אַ גנבה׳שטיכעלע) נישטמעהר, גלאַט, אויך די איינענע מעשה—ר׳ אליה! אָבער ווען נייטש ר׳ אליה און טרעפט זיך מיר עס מיט אַיין אַנדערען, הערט איהר, יודען! וואָלט איך טע=טע=טע... נו, ר׳ אליה, שאַ, ווייטער חבר.

ליפּע (אַרויפלויפענדיג מיט אימפּעט אויפ׳ן טאַניקעל) איציק, דאָס חיל! דאָרט ריהרט זיך שטאַרק דער עולם.

איציק (צוקוקענדיג זיך) הא... ניין! ברוך הבא, דאָס איז ער. שמואליק מיט זיין כבוד אַליין!

צווייטע סצענע.

שמואליק און ניסיע.

שמואליק (אַרויסשטופּענדיג זיך פון צווישען דעם עולם שטאַרק פאַרכוס׳עט און דאָס היטעל אויף דער זייט קאָפּ) וויסנייטרע, וויסנאָפּרע, וויסנאָפּרע לחי עולמים!... אַז שמואליק מאַרשירט, לאָז זיין בצלצלי תרועה, מיט אַ קאַטערינקע . . . עך, סאָלדאַטיק=בראַטיקי, בשמחה רבה ואמרו כולם!

ניסיע (ציהט שמואליקן ביים ארבעל) זיידע, נענוג! גיכער, קום הערשעלען אַקעגען!

שמואליק (פערקרימט זיך) פישש, אַ גרויסער פריץ, אַקעגען! אייבער, מאַמעס צום קבלת פנים דאָ, אַקעגען!.. ואני און איך האָב צו דיין מוטער רחל נישט אַזוי געטאָן, בבואי מפדן, אַז מיר זענען געקומען פון קאַווקאַז, האָבען מיר געדראַלעט בעגלה ובזמן קריב ווי אַ קאָדנער בעל עגלה אין דער בלאָטע, זיך געשלעפּט מיט גרויס קוראַזש, אומעטום הוררראַ . . . אַז אַלע פלעגען פאַר אונז מאַכען ויברח...

איינער פונ׳ם עולם. אָבער קידוש, שמואליק, פלעגט איהר מאַכען?

שמואליק (שאַקלענדיג מיט דער האַנד) פיט, פיט, פיט! דוואַרצאַט פּיאַט פּאַלאָק אויף אַ ברודער מיט דריי ציין אונטערגעשלאָגען. און קידוש איבער אַ האַרטען סעחאַר. נאַ, גריזע און שריי חי וקים. ראָדי סטאַראַטסיא וואַשע בראָדיע. בשמחה רבה ואמרו כלם!

ניסיע. אָבער קום שוין, קום, זיידע! ווי דער־לעב איך שוין זעהען הערשעלען.

שמואליק (אויסציהענדיג זיך ווי אַ סטרונקע) סמאָי ראַווינאַיסיאַ! פינף און צוואַנציג יאָהר מיט אַ שמיצעל האָט די מאַמע געוואַרט

אין זיך נישט דערוואַרט איהר שכּוואַליק׳ן צוריקקומענדיג פונ׳ם חדר. אַהין דער בעהעלפער מיט מעשענע קנעפּלעך האָט איהם, נאָך באַ-אַ ברעקיל, אַוועקטראָגען אויף די פּלייצעס. די גאַנצע צייט כּכדר איז געגאַנגען די לאַנגע סדרה בלק. ומלאכים יחפזון און געצימבעלט, דם ואש ותמרות עשן אַזש אַ רויך איז געגאַנגען, (אַנגעהמענדיג גיסי) איי, אדם אַ מענש, קאַטשקע רוק זיך! רוקט זיך, ישראל בני רחמנים!.. (ער נעהמט אַוועק מיט גיסין און אַ סך פונ׳ם עולם נאָך איהם).

דריטע סצענע.

מענדיל, דוואסיע און שמחה.

דוואָסיע: אונז, מענדיל, איז אפשר צייט פאָהרען אַ היים. אַלסדינג איז שוין איינגעהאַנדעלט, אויף אַ רגע נאָר וואָלט איך געוואָלט אַ שפרונג טאָן צו שפּרינצען, זעהן וואָס זיי מאַכען.

מענדיל: מאַכען זאָלען אַזוי די היגע ר׳ שמעלקעס. זיי האָבען ר׳ שמחה׳ן גוט איין אויער אויסגעמאַכט. יענע וואָך בין איך ביי איהם געווען, אוי, דוואָסעניו, איז דאָס ביי ר׳ שמחה׳ן אין הויז אַ ביטערע עלענט, דער דלות סווישטשעט דאָרט פון איטליכס ווינקעלע! דו וואָלסט איהם נישט דערקענט, אַזוי האָט אים דאָס פּנים זיך פאַרענדערט. שאַ, אָט געהט ער דאָרט טאַקי אַליין.

שמחה (צוקומענדיג): שלום עליכם, מענדיל וואָס מאַכסט דו עפּיס? ווי געהט עס דיר אין דיין אַרענדע פון דער מיהל?

מענדיל: נישט צופאַרזינדיגען, ס׳איז ברוך השם, דאָ ברויט. (אַנקוקענדיג אַ רגע שמחה׳ן) וואָס טויג אייך, ר׳ שמחה, די שטאָדט, אַנקוקען דאָ די פּנימער זייערע — דאָס גאַנצע פּעקיל שענע לייט, מיוחסים, וואָס האָבען בפיון, בכדי צו ווערען אַדמיניסטראַטאָרעס, שטילערהייט

אויף אייך געגראָבען, בעגראָבען, כ׳לעבען, זאָלען זיי אייך אַלע ווערען. אָט נעהמט, פאָלגט מיך, און פאָהרט מיט אייער ווייב איבער צו מיר אין דאָרף אויף אַ צייט ביז גאָט וועט צייך עפּיס העלפען.

דואָסיע. ביי אונז וועט עס, כ׳לעבען, גאָר נישט אויסמאַכען. אַדרבה מיר וועלען גרויס הנאה האָבען. טהוט אונז, כ׳לעבען, די טובה, בעל הבית! אַזוי פיעל יאָהר האָבען מיר ראָך אייער זאַלץ און ברויט געגעסען.

שמחה. יישר כח אייך פונ׳ם גאַנצען האַרצען, ס׳איז אָבער גאָר אוממעגליך. ווי מיינט איהר, האַ? שפּרינצע מיינע וועט זיך שיידען מיט ריזעלען און בפרט אַצינד, אַז זי איז אַזוי אומגליקליך און עס טהוט זיך...

מענדיל. אַלץ אפשר מיט דעם שענעם איידעמיל?

שמחה. ס׳איז דאָ נענוג מיט דעם, מיט יענעם... אָט גוט, כ׳לעבען, וואָס דו ביסט היינט אין דער שטאָדט. דו קענסט מיר צוגיקומען. קום, וועל איך דיר זאָגען. (שמחה און מענדיל געהען אַוועק).

פערטע סצענע.

ריזעלע, אַ דאַרע מיט אַ טיכעל אויפ׳ן קאָפּ, אַ פּעקיל אונטערן אָרם, דוואסיע, איציק און ליפּע.

דוואָסיע (צולויפענדיג צו ריזעלען) וואָס זשע מאַכט איהר פּאָדט, קרוין? אַי, האָב איך שוין געגאַרט אַזוי אייך צו זעהן! (ער ווישט די אויגען און שאָקעלט מיט דעם קאָפּ) אַ וועהטיג איז מיר, ווי איהר זעהט, נעבעך, אויס! זאָגט זשע, איך בעט אייך, וואָס זשע מאַכט איהר?

רייזעלע (אינטעררײַסטענדיג און הייזעריגליך) אַזוי ווי דו זעהסט מיך, דוואָסיע. — איך לעב...

דוואָסיע. אַזאַ לעבען געזאָגט געוואָרען אויף אַלע יענע לייט, וואָס האָבען אַ מאָל ביי אייך געזויפען, געפרעסען און דערנאָך אין אייער בלוט זיך געבאָדען! (אויסשטרעקענדיג די האנד צו רייזעלעס פעקיל) אַ דונער האָט מיך נישט דערשלאָגען! קוים וואָס זי געהט, איז אויך אייף דער צייט און רייסט זיך נאָך דאָס געזונט איין טראָגענדיג אַזאַ פעקיל!

רייזעלע (אוועקשטופענדיג דוואָסיעס האנד) צו וואָס, דוואָסיע! וואָס מאַכט עס אויס, נאָך אַ פעקיל, אַלץ איינס, כ'לעבען.

דוואָסיע. געהט שוין, געהט, רעדט נישט אַזעלכע זאכען. אייער געזונט איז טייער. צעהן פון יענע שענע לייט זאָלען די כפרה ווערען פאַר אייער מינדסטען נאָגעל... נו, גיט שוין עס אַהער! — וואָס איז דאָ אַזוינס אין דעם פעקיל?

רייזעלע. אַביסעל וועש צום נייהען... האָב איך אויף איין אָרט גענומען.

דוואָסיע (ווישענדיג די אויגען מיט דער נאַצער האנד) ר' שמחה'ס מאַכטער, וואָס האָט געלעבט אין וואוילטיג, זיך געבאָדען אין מילך, אין פוטער, זאָל היינט, נעבעך, אַזוי קריעה רייסען!

רייזעלע. מיין לעבען איז נאָר נישט ווערטה, מען זאָל איבער איהם אַזוי זיך זאָרגען. אָט זאָג בעסער, דוואָסיע, וואָס מאַכסט דו? לעבסט דו צופרידען מיט דיין מאַן?

דוואָסיע. אויף אַלע מיינע ליבע געזאָגט געוואָרען אַזאַ גוטע מולדיגע דאָליע ווי מיינע. מיין מענדיל ג'וּבעט, קיכעלט מיך. אַלץ דוואָסיעניו, מיין דוואָסיעניו. זאָגט דוואָסיע טאָג, מעג זיין נאַכט, איז טאָג. — און איך איהם האָב אין האַרצען עפּיס אַזוי ליב, אַזוי ליב... איך רייץ מיך אַפילו אַ מאָל מיט איהם, בלאָז מיך קלאָמפּערשט. אָבער אַזוי אויף קאַטאָחעס.

רייזעלע. זעהסט דו, דוואָסעניו, דו האָסט טאַקי אַ גליקליך לעבען.

דוואָסיע. איך האָב מיך, ברוך השם, נישט צובעקלאָגען. ס'איז נאָך אַזאַ מענדיל, דאַכט זיך, גאָר נישטאָ. ער איז דאָך אַפילו

אַ פראָסטער מענש, נישט עפּיס ווי יענע זיידענע יונגע־מאַנטשיקלעך. נאָר די כפרה מעגען זיי אַלע ווערען פאַר זיין מינדסטען פינגער... אַ וועהטיג איז מיר! וואָס ציטערט איהר עפּיס אַזוי, רייזעלע? איהר קענט דאָך זיך נישט האַלטען אויף די פיס. אַהער גיכער דאָס פעקיל! קומט, דאָ אַקעגען האָב איך אַ בעקאַנט קלייטעל. (זי נעהמט ביי רייזעלען דאָס פעקיל און נעהט מיט איהר צו צום קלייטעל).

איציק (דערזעהענדיג דוואָסיען) אַ, איסקאַטציל קומט, דוואָסיע!

דוואָסיע (אַריינפיהרענדיג רייזעלען אויפ'ן באַנקעל) זיצט, רייזעלע. זיצט דאָ אויפ'ן ביינקעל, אָט אַזוי, אַזוי. (צו איציקן) האָט קיין פאַראיבעל נישט וואָס איך סאַרווער דאָ אַזוי, ווי ביי מיר אין דער היים.

איציק (ווייזענדיג אויף רייזעלען) נישקשה, איך האָב גענוג פון זיי איבערגעלייזט אַ מאָל אין די גוטע יאָהרען...

ליפע (אַרויספאַלענדיג געשווינד אויפ'ן באַנקעל) איציק, מען געהט!

פינפטע סצענע.

פינדערוויטענס הערט זיך אַ שפּילען פון מוזיקע. דערנאָך ווייזען זיך סאָלדאַטען. פאָראויס געהען פּיאַטשעס, זינגען און פייפען פרעהליך. אין די פענסטער פון ביידע זייטען הייזער שטעהען דאַמען און וואַרפען אויף די סאָלדאַטען קרענצלעך בלומען.

די פּיעווטשעס:

כאָלדאַשישקי, רעביאַטושקי גדיע וואַשי זשאָני?
— נאַשי זשאָני רוזשיא זאַרואַשאָני,
וואָט נאַשי זשאָני. א. ז. וו. א. ז. וו.

א טייל מענשען דערקענען צווישען די סאָלדאטען זייערע קינדער, זייערע מאַנען. לויפען צו זיי פרעהליך צו, קושען זיך און נעהען מיט זיי אַוועק; א טייל מענשען, וואָס זייער האָפנונג איז געווען אומזיסט, וויינען און ברעכען די הענט.

זעקסטע סצענע.

שמואליק, גיסיע און א סאָלדאט

גיסיע (מיט א געוויין) נישטאָ הערשעלע! זיידע, וואָס שווייגסט דו?

שמואליק (טהוט אַוועקשטעלן א פייף) מי בחרב ומי בתניקה, ווער דורך בלייענע פייגעלעך און ווער דורך א פיקע...

קום, גיסיע, קום! (ער געהט שאַקלענדיג זיך).

גיסיע (געהט ווייטענדיג נאָך שמואליקן) וואָהין, זיידע, קום?

שמואליק (צוקוקענדיג צו די פוראַנעס פון רוסישן קרייץ) אהער, גיסיע! בעגלא, א טאָפ אין האָגען ובזמן קריב און זשיוואַ.

א סאָלדאט (ארויסקריכענדיג פונים פוראַן, זיין האנד האַנגט אונטערגעבונדען אויף א טיכעל) האַ-האַ, שמואליק!

שמואליק (מיט דער האנד צום מויל) על כן ברך, מיט דעם גלעזעל א מאַך, פיף פוף-פאַף ויקדשהו און געמאַכט איהם פאר א קדוש אהן א הענטיל... היי סליש!

גיסיע. נישטאָ הערשעלע! פרעג, זיידע. וואו איז מיין הערשעלע?

דער סאָלדאט (שטאַרק פערוואונדערט) וואָס הייסט? הערשעלע איז נאָך נישט צוריקגעקומען!... איך אַליין האָב איהם געזעהן נעכטן און האָב איהם איבערגעגעבען...

גיסיע (מיט גרויס פרייד) זיידע, דו הערסט, ער האָט געזעהען הערשעלען, (צום סאָלדאַט) נשמה, הארץ, קויפט איך עולם הבא און דערפרעהט מיך גיכער מיט דער בשורה, וואו, ווען, האָט איהר געזעהען הערשעלען?

דער סאָלדאט (פערטראַכט זיך) וואו, ווען?... שפעטער אביסיל, איהר וועט קומען שפעטער.

גיסיע. וואָהין, סערדצע, וואָהין קומען?

דער סאָלדאַט. צו זלמן קריסטאָל.

גיסיע. גאָט איז מיט איך! פון זמלן קריסטאָל איז שוין פון לאַנג קיין זכר נישטאָ.

דער סאָלדאט (אנראַפענדיג זיך בײַ דער קראנקער [האנד מיט א קרעכץ) אוי!...

שמואליק (א פייף-געבענדיג) מי ביד, אוי, א פיק פון א בלייען פויגעל, ומי באדמה און באַקט בייגעל!...

גיסיע. זלמן האָט מיט זיין הויזגעזינד זיך אַוועקגעלאָזט באַלר טאַקי נאָך זיין זוהנס טויט. פונ׳ם רוטשוקער רב איז אָנגעקומען אהער זיינע אַלע פאַפירען מיט זיין כלה׳ס בילד. — ט דערצעהלט ושע מיר פון מיין הערשעלען אַציגר.

דער סאָלדאט (שאָקלענדיג מיט דעם קאָפּ פערוואונדערט): האַ-האַ, אַט וואָס!... (ער קוקט שאַרף אן גיסיען) א צינד... ניין, לאָזט מיך אָב, איך בעט אייך (ער לאָזט זיך געשווינד געהן).

גיסיע (שלעפט שמואליק׳ן בײַ דער האַנד): קום, זיידע! לאמיר איהם נישט אַבלאָזען (זיי געהען אויך).

זיבעטע סצענע

שמחה, שפרינצע, האַסקיל, מענדיל, מייביש, גיסיע, שמואליק, דער סאָלדאַט, ראָזעלע רוזעסיע און א רענדיל מענטשען.

חאַסקיל (דרעהט מיט דעם שטעקעלע אויף דער ערד און מאכט צוקען) שווער, אומזיסט אייערע רעד! זיי גיהען מיר אַפילו נישט אין דער לינקער פאה.

שמחה. אַזוי, האַ, ענטפערט מען אַ שווער?

שפרינצע (נעהענטער) עס גיהט דיר נישט מעהר אין דעם, שמחה, וואָס ער איז אַ עזות פנים. אַלסדינג איז גאָרנישט אַקעגען דעם גרויסען אומגלוק, וואָס אונזער רייזעלע, נעבעך, האָט אַזעלכען פּאַר אַ מאַן.

מענדיל (ארויסטרעטענדיג מיט כעס) אַ מעשה, וואָס נאָך נישט דערהערט געוואָרען! מען זאָל בײַ אַ מענשען צונעהמען דאָס לעצטע, נעבעך. און נאָך ווי? בגנבה!

חאַסקיל. איך האָב צוגענומען על פּי דין. מיר קומט קעסט. איך האָב נישט דערעסען קעסט!

מענדיל. ר׳ שמחה האָט דען און גיט נישט!

חאַסקיל. אָבער וואָס גיהט עס אָן מיך! אין די תּנאים האָט ער זיך מתחייב געווען קעסט. זאָל ער געבען קעסט! — ער קען נישט? ניט מיין דאגה. מיר קומט קעסט.

מענדיל. ווי שעמט זיך עס נישט אַ געזונטער בייבאַק אַזוינס צו רעדען! וואָס איז דאָס פאַר אַ גאַנג, יענעם ווי אַ פּיאַווקע צוזויגען, צופרעסען און האָבען אויף יענעמס קאָפּ קינדער! קראַנק איז אַ יוד מיט הענט און פיס אַליין צוהאָרעווען און פאַרדינען זיין ברויט בשר מיט שוויס, ווי מיר פּראָסטע מענשעלעך!...

חאַסקיל. איך רעד על פּי דין, על פּי יודישקייט און ער מיר ענטפערט בירעם. — עם האָרץ, גראָבער יונג!

מענדיל. אוחניאַק!

פּייבוש (צוקומענדיג צום עולם, וואָס פערקלייבט זיך ארום) וואָס איז דאָ אַזוינס?

מענדיל. אָט איז ער, דער שדכן! גיהט, האָט הנאה פון אייער אַרבייט. (צום עולם) אָט האָט איהר, יודישע קינדער, אייערע שדכנים, אַייערע גליקען! קוויקט זיך, יודען, מיט אַייערע תכשיטלעך. מיט אַייערע שענע נפשות!...

(צום עולם קומט צו א סאָלדאַט, ניסיע און שמואליק).

ניסיע (צום סאלדאט) אָט דאָ וועט איהר וויסען דעם גאַנצען אמת. (צום עולם) אמת, אַז זלמנס זוהן איז אין רושטשוק געשטאָרבען?

שמואליק. אמת... וויציב און שטעלט אַ מצבה. ונכון און נאָך איינע.

דער סאָלדאַט (אויסציהענדיג זיך גלייך) וואָס, האַ, נישט דערקענט?

מענדיל (קוקט אן דעם סאלדאט און שפרינגט אב צוריק שטארק פערוואונדערט) וואָס זעה איך!...

שפרינצע (ציקוקענדיג זיך) איך חלש, דאָס איז ער!...

שמחה (אוועקקעהרענדיג זיך דערשראָקען) אויפ׳ן עולם התועה!...

דער סאָלדאַט. אַזוי מאַקי זעה איך אוים (ווייזענדיג אויף דער קראַנקער האנד) איך בין געווען מסוכן שלאָף אַ לאַנגע צייט.

ניסיע (מיט א נעבעט) נשמה׳ניו, האַרצעניו, נו זאָגט זשע שוין, זאָגט, וואו און ווען האָט איהר הערשעלען געזעהען!

דער סאָלדאַט (קוקט אויף ניסיען שאקלענדיג מיט דעם קאָפּ) פאַר דער גרויסער מלחמה בײַ שיפקע האָב איך.., נו, עס העלפט נישט. הערט זשע! איך בין געגאַנגען אויף דער מלחמה און הערשעלע קיין רושטשוק, האָב איך איהם איבערגעגעבען...

ניסיע. נו, ווייטער, ווייטער! דערפרעהט מיך שוין מיט דער בשורה.

דער סאָלדאַט (מיט א קרעכץ) האָב איך, געזעגענענדיג זיך מיט הערשעלען, איהם איבערגעגעבען מיינע אַלע פּאַפּירען און דאָס בילד...

פּייבוש. אַ מעשה, אַ מעשה! היינט פאַרשטעהט איהר, יודען, גאָטעניוס דרעהעלע? מע-טע-טע, דאָס איז אין רושטשוק גאָר הערשעלע געשטאָרבען!...

ניסיע. אַדונער האָט מיך דערשלאָגען!... (פאלט אויף דער ערד, שלאָגענדיג זיך מיט בײדע הענט אין קאָפּ, און בלייבט ליגען ווי א שטיין).

שמואליק (ווישט מיט דעם אַרבעל די אויגען) שאַ, שמואליק! לייד צרות, קלעפּ, שמייץ און זאָג דעם צדוק הדין — ראַדי סטאַראַטסיאַ וואַשע בראָדיע!... (ער פאלט אויף די כּמעט נעבען ניסיען. — דוואסיע מיט רייזעלען קומען צו).

שפרינצע (ברעכענדיג די הענט) בערוהיג ריך, ריוועלע, שטארק זיך, מאכטער!

ריזעלע. וואס איז דא מאמע, אזוינם געשעהען?

דער סאלדאט (צולויפענדיג געשווינד) מיין ריוועלע!...

ריזעלע (שטארק צומישט) אלכסנדר!... (זיי וואַרפען זיך ארום און שטעהען א רגע שטיל).

חאסקיל (צולויפענדיג) גוי, גוי איינער, מיט א אשת איש? (שלעפענדיג ריוועלען) א שענע פלונית׳טע, כ׳לעבען!...

אלכסנדר (אוואפגעבענדיג זיך פערדימערט) ריוועלע מיינע — א גוט־בעל!... חאסקילעם א גייב!...